

**แผนยุทธศาสตร์
การพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ ฉบับที่ 1
พ.ศ. 2551-2554
และ
แผนปฏิบัติการพัฒนา
เกษตรอินทรีย์แห่งชาติ พ.ศ. 2551-2554**

**ภายใต้
คณะกรรมการพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ
พฤษภาคม 2551**

คำนำ

เกษตรอินทรีย์ ถือเป็นทางเลือกหนึ่งที่มีศักยภาพเพื่อการพัฒนาการเกษตรของไทยอย่างยั่งยืน ซึ่งแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ ฉบับที่ 1 พ.ศ.2551-2554 นับว่าเป็นแผนฉบับแรกที่จัดทำขึ้น โดยการมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน องค์กรพัฒนาเอกชน ประชาชนชาวบ้าน และผู้ทรงคุณวุฒิ ภายใต้การกำกับของคณะกรรมการพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ ทำให้เกิดการบูรณาการของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ของประเทศ ซึ่งมีหลักการสำคัญ คือ การพัฒนาแบบองค์รวมที่มีคนเป็นศูนย์กลางเพื่อแก้ปัญหาคายากจน การเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันและการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยตั้งอยู่บนฐานปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและบูรณาการร่วมกับทุกภาคส่วนอย่างเป็นระบบ

ทั้งนี้ เมื่อวันที่ 22 มกราคม 2551 คณะรัฐมนตรีได้เห็นชอบแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ ฉบับที่ 1 แล้ว เพื่อใช้เป็นกรอบแนวทางให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ร่วมกันขับเคลื่อนให้บรรลุเป้าหมายที่แผนยุทธศาสตร์ฯ ได้กำหนดไว้ ซึ่งภายหลังสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงพาณิชย์ และกระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้ร่วมกันจัดทำแผนปฏิบัติการพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ พ.ศ. 2551-2554 และคณะรัฐมนตรีได้มีมติเมื่อวันที่ 6 พฤษภาคม 2551 เห็นชอบกรอบแผนปฏิบัติการฯ และกรอบงบประมาณแล้ว

สำหรับการขับเคลื่อนแผนยุทธศาสตร์ฯ คณะกรรมการพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ จะเป็นกลไกหลักในการดูแลและกำกับการดำเนินการตามแผนยุทธศาสตร์ฯ และการดำเนินงานของทุกภาคที่เกี่ยวข้อง โดยมีผู้แทนจากภาครัฐที่เกี่ยวข้อง อาทิ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ กระทรวงพาณิชย์ กระทรวงอุตสาหกรรม และสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และกระทรวงสาธารณสุข กระทรวงคมนาคม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงการต่างประเทศ เป็นต้น ร่วมกับ ผู้แทนจากภาคเอกชน องค์กรพัฒนาเอกชน ผู้ทรงคุณวุฒิ และประชาชนชาวบ้านในแต่ละภูมิภาค ประสานการดำเนินงานและติดตามประเมินผลแผนยุทธศาสตร์ฯ อย่างต่อเนื่องและให้มีประสิทธิภาพ รวมทั้งทันต่อสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงด้านเกษตรอินทรีย์อย่างรวดเร็ว

ในนามของผู้จัดทำเอกสารแผนยุทธศาสตร์ฯ และแผนปฏิบัติการฯ ขอขอบคุณในความร่วมมือของภาคีต่างๆ ที่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำ และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าการดำเนินการตามแผนยุทธศาสตร์ฯ และแผนปฏิบัติการฯ อันจะนำไปสู่การสร้างความสำเร็จในการร่วมมือกัน ซึ่งจะเป็ประโยชน์ต่อส่วนร่วม และนำไปสู่การพัฒนาการเกษตรอย่างยั่งยืนในระยะต่อไป

ฝ่ายเลขานุการ

คณะกรรมการพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ

สรุปสำหรับผู้บริหาร

1. บทนำ

การพัฒนาเกษตรกรรมในช่วงเวลาที่ผ่านมา นับตั้งแต่มีการปฏิวัติเขียว (Green Revolution) ได้ส่งผลต่อการปรับเปลี่ยนรูปแบบการผลิตในภาคเกษตร ซึ่งในประเทศไทยได้มีการเปลี่ยนจากการเกษตรกรรมแบบดั้งเดิมที่เป็นวิถีชีวิต มีการพึ่งพาธรรมชาติ เป็นการทำเกษตรแบบผสมผสาน กลายเป็นการทำเกษตรในเชิงเดี่ยวพึ่งพาปัจจัยภายนอก เช่น ปุ๋ยและสารเคมี มุ่งเน้นการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต และสร้างรายได้ให้กับประเทศเป็นหลัก อย่างไรก็ตาม ผลการพัฒนาที่ผ่านมา กลับก่อให้เกิดปัญหาความยากจน ปัญหาหนี้สิน ต่อเกษตรกรจำนวนมาก รวมทั้งส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ และผลกระทบต่อสุขภาพทั้งเกษตรกรและผู้บริโภค ซึ่งผลกระทบที่เกิดขึ้นได้เป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดกระแสความใส่ใจเกี่ยวกับสุขภาพ การบริโภคอาหารปลอดภัย และการมุ่งเน้นการพัฒนาภาคเกษตรไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืนมากขึ้น ซึ่งสำหรับประเทศไทยแล้ว ได้มีการพัฒนาเกษตรกรรมแบบยั่งยืนตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยเป็นการเกษตรที่ไม่ใช้สารเคมี ลดการพึ่งพาปัจจัยภายนอก ก่อให้เกิดการฟื้นฟูระบบนิเวศและทรัพยากรธรรมชาติในไร่นา และการมีสุขภาพที่ดีขึ้น เพื่อนำไปสู่การพึ่งพาตนเองและเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืน

ภาครัฐได้ให้ความสำคัญกับระบบการผลิตแบบเกษตรอินทรีย์อย่างต่อเนื่อง โดยในปี 2548 ได้สนับสนุนให้มีเกษตรอินทรีย์เป็นวาระแห่งชาติ เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน และสร้างโอกาสให้ประเทศไทยเป็นแหล่งผลิตอาหารปลอดภัยและพร้อมที่จะเป็นครัวโลกในอนาคต ซึ่งต่อมาเมื่อวันที่ 16 ตุลาคม 2550 ได้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ ซึ่งมีรองนายกรัฐมนตรี (นายไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม) เป็นประธาน และมี สศช. กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงพาณิชย์ กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เป็นฝ่ายเลขานุการร่วม กรรมการประกอบด้วยรัฐมนตรีที่เกี่ยวข้อง ผู้แทนหน่วยงานภาครัฐ เอกชน องค์กรพัฒนาเอกชน ผู้ทรงคุณวุฒิและปราชญ์ชาวบ้าน เป็นกรรมการ และได้ร่วมกันพิจารณาและจัดทำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ ฉบับที่ 1 พ.ศ. 2551-2554 ขึ้น โดยได้รับความเห็นชอบจากคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 22 มกราคม 2551 เพื่อเป็นกรอบแนวทางสำคัญของการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ของประเทศไทย ในระยะ 4 ปี

2. สารสำคัญของแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ ฉบับที่ 1 พ.ศ. 2551-2554

2.1 แนวคิดและหลักการ

(1) ยึดแนวคิดการพัฒนาแบบองค์รวมที่มีคนเป็นศูนย์กลาง ทั้งกลุ่มผู้ผลิตซึ่งเป็นเกษตรกรที่ผลิตวิธีพื้นบ้านและเกษตรกรที่ผลิตเชิงพาณิชย์ กลุ่มผู้บริโภคและกลุ่มผู้ประกอบการ ให้ได้รับผลประโยชน์จากการพัฒนาอย่างเป็นธรรม เพื่อแก้ปัญหาความยากจน การเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน และการพัฒนาอย่างยั่งยืน

(2) แนวทางการพัฒนาอยู่บนพื้นฐานปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ที่เป็นไปในทางสายกลาง มีความสมดุล พอประมาณ มีเหตุมีผลและมีภูมิคุ้มกัน สอดคล้องกับภูมิสังคมแต่ละพื้นที่ และวิถีชีวิตดั้งเดิม เป็นการพัฒนาตามลำดับขั้น โดยเริ่มจากการผลิตเพื่อพอกิน พอใช้ ให้พึ่งตนเองได้ และพัฒนาไปสู่การแลกเปลี่ยนและการรวมกลุ่มช่วยเหลือพึ่งพากันในชุมชนให้เข้มแข็ง แล้วจึงพัฒนาเป็นการผลิตเชิงการค้าและขยายเครือข่ายเชื่อมสู่การค้าระดับประเทศและการส่งออกต่อไป

(3) เน้นการดำเนินงานในเชิงบูรณาการการมีส่วนร่วมกับทุกภาคส่วนอย่างเป็นระบบ และการทำงานที่เป็นเอกภาพระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน องค์กรพัฒนาเอกชน เครือข่ายเกษตรกรและศูนย์ปราชญ์ชาวบ้าน

(4) เป็นแผนยุทธศาสตร์ระยะ 4 ปี ที่ต่อยอดการพัฒนาที่ผ่านมา โดยนำประสบการณ์ที่ผ่านมาของทั้งภาครัฐ เอกชน และองค์กรต่างๆ มาต่อยอดการพัฒนา

2.2 วัตถุประสงค์

เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของเกษตรกรและผู้บริโภค สร้างความมั่นคงทางอาหาร สร้างรายได้และแก้ปัญหาความยากจนของเกษตรกร เกิดการปรับวิถีการผลิตทางการเกษตรที่เกื้อกูลธรรมชาติ นำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน ตลอดจนเพิ่มความสามารถในการแข่งขันของสินค้าเกษตรอินทรีย์ และสร้างเครือข่ายให้เข้มแข็งและเชื่อมโยงทั้งระบบ รวมทั้งพัฒนาให้ประเทศไทยเป็นแหล่งผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์ที่สำคัญในระดับภูมิภาค

2.3 เป้าหมาย

(1) ผู้ผลิตและผู้บริโภคมีสุขภาพและคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น เกิดการปรับเปลี่ยนวิถีการผลิตสู่รูปแบบที่เกื้อกูลกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีความมั่นคงและปลอดภัยทางอาหาร

(2) พื้นที่เกษตรอินทรีย์และกลุ่มเกษตรกรมีการขยายตัวเพิ่มขึ้น ผลผลิตมีหลากหลายและได้รับการส่งเสริมอย่างครบวงจร ระบบการตรวจและรับรองมาตรฐานสินค้าเกษตรอินทรีย์ของไทยได้รับการยอมรับ สามารถเพิ่มสัดส่วนการผลิตและการส่งออกสินค้าเกษตรอินทรีย์อย่างต่อเนื่อง และมีการบริหารจัดการอย่างเป็นเอกภาพและเชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบ

2.4 ยุทธศาสตร์การพัฒนา ประกอบด้วย 4 ยุทธศาสตร์หลัก

(1) ยุทธศาสตร์การเสริมสร้างและจัดการองค์ความรู้และนวัตกรรม มีแนวทาง/มาตรการหลัก 3 ด้าน ได้แก่

(1.1) การสนับสนุนงานวิจัยและพัฒนาเพื่อสร้างองค์ความรู้และนวัตกรรมด้านเกษตรอินทรีย์ที่เหมาะสมทั้งห่วงโซ่อุปทาน ตั้งแต่การผลิต ดูแลรักษา เก็บเกี่ยว การแปรรูป บรรจุภัณฑ์ การขนส่ง ไปจนถึงการตลาดเพื่อสร้างมูลค่า

(1.2) การส่งเสริมให้มีการสร้างความรู้และความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์ ทั้งต่อผู้ผลิต ผู้ประกอบการ ผู้บริโภคและเจ้าหน้าที่

(1.3) การจัดทำฐานข้อมูลด้านเกษตรอินทรีย์ในทุกระดับ โดยจัดทำฐานข้อมูลเกษตรอินทรีย์ให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน

(2) ยุทธศาสตร์การพัฒนากิจการเกษตรอินทรีย์ตามวิถีพื้นบ้าน มีแนวทาง/มาตรการหลัก 2 ด้าน ได้แก่

(2.1) การพัฒนากิจการผลิตและสร้างเครือข่ายสู่การพึ่งตนเอง โดยสนับสนุนให้มีการผลิตปัจจัยการผลิตที่เป็นอินทรีย์วัตถุดิบอย่างเพียงพอ เช่น เมล็ดพันธุ์ ปุ๋ยอินทรีย์ เป็นต้น

(2.2) การพัฒนาช่องทางการตลาดรองรับผลผลิตส่วนเกิน โดยพัฒนาและสร้างเครือข่ายเชื่อมโยงทางการค้าและการตลาดของสินค้าเกษตรอินทรีย์ โดยพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการที่จะนำผลิตภัณฑ์สินค้าอินทรีย์ในท้องถิ่นออกสู่ตลาด รวมทั้งสนับสนุนการดำเนินงานของตลาดชุมชนและตลาดเชิงสถาบันอย่างต่อเนื่อง เช่น โรงเรียน โรงพยาบาล เป็นต้น

(3) ยุทธศาสตร์การเสริมสร้างศักยภาพการเกษตรอินทรีย์เชิงพาณิชย์ มีแนวทาง/มาตรการหลัก 3 ด้าน ได้แก่

(3.1) การพัฒนากิจการผลิตและเครือข่ายทั้งระบบเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็ง โดยสนับสนุนการสร้างและเชื่อมโยงเครือข่ายเกษตรกร สถาบันเกษตรกรและเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนให้มีความเข้มแข็ง

(3.2) การพัฒนาระบบมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ไทย โดยศึกษาทบทวนและพัฒนาระบบมาตรฐานและการตรวจรับรองของประเทศให้เป็นระบบ และเป็นที่ยอมรับของผู้บริโภคทั้งในประเทศและต่างประเทศ

(3.3) การพัฒนากิจการตลาดสู่สากล โดยจัดทำแผนประชาสัมพันธ์ให้ความรู้เกี่ยวกับสินค้าเกษตรอินทรีย์อย่างต่อเนื่อง

(4) ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการเพื่อพัฒนาเกษตรอินทรีย์ มีแนวทาง/มาตรการหลัก 2 ด้าน ได้แก่

(4.1) การจัดให้มีกลไกระดับนโยบายในการบริหารจัดการและขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การพัฒนาเกษตรอินทรีย์อย่างเป็นเอกภาพ มีการบูรณาการแผน งบประมาณและประสานการปฏิบัติกับทุกภาคส่วนในทุกระดับ และติดตามประเมินผลการพัฒนาเกษตรอินทรีย์อย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง

(4.2) การจัดให้มีระบบการประสานความร่วมมือของทุกภาคส่วนในการขับเคลื่อนการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ในทุกระดับ โดยให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมในแผนปฏิบัติการพัฒนาเกษตรอินทรีย์และเสริมสร้างความร่วมมือกับต่างประเทศ

2.5 หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วยภาคีต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ อาทิ ภาครัฐ เช่น กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงพาณิชย์ กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ กระทรวงอุตสาหกรรม สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เป็นต้น ภาคเอกชน องค์กรพัฒนาเอกชน สถาบันเกษตรกรและเครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน เป็นต้น

3. สาระสำคัญของแผนปฏิบัติการพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ พ.ศ. 2551-2554

แผนปฏิบัติการพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ พ.ศ. 2551 – 2554 มีวัตถุประสงค์เพื่อแปลงแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ ฉบับที่ 1 พ.ศ. 2551-2554 ไปสู่การปฏิบัติให้เกิดผลเป็นรูปธรรม ประกอบด้วย 12 แผนงาน 104 โครงการ วงเงินงบประมาณรวม 4,826.8 ล้านบาท แยกเป็น ในปี 2551 วงเงิน 1,118.42 ล้านบาท (ได้รับการจัดสรรงบประมาณแล้ว) ปี 2552 วงเงิน 1,463.31 ล้านบาท ปี 2553 วงเงิน 1,085.42 ล้านบาท และปี 2554 วงเงิน 1,158.67 ล้านบาท โดยสรุปสาระสำคัญได้ดังต่อไปนี้

3.1 ยุทธศาสตร์การเสริมสร้างและจัดการองค์ความรู้และนวัตกรรมด้านการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ ประกอบด้วย 4 แผนงาน 37 โครงการ วงเงิน 1,753.59 ล้านบาท แยกเป็นปี 2551 วงเงิน 491.13 ล้านบาท (ได้รับงบประมาณแล้ว) ปี 2552-54 วงเงิน 1,262.46 ล้านบาท

3.2 ยุทธศาสตร์การพัฒนาการเกษตรอินทรีย์ตามวิถีพื้นบ้าน ประกอบด้วย 3 แผนงาน 17 โครงการ วงเงิน 2,431.14 ล้านบาท โดยแยกวงเงินงบประมาณเป็นปี 2551 วงเงิน 533.95 ล้านบาท (ได้รับการจัดสรรงบประมาณแล้ว) ปี 2552-2554 จำนวน 1,897.19 ล้านบาท

3.3 ยุทธศาสตร์การเสริมสร้างศักยภาพการเกษตรอินทรีย์เชิงพาณิชย์สู่สากล ประกอบด้วย 3 แผนงาน 45 โครงการ วงเงิน 591.03 ล้านบาท แยกงบประมาณเป็นปี 2551 วงเงิน 89.89 ล้านบาท (ได้รับการจัดสรรงบประมาณแล้ว) ปี 2552-2554 จำนวน 501.14 ล้านบาท

3.4 ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการเพื่อขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การพัฒนาเกษตรอินทรีย์ไทย ประกอบด้วย 2 แผนงาน 5 โครงการ วงเงิน 51.10 ล้านบาท โดยแยกงบประมาณเป็นปี 2551 วงเงิน 3.45 ล้านบาท (ได้รับการจัดสรรงบประมาณแล้ว) ปี 2552-2554 จำนวน 47.65 ล้านบาท

สารบัญ

คำนำ	ก
สรุปสำหรับผู้บริหาร	ข
แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ ฉบับที่ 1 พ.ศ. 2551-2554	1
1. บทนำ	2
2. สาระสำคัญของการพัฒนาเกษตรอินทรีย์	3
2.1 ความหมายและประโยชน์ของเกษตรอินทรีย์	3
2.2 สถานการณ์เกษตรอินทรีย์ของโลก	5
2.3 สถานการณ์เกษตรอินทรีย์ในประเทศไทย	8
3. ผลการดำเนินงานของภาครัฐและภาคเอกชน ในการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ที่ผ่านมา	14
3.1 การพัฒนาเกษตรอินทรีย์ที่สำคัญของภาคเอกชน	14
3.2 การพัฒนาเกษตรอินทรีย์ที่สำคัญของภาครัฐ	16
4. แผนการดำเนินงานของเอกชนและภาครัฐ	17
4.1 แผนพัฒนาเกษตรอินทรีย์ของภาคเอกชน	17
4.2 แผนพัฒนาเกษตรอินทรีย์ของภาครัฐ	18
5. การประเมินสถานการณ์และแนวโน้มการเปลี่ยนแปลง	20
5.1 การประเมินสถานการณ์และแนวโน้มการเปลี่ยนแปลง ในการทำเกษตรอินทรีย์ (SWOT Analysis)	20
5.2 วิเคราะห์ความสัมพันธ์ของปัจจัยภายนอกและปัจจัยภายใน	26
6. แนวคิดและหลักการ	27
7. วัตถุประสงค์และเป้าหมาย	28
8. ข้อเสนอบูรณาการยุทธศาสตร์การพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ	29
8.1 ยุทธศาสตร์ที่ 1 การเสริมสร้างและจัดการองค์ความรู้และนวัตกรรม	31
8.2 ยุทธศาสตร์ที่ 2 การพัฒนาการเกษตรอินทรีย์ตามวิถีพื้นบ้าน	36
8.3 ยุทธศาสตร์ที่ 3 การเสริมสร้างศักยภาพการเกษตรอินทรีย์ เชิงพาณิชย์สู่สากล	41
8.4 ยุทธศาสตร์ที่ 4 การบริหารจัดการเพื่อขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ การพัฒนาเกษตรอินทรีย์ไทย	48

แผนปฏิบัติการพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ พ.ศ. 2551-2554	62
1. ยุทธศาสตร์การเสริมสร้างและจัดการองค์ความรู้และนวัตกรรม	64
2. ยุทธศาสตร์การพัฒนาการเกษตรอินทรีย์ตามวิถีพื้นบ้าน	69
3. ยุทธศาสตร์การเสริมสร้างศักยภาพการเกษตรอินทรีย์ เชิงพาณิชย์สู่สากล	73
4. ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการเพื่อขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ การพัฒนาเกษตรอินทรีย์ไทย	79
กลไกการขับเคลื่อนและติดตามประเมินผล	95

**แผนยุทธศาสตร์การพัฒนา
เกษตรอินทรีย์แห่งชาติ ฉบับที่ 1
พ.ศ. 2551-2554**

แผนยุทธศาสตร์การพัฒนากษตรอินทรีย์แห่งชาติ พ.ศ. 2551-2554

1 บทนำ

ประเทศไทยเป็นประเทศเกษตรกรรม ซึ่งประชาชนมากกว่าครึ่งมีอาชีพหรือดำรงอยู่ได้โดยมีความเกี่ยวพันกับการทำการเกษตร (ธนาคารโลก, 2550) โดยมีศักยภาพและความได้เปรียบทั้งทางด้านพื้นที่และฐานการผลิตการเกษตรที่หลากหลาย ในอดีตเกษตรกรไทยทำการผลิตแบบดั้งเดิม ตามวิถีชีวิตชุมชนที่อาศัยภูมิปัญญาชาวบ้าน และเชื่อมโยงกับทรัพยากรธรรมชาติ ที่แตกต่างกันไปตามแต่ละภูมิสังคม ต่อมากระแสการปฏิวัติเขียว (Green Revolution) ได้ส่งผลต่อรูปแบบการผลิตทางการเกษตรไปทั่วโลก รวมทั้งประเทศไทย เมื่อประมาณปี 2505 ทำให้เกษตรกรไทยเกิดการปรับเปลี่ยนระบบการเกษตรกรรมของประเทศไทย จากรูปแบบการเกษตรกรรมแบบดั้งเดิมที่เป็นวิถีชีวิต มีการพึ่งพาธรรมชาติ และเป็นการทำเกษตรแบบผสมผสาน กลายเป็นการทำเกษตรในรูปแบบเกษตรเชิงเดี่ยวที่พึ่งปัจจัยภายนอก เช่น ปุ๋ยเคมี สารเคมี เป็นต้น หรือกลายเป็นเกษตรเคมีที่มุ่งเน้นการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตทางการเกษตรให้สูงขึ้น โดยมุ่งหวังการสร้างรายได้ให้กับประเทศเป็นหลัก

แม้ที่ผ่านมาการปฏิวัติเขียวจะสามารถเพิ่มผลผลิตการเกษตรให้สูงขึ้นได้ แต่ยังมีเกษตรกรในชนบทของไทยอีกเป็นจำนวนมากที่ยังคงยากจน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2549) และถูกกระทบจากปัจจัยทั้งภายนอกและภายในประเทศได้ง่ายโดยไม่สามารถควบคุมได้ ผลกระทบจากการทำเกษตรเชิงเดี่ยวหรือเกษตรเคมีได้ทำลายสภาพแวดล้อมทางการเกษตร โดยเฉพาะความอุดมสมบูรณ์ของดิน ซึ่งทำให้ผลผลิตในช่วงต่อมาลดลงเป็นลำดับ และต้องเพิ่มปริมาณการใช้ปัจจัยการผลิตมากขึ้น เพื่อรักษาปริมาณผลผลิตให้ได้มากเท่าเดิม อันเป็นผลให้ต้นทุนการผลิตสูงขึ้น เกษตรกรต้องประสบปัญหาภาวะหนี้สิน และปัญหาสารพิษตกค้างจากสารเคมีที่ใช้เป็นปัจจัยการผลิต ซึ่งมีผลต่อสุขภาพของเกษตรกร ผู้บริโภค และสิ่งแวดล้อม

จากผลกระทบที่เกิดขึ้นในประเทศไทย ประกอบกับทิศทางการพัฒนาทั้งของโลกและในประเทศไทย¹ ที่มีทิศทางขยายตัวเพิ่มขึ้นตามกระแสความห่วงใยในเรื่องสุขภาพ การบริโภคอาหารปลอดภัย

¹ นับตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 พ.ศ. 2540-2544 ได้มีการให้ความสำคัญกับการแก้ไขปัญหาความยากจน สร้างคุณภาพชีวิต และป้องกันการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ โดยหันมาทำเกษตรกรรมยั่งยืนอย่างจริงจัง ในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 พ.ศ. 2545-2549 ให้ความสำคัญกับการปรับดุลยภาพทางสังคม เศรษฐกิจ และทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยให้ความสำคัญกับการสร้างสมดุลระหว่างคน สังคม เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม เพื่อความอยู่ดีมีสุขของคนไทย และในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 พ.ศ. 2550-2554 ที่ยังคงยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาขับเคลื่อนให้เกิดผลในทางปฏิบัติ โดยเน้นการพึ่งพาตนเอง การมีภูมิคุ้มกัน และการสร้างสมดุลของการพัฒนาให้เกิดในทุกมิติ ควบคู่กับการนำทุนที่มีอยู่แล้วในสังคมไทย ทั้งทุนทางเศรษฐกิจ ทุนทางสังคม และทุนทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมาใช้ให้เกิดประโยชน์ และเสริมสร้างให้เข้มแข็ง โดยวางแนวทางการพัฒนาและเสริมสร้างทุนทั้งสามลักษณะดังกล่าว ทั้งในระดับบุคคล ครอบครัว ชุมชน และสังคม รวมทั้งระดับประเทศ เพื่อเป็นรากฐานการพัฒนาประเทศที่ยั่งยืนต่อไป

การมุ่งเน้นการพัฒนาประเทศไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืนมากขึ้น รวมทั้งความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจากการถูกทำลายอย่างต่อเนื่อง ที่มีสาเหตุมาจากการบุกเบิกพื้นที่ป่าไม้ การใช้สารเคมี อันนำมาซึ่งปัญหาภาวะโลกร้อนที่ทั่วโลกกำลังเผชิญอยู่ จึงทำให้เกษตรกรส่วนหนึ่งที่ตระหนักถึงปัญหาและผลกระทบต่างๆ จากการทำการเกษตรเคมี ได้มีการรวมกลุ่มและตัดสินใจที่จะดำเนินเกษตรกรรมแบบดั้งเดิม รวมทั้งมีการศึกษาและพยายามหาทางแก้ไขปัญหาดังกล่าว ประกอบกับได้การหนุนเสริมจากองค์กรพัฒนาเอกชน จนได้ต้นแบบในการพัฒนาเกษตรกรรมแบบยั่งยืนตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยเป็นการทำการเกษตรที่ไม่ใช้สารเคมี ลดการพึ่งพิงปัจจัยภายนอกทำให้ในระยะยาวต้นทุนการผลิตลดลง ตลอดจนมีสุขภาพดีขึ้น ระบบนิเวศและทรัพยากรธรรมชาติในไร่นาดีขึ้น และมีแหล่งอาหารเพื่อบริโภคที่หลากหลายขึ้นในครัวเรือน และสามารถแบ่งปันให้เพื่อนบ้าน ทำให้เกิดความเอื้ออาทรในชุมชน รวมทั้งสามารถพัฒนาจากแนวคิดระดับปัจเจกบุคคลและครอบครัว ไปสู่การรวมกลุ่มและสร้างเครือข่าย เพื่อช่วยกันพัฒนาระบบการผลิตในรูปแบบเกษตรกรรมยั่งยืนทั้งกระบวนการ เพื่อสร้างการพึ่งพาตนเองและยกระดับการพัฒนาตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

จากสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป เกษตรอินทรีย์จึงถือเป็นอีกทางเลือกหนึ่งที่มีศักยภาพเพื่อการพัฒนาการเกษตรของไทยอย่างยั่งยืน ที่ทำให้เกษตรกรสามารถพึ่งพาตนเองและพึ่งพากันเองได้ มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น มีความมั่นคงและความปลอดภัยในสุขภาพ โดยไม่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งมีความสอดคล้องกับการขยายตัวของกระแสความต้องการผลิตภัณฑ์เกษตรอินทรีย์ในประเทศและต่างประเทศ ซึ่งจะทำให้พัฒนาไปสู่การทำเกษตรอินทรีย์ในเชิงพาณิชย์ที่เป็นที่ยอมรับในระดับสากล เพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหาความยากจนและการพัฒนาอย่างยั่งยืนต่อไป

2 **สาระสำคัญของการพัฒนาเกษตรอินทรีย์**

ความสำคัญของการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ และการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากทั้งภายในและภายนอกประเทศที่ผ่านมา ที่มีผลต่อการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ในประเทศไทย มีประเด็นสำคัญสรุปได้ดังนี้

2.1 ความหมายและประโยชน์ของเกษตรอินทรีย์

(1) ในช่วง 2 ทศวรรษที่ผ่านมา มีการให้คำจำกัดความของเกษตรอินทรีย์ที่หลากหลายจากองค์กรทั้งในและต่างประเทศ แต่มีทิศทางไปทิศทางเดียวกัน² สรุปว่า

² นิยามของสหพันธ์เกษตรอินทรีย์นานาชาติ (International Federation of Organic Agriculture Movements: IFOAM) ได้ให้ความหมายของเกษตรอินทรีย์ไว้ว่า “ระบบการเกษตรที่ผลิตอาหารและเส้นใยด้วยความยั่งยืนทางสิ่งแวดล้อม สังคม และเศรษฐกิจ โดยเน้นที่หลักการปรับปรุงบำรุงดิน การเคารพต่อศักยภาพทางธรรมชาติของพืช สัตว์ และนิเวศการเกษตร เกษตรอินทรีย์จึงลดการใช้ปัจจัยการผลิตจากภายนอก และหลีกเลี่ยงการใช้สารเคมีสังเคราะห์ เช่น ปุ๋ย สารกำจัดศัตรูพืช และเวชภัณฑ์สำหรับสัตว์ แต่ในขณะเดียวกัน ก็พยายามประยุกต์ใช้ธรรมชาติในการเพิ่มผลผลิต และพัฒนาความต้านทานต่อโรคของพืช และสัตว์เลี้ยง หลักการเกษตรอินทรีย์นี้เป็นหลักการสากลที่สอดคล้องกับเงื่อนไขทางเศรษฐกิจ สังคม ภูมิอากาศ และวัฒนธรรมของท้องถิ่นด้วย” ส่วนนิยามของมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ (มกอช.) หมายถึง ระบบการจัดการการผลิตด้านการเกษตรแบบ

เกษตรอินทรีย์ เป็นการเกษตรที่ใช้หลักการพึ่งพิงความสมดุลตามธรรมชาติอย่างเป็นองค์รวม เพื่อสร้างสรรคให้เกิดระบบนิเวศการเกษตรที่ยั่งยืน สามารถให้ผลผลิตที่ดีในสภาพสิ่งแวดล้อมที่ได้รับการอนุรักษ์และฟื้นฟูอย่างต่อเนื่องอย่างยั่งยืนผสมผสานระบบการเกษตรทุกระบบที่ส่งเสริมและปรับปรุงสิ่งแวดล้อม สังคม และเศรษฐกิจ เพื่อผลิตอาหารและปัจจัยพื้นฐานการดำรงชีพที่มีความปลอดภัยต่อผู้บริโภค ทั้งนี้ โดยใช้หลักการสร้างความหลากหลายทางชีวภาพในระบบนิเวศเกษตรให้เกิดการผสมผสานเกื้อกูลกันและกันอย่างเป็นองค์รวม มีการหมุนเวียนใช้ทรัพยากรในไร่นาให้เกิดประโยชน์สูงสุด หลีกเลี่ยงการใช้ปัจจัยการผลิตจากภายนอกในระบบนิเวศเกษตร และใช้ปัจจัยการผลิตที่เป็นชีวภัณฑ์และสารอินทรีย์ที่ได้จากสิ่งมีชีวิต รวมทั้งสารอินทรีย์ที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ ปฏิเสธการใช้ปัจจัยที่เป็นสารเคมีสังเคราะห์ รวมทั้ง พันธุ์ที่ผ่านการปรับเปลี่ยนทางพันธุวิศวกรรม

(2) เกษตรอินทรีย์มีประโยชน์ต่อทั้งตัวผู้ผลิต ผู้บริโภคและต่อประเทศ โดยสรุปได้ว่า (1) เกษตรอินทรีย์เป็นการอนุรักษ์และปรับปรุงสภาพแวดล้อมที่เสื่อมโทรมให้สมบูรณ์ ทำให้ห่วงโซ่อาหารที่ถูกทำลายไปโดยสารเคมีกลับฟื้นคืนมา เป็นการลดต้นทุนการผลิต ทำให้เกษตรกรที่ยากจนสามารถปลดปล่อยหนี้สินให้ลดลงและหมดไปได้ และทำให้ประชาชนมีอาหารที่เกิดจากธรรมชาติบริโภค (2) สามารถขายผลผลิตในราคาสูงกว่าผลผลิตจากการผลิตโดยใช้สารเคมีทั้งในตลาดในและต่างประเทศ ประสิทธิภาพการผลิตต่อพื้นที่เพิ่มมากขึ้นในระยะยาว เพราะดินได้รับการปรับปรุงให้ดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง (3) ได้ผลผลิตที่ปลอดภัยต่อผู้บริโภค ทำให้อัตราการป่วยไข้และเสียชีวิตของประชาชนทั้งประเทศลดจำนวนลงและประชาชนมีสุขภาพดีขึ้น ทำให้รัฐสามารถประหยัดเงินงบประมาณในการรักษาพยาบาลลงได้ (4) สามารถลดการใช้ปุ๋ยเคมีและสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ประหยัดเงินตราต่างประเทศ และสามารถสร้างงานและรายได้ให้กับคนไทยที่ผลิตปุ๋ยชีวภาพและสารธรรมชาติกำจัดศัตรูพืชได้ด้วย (5) แก้ไขปัญหาการส่งออกสินค้าการเกษตรที่มีสารเคมีเป็นพิษเจือปน และถูกประเทศผู้นำเข้าตั้งข้อกีดกันการนำเข้าสินค้าการเกษตรจากประเทศไทย และ (6) ลดภาระงบประมาณของรัฐในการดำเนินการควบคุมตามกฎหมายและตรวจวิเคราะห์สารพิษตกค้างในผลผลิตการเกษตรลงหลายพันล้านบาทต่อปี

(3) กระบวนการและขั้นตอนการปรับเปลี่ยนจากเกษตรเชิงเดี่ยวไปสู่เกษตรอินทรีย์ เริ่มจาก 3.1) ปรับไปสู่เกษตรผสมผสานเพื่อให้มีความหลากหลายและฟื้นฟูระบบนิเวศการ

องค์รวม ที่เกื้อหนุนต่อระบบนิเวศ รวมถึงความหลากหลายทางชีวภาพ วงจรชีวภาพ โดยเน้นการใช้วัสดุธรรมชาติ หลีกเลี่ยงการใช้วัตถุอันตรายจากการสังเคราะห์ และไม่ใช้พืช สัตว์ หรือจุลินทรีย์ ที่ได้มาจากเทคนิคการดัดแปลงพันธุกรรมหรือพันธุวิศวกรรม มีการจัดการกับผลิตภัณฑ์ โดยเน้นการแปรรูปด้วยความระมัดระวัง เพื่อรักษาสุขภาพการเป็นเกษตรอินทรีย์ และคุณภาพที่สำคัญของผลิตภัณฑ์ในทุกขั้นตอน และงานวิจัยของอาจารย์ชนวน (2550) กล่าวว่า เกษตรอินทรีย์ คือ ระบบการเกษตรที่ใช้หลักการความสมดุลทางนิเวศวิทยาของธรรมชาติมาประยุกต์ใช้เพื่อจัดการการผลิต โดยผสมผสานกิจกรรมความหลากหลายทางชีวภาพของ พืช ปศุสัตว์ ประมง ป่าไม้ ฯลฯ ได้เกิดการเกื้อกูลและหมุนเวียนใช้ทรัพยากรในระบบนิเวศของไร่นาให้เกิดประโยชน์สูงสุด หลีกเลี่ยงการใช้ปัจจัยการผลิตที่ต้องนำเข้าจากภายนอกฟาร์ม ปฏิเสธการใช้ปัจจัยที่เป็นสารเคมีสังเคราะห์ เช่น ปุ๋ยเคมี สารกำจัดศัตรูพืช ฮอร์โมน สารปฏิชีวนะ ฯลฯ รวมทั้งไม่ใช้พันธุ์ที่ผ่านการปรับเปลี่ยนทางพันธุกรรม ทั้งนี้ เพื่อให้ผลผลิตที่เป็นอาหาร ยารักษาโรค และเครื่องนุ่งห่ม ฯลฯ ที่สะอาดและปลอดภัยต่อสุขภาพของผู้บริโภค อนุรักษ์และปรับปรุงสภาพแวดล้อมการเกษตรไปพร้อมๆ กับการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน

ผลิต ลดการซื้อปัจจัยการผลิตเคมี และลดค่าใช้จ่ายในการซื้ออาหาร จากนั้น 3.2) เข้าสู่ระบบเกษตรปลอดภัย โดยงดการใช้สารเคมีสังเคราะห์กำจัดวัชพืชและฮอร์โมนสังเคราะห์ และใช้ปุ๋ยเคมีได้ไม่เกิน 20 กก./ไร่ และ 3.3) เปลี่ยนไปสู่ระบบเกษตรปลอดภัยเคมี หรือระบบเกษตรอินทรีย์ จึงนำไปสู่ 3.4) การรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ และ 3.5) จัดตั้งองค์กรเครือข่ายเกษตรอินทรีย์และระบบสหกรณ์ เพื่อให้การทำงานมีประสิทธิภาพ ประหยัดและมีพลังในการต่อรอง และพัฒนาไปสู่ระดับสากล และ 3.6) ดำเนินธุรกิจในการแปรรูปผลผลิต เพื่อขายในประเทศและต่างประเทศ

2.2 สถานการณ์เกษตรอินทรีย์ของโลก

(1) ตลาดสินค้าเกษตรอินทรีย์ขยายตัวอย่างรวดเร็ว เกษตรอินทรีย์เริ่มมาตั้งแต่ทศวรรษ 1980 แต่ยังไม่มีการเก็บข้อมูลในช่วงดังกล่าว จนกระทั่งในปลายทศวรรษ 1990 มีการเก็บข้อมูลอย่างเป็นระบบมากขึ้น โดยมีการประมาณว่า ในปี 2549 ทั่วโลกมีอัตราการขยายตัวของสินค้าเกษตรอินทรีย์สำหรับอาหารและเครื่องดื่มเพิ่มขึ้นร้อยละ 43 เมื่อเทียบกับ 3 ปีที่ผ่านมา (2546-2548) (Organic Monitor, 2549) ถึงแม้ว่าจะมีการผลิตเกษตรอินทรีย์อยู่ทั่วโลก แต่ความต้องการบริโภคสินค้าเกษตรอินทรีย์มีปริมาณสูง ทำให้ต้องมีการนำเข้าสินค้าเกษตรอินทรีย์ในปริมาณมาก โดยเฉพาะในสหภาพยุโรปและอเมริกา ซึ่งรวมกันครองตลาดราวร้อยละ 96 ของตลาดเกษตรอินทรีย์โลก (ประเทศสหรัฐอเมริกา สหพันธรัฐเยอรมนีและสหราชอาณาจักรเป็นตลาดที่มีอัตราการเจริญเติบโตของสินค้าเกษตรอินทรีย์สูงที่สุด) ในหลายประเทศมีปริมาณการจำหน่ายสินค้าเกษตรอินทรีย์เพิ่มสูงขึ้นมากกว่ายอดขายของสินค้าเกษตรประเภทอื่น และคาดว่าจะเพิ่มมากขึ้นในอนาคต

(2) การผลิตเกษตรอินทรีย์ทั่วโลกมีการขยายตัวอย่างรวดเร็ว อัตราการผลิตเกษตรอินทรีย์ของโลกเพิ่มขึ้นเฉลี่ยปีละประมาณร้อยละ 20 นับแต่ปี 2545 เป็นต้นมา ในปี 2549 มีการผลิตเกษตรอินทรีย์ทั่วโลกมากกว่า 110 ประเทศ มีพื้นที่การผลิตด้านเกษตรอินทรีย์รวมทั้งสิ้น 319.8 ล้านไร่ แบ่งออกเป็นพื้นที่การผลิตเกษตรอินทรีย์ที่ได้มีการตรวจรับรองมาตรฐานแล้ว 193.6 ล้านไร่ (ร้อยละ 62 ของพื้นที่เกษตรอินทรีย์โลก) และพื้นที่ผลิตเกษตรอินทรีย์ที่อยู่ระหว่างการปรับเปลี่ยน 123.1 ล้านไร่ (ร้อยละ 38) (FIBL และ SOEL, 2549) โดยที่ประเทศที่มีปริมาณพื้นที่การผลิตเกษตรอินทรีย์สูงเรียงตามอันดับ ได้แก่ ออสเตรเลีย สาธารณรัฐประชาชนจีน และอาร์เจนตินา หรือคิดเป็นร้อยละ 39, 11 และ 9 ของพื้นที่รวมทั้งประเทศ ตามลำดับ (ตารางที่ 1) ในภาพรวม พื้นที่เกษตรอินทรีย์ในโลกอยู่ในเขตแปซิฟิกร้อยละ 39 ตามมาด้วยยุโรปร้อยละ 21 และอเมริกาใต้ร้อยละ 20 แต่หากดูตามสัดส่วนของพื้นที่เกษตรอินทรีย์กับพื้นที่การเกษตรในประเทศแล้ว ทวีปยุโรปจะมีพื้นที่เกษตรอินทรีย์เป็นสัดส่วนที่สูงที่สุดในโลก ในขณะที่เขตอเมริกาใต้จะมีจำนวนเกษตรกรที่ทำเกษตรอินทรีย์เป็นจำนวนมากที่สุด แหล่งผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์ในเอเชียที่สำคัญ ได้แก่ ประเทศจีน อินเดีย อินโดนีเซีย รัสเซียและศรีลังกา ขณะที่ประเทศไทยมีพื้นที่เกษตรอินทรีย์เพียงร้อยละ 0.1 ของพื้นที่เกษตรทั้งหมด ซึ่งน้อยกว่าอินโดนีเซียและฟิลิปปินส์ ทั้งนี้ ผู้ผลิตในกลุ่มประเทศที่พัฒนาแล้วส่วนใหญ่จะเป็นฟาร์มขนาดใหญ่ ในขณะที่ประเทศกำลังพัฒนาส่วนใหญ่จะเป็นฟาร์มขนาดเล็ก (Willer and Yussefi, 2006)

ตารางที่ 1 แสดงพื้นที่เกษตรอินทรีย์ทั่วโลก ตั้งแต่ปี 2542-2548

หน่วย: ล้านไร่

ทวีป	2542	2543	2544	2545	2546	2547	2548
แอฟริกา	0.09	0.14	0.14	0.38	1.50	2.72	6.41
เอเชีย	0.27	0.28	0.33	0.60	3.75	4.60	25.39
ยุโรป	20.75	22.25	23.68	27.01	37.95	39.28	40.63
อเมริกาเหนือ	12.38	7.10	7.45	8.42	6.68	9.04	8.61
อเมริกาใต้	3.34	3.47	20.11	23.61	30.12	38.82	39.76
ออสเตรเลีย-แปซิฟิก	11.12	33.72	48.71	48.93	67.11	70.90	376.07
รวม	47.95	66.95	100.42	108.94	144.85	165.36	196.88

ที่มา: วิฑูรย์และเจษฎา (2546) และ Willer and Yussefi (2006)

(3) อย่างไรก็ตาม การผลิตที่เพิ่มขึ้นไม่สามารถสนองความต้องการการบริโภคสินค้าเกษตรอินทรีย์และมีการนำเข้าสินค้าเกษตรอินทรีย์ในอัตราสูง ในปี 2549 ผู้ผลิตอาหารในประเทศอังกฤษผลิตได้เพียงร้อยละ 44 ของยอดจำหน่ายอาหารอินทรีย์ทั้งประเทศ โดยมีการนำเข้าผักและผลไม้อินทรีย์จากต่างประเทศร้อยละ 75 และ 90 ของที่บริโภคในประเทศ ตามลำดับ ในขณะที่ประเทศญี่ปุ่น มีสัดส่วนการนำเข้าสินค้าเกษตรอินทรีย์ที่เป็นผลิตภัณฑ์สดถึงร้อยละ 72 โดยที่ผู้นำเข้าส่วนใหญ่ในแถบเอเชียจะมีความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นกับผู้ผลิตในประเทศใกล้เคียง เพื่อให้สามารถผลิตและจัดหาสินค้าป้อนตลาดของตนได้ต่อเนื่อง

(4) ความต้องการที่ขยายตัวมากขึ้นสืบเนื่องมาจากการที่ประชาชนในประเทศหันมาใส่ใจในเรื่องสุขภาพ ความปลอดภัยของอาหาร และความเชื่อที่ว่าสินค้าเกษตรอินทรีย์มีรสชาติและคุณภาพดีกว่าสินค้าเกษตรแบบเดิม รวมทั้งเป็นการแสดงถึงความใส่ใจในสิ่งแวดล้อมอีกด้วย นอกจากนี้ ทิศทางการพัฒนาประเทศของโลกเน้นไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน รัฐบาลในประเทศพัฒนาแล้วและสถาบันระหว่างประเทศที่สำคัญ เช่น องค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (OECD) องค์การด้านเกษตรและอาหารโลก (FAO) และธนาคารโลก (World Bank) ได้มีการกำหนดแนวทางการพัฒนาประเทศที่ให้ความสำคัญกับเกษตรแบบยั่งยืนและเกษตรอินทรีย์มากยิ่งขึ้น โดยถือให้การพัฒนาเกษตรอินทรีย์นี้เป็นกลยุทธ์ในการพัฒนาชนบทแบบยั่งยืนที่มีศักยภาพ

(5) ในช่วง 5 ปีที่ผ่านมา ฐานลูกค้าเกษตรอินทรีย์เริ่มเปลี่ยนจากที่จำกัดอยู่ในกลุ่มเล็กๆ ที่สนใจในเรื่องสุขภาพและสิ่งแวดล้อม มาเป็นประชากรทั่วไปในสังคม ซึ่งแนวโน้มนี้แสดงให้เห็นถึงการผลักดันของสถานะตลาดเกษตรอินทรีย์ที่เข้าสู่ตลาดกระแสหลักของสังคม นอกจากนี้ ห่วงโซ่อุปทานเปลี่ยนบทบาทและมีอิทธิพลต่อการขยายตัว โดยเฉพาะผู้ประกอบการแปรรูปเริ่มที่จะนำเข้าวัตถุดิบจากต่างประเทศโดยตรงแทนที่จะซื้อผ่านผู้นำเข้า ผู้ค้าปลีกรายใหญ่เริ่มที่จะซื้อหาและนำเข้าสินค้าวัตถุดิบจากต่างประเทศเองแทนที่จะใช้บริการจากศูนย์รวบรวม-กระจายสินค้าหรือผู้นำเข้า

(6) ชุปเปอร์มาร์เก็ตเป็นช่องทางจำหน่ายสินค้าเกษตรอินทรีย์ที่สำคัญและมีบทบาทในการส่งเสริมการผลิตในประเทศมากขึ้น³ ในแต่ละประเทศมีความตื่นตัวและหันมาสนใจธุรกิจเกษตรอินทรีย์อย่างจริงจังมากขึ้น เช่น ในประเทศอังกฤษ อิตาลี เยอรมนี และสิงคโปร์ ส่วนหนึ่งมาจากการกระตุ้นจากองค์ภาคเอกชนและแรงกดดันของผู้บริโภคในประเทศ ที่ต้องให้จำหน่ายแต่สินค้าเกษตรอินทรีย์ที่ผลิตในประเทศเท่านั้น ทำให้ผู้ประกอบการชุปเปอร์มาร์เก็ตต้องจัดหาสินค้าในประเทศและในบางกรณีก็เข้าไปส่งเสริมเกษตรกรในประเทศให้ผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์เพิ่มขึ้นด้วย

(7) สินค้าเกษตรอินทรีย์ที่นิยมในแต่ละตลาดมีความแตกต่างกัน ในแถบเอเชีย เช่น ญี่ปุ่น ซึ่งมีการนำเข้าสินค้าเกษตรอินทรีย์ในปริมาณสูง จะซื้อผลิตภัณฑ์จากประเทศที่มีภาพลักษณ์ด้านความปลอดภัยและสิ่งแวดล้อมที่ดี เช่น จากนิวซีแลนด์และออสเตรเลีย เป็นต้น ส่วนใหญ่นิยมบริโภคผักสด ข้าว ผลไม้ ชา และกาแฟ ส่วนในแถบยุโรป นิยมสินค้าพวกผักสด ผลไม้สด และอาหารแปรรูป เช่น มัfriง มะเขือเทศ หัวหอม แครอท แอปเปิ้ล ส้ม ไวน์ขาว โยเกิร์ต เป็นต้น อย่างไรก็ตามประเทศที่มีขีดความสามารถในการผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์ได้เอง เช่น ประเทศในทวีปยุโรปและสหรัฐอเมริกา เริ่มมีค่านิยมซื้อสินค้าที่ผลิตได้เองในประเทศมากกว่าการนำเข้า หากเป็นสินค้าชนิดเดียวกันหรือใกล้เคียงกัน เนื่องจากสินค้าจะมีความสดใหม่และยังเป็นการอุดหนุนผู้ผลิตในท้องถิ่น⁴

(8) มีองค์กรเอกชนระหว่างประเทศที่ได้รับการยอมรับและหน่วยงานตัวแทนของประเทศนำเข้าที่สำคัญในการกำหนดมาตรฐานสินค้าเกษตรอินทรีย์สากล มีทั้งที่กำหนดกฎเกณฑ์ในการรับรองระบบมาตรฐานและรับรองระบบงาน เช่น สมาพันธ์เกษตรอินทรีย์นานาชาติ (IFOAM) องค์กรมาตรฐานสากล (ISO) กำหนดมาตรฐานความปลอดภัยอาหาร เช่น Codex และกำหนดวิธีการนำเข้าสินค้าอินทรีย์เพื่อจำหน่ายในประเทศนั้นๆ เช่น EU Commission, National Organic Program (NOP) ของประเทศสหรัฐอเมริกา และ Japan Agricultural Standard (JAS) ของประเทศญี่ปุ่น

(9) การรวมกลุ่มกันอย่างเข้มแข็งของภาคเอกชนเป็นปัจจัยความสำเร็จของการพัฒนาสินค้าเกษตรอินทรีย์ในต่างประเทศ โดยภาครัฐเป็นหน่วยงานสนับสนุนและควบคุมให้การดำเนินงานต่างๆ อยู่ภายใต้ระดับมาตรฐานที่ปลอดภัยและเป็นที่ยอมรับในระดับสากล ปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่ง คือ การมีองค์กรเดียวที่เข้มแข็งเป็นผู้รับผิดชอบในการบริหารจัดการ⁵ นอกจากนี้ การมี

³ ทั้งนี้ ยังมีช่องทางการจำหน่ายที่สำคัญอื่นนอกเหนือจากชุปเปอร์มาร์เก็ต เช่น ในประเทศญี่ปุ่นจะผ่านระบบสหกรณ์ และในประเทศสหรัฐอเมริกาจะจำหน่ายผ่านร้านค้าเฉพาะทาง เป็นต้น

⁴ สถานการณ์รุนแรงมากขึ้นในบางประเทศ เช่น ประเทศอังกฤษ ที่ผู้บริโภคตระหนักถึงปัญหาเรื่องระยะทางในการขนส่ง เนื่องจากการนำเข้าจากประเทศไกลๆ จะทำให้เกิดมลภาวะต่อสิ่งแวดล้อมและพลังงานที่ต้องเสียไปจากการขนส่งสินค้ามากกว่า

⁵ เช่น ในประเทศอาร์เจนตินาซึ่งมีองค์กรหลักที่เข้มแข็ง คือ องค์กร “Movimiento Argentino Para La Production Organica: MAPO” ทำหน้าที่บริหารจัดการในการประสานงานกับองค์กรเครือข่ายเกษตรอินทรีย์อื่น ดำเนินการพัฒนาการเกษตรอินทรีย์ร่วมกัน และร่วมกับองค์กรเครือข่ายภายในประเทศพัฒนาการตรวจรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์

ระบบการตรวจรับรองมาตรฐาน และการมีมาตรฐานแห่งชาติเพียงมาตรฐานเดียว ช่วยให้เกิดความร่วมมือและพัฒนาขยายการผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์อย่างกว้างขวาง⁶

2.3 สถานการณ์เกษตรอินทรีย์ในประเทศไทย

(1) การพัฒนาเกษตรอินทรีย์ในประเทศไทยมีปัจจัยสนับสนุนจาก (1) **ความตระหนักของประชาชนถึงอันตรายของสารพิษตกค้างในอาหาร** เนื่องจากได้รับข้อมูลเกี่ยวกับสาเหตุของโรคมะเร็งที่มีผลมาจากการบริโภคสารพิษตกค้าง โดยเฉพาะสารกำจัดศัตรูพืชและสัตว์ ทำให้ประชาชนบางส่วนหันมาบริโภคพืชผักปลอดสารพิษมากขึ้น (2) **ราคาปัจจัยการผลิตการเกษตรเพิ่มสูงขึ้นมากในช่วง 6-7 ปีที่ผ่านมา** เนื่องจากการเพิ่มขึ้นของราคาน้ำมัน ทำให้เกษตรกรหาทางเลือกในปัจจัยการผลิตแทนสารเคมีสังเคราะห์ (3) **ความตระหนักต่อสิ่งแวดล้อมที่ถูกปนเปื้อนจากสารพิษทางการเกษตรจากสารพิษที่ใช้ในการเกษตร** ทำลายความหลากหลายทางชีวภาพ ดินและน้ำเสื่อมโทรม และเกิดศัตรูพืชระบาดมากขึ้น รวมทั้ง (4) **การเพิ่มขึ้นของข้อจำกัดในการส่งออกสินค้าเกษตรแบบดั้งเดิม** เนื่องจากการยกระดับมาตรฐานด้านสุขอนามัยของการนำเข้าสินค้าเกษตร และ (5) **ความต้องการสินค้าอินทรีย์ของตลาดต่างประเทศที่เป็นคู่กับประเทศไทยเพิ่มขึ้นและราคาผลผลิตอินทรีย์ในตลาดต่างประเทศสูงกว่าราคาผลผลิตธรรมดาถึงร้อยละ 20-30** ดังนั้น การพัฒนาการผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์เพื่อบริโภคในประเทศและส่งออกจึงเป็นเกษตรกรรมทางเลือกใหม่ของเกษตรกรไทย

(2) **เกษตรอินทรีย์ในประเทศไทยอยู่ในระยะเริ่มต้น**⁷ ระบบการผลิตจะเน้นการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและเทคโนโลยีแบบง่ายและไม่มีความซับซ้อน และผลผลิตส่วนใหญ่เป็นผลผลิตเบื้องต้น เช่น ข้าว ผัก และผลไม้ เริ่มมีสินค้าแปรรูปเบื้องต้นเพิ่มขึ้นบ้าง ส่วนสินค้าแปรรูปที่เป็นผลิตภัณฑ์สำเร็จยังมีอยู่น้อยมาก เนื่องจากวัตถุดิบเกษตรอินทรีย์ยังมีปริมาณไม่เพียงพอและขาดความต่อเนื่อง นอกจากนี้ ผู้ซื้อจากต่างประเทศนิยมซื้อวัตถุดิบเกษตรอินทรีย์จากประเทศไทย เพื่อนำไปแปรรูปในต่างประเทศมากกว่า เพราะสามารถควบคุมคุณภาพสินค้าได้ดีกว่า อีกทั้งยังมีภาวการณ์นำเข้าที่ต่ำกว่าด้วย (ธวัชชัยและวิฑูรย์, 2550)

(2.1) **พื้นที่เกษตรอินทรีย์ของไทยมีแนวโน้มขยายตัวเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว** โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงปี 2547-2549 มีอัตราการขยายตัวของพื้นที่ผลิตเกษตรอินทรีย์สูงที่สุดประมาณร้อยละ 35-40 ในตารางที่ 2 แสดงปริมาณพื้นที่การผลิตเกษตรอินทรีย์ในประเทศไทยทั้งหมดปี 2541 มีพื้นที่ 6,281 ไร่ และเพิ่มเป็น 140,963 ไร่ในปี 2549 หรือคิดเป็นร้อยละ 0.11 ของพื้นที่

⁶ เช่น ในสหภาพยุโรปซึ่งส่วนใหญ่เกือบทุกประเทศอยู่ภายใต้ข้อกำหนดของสหภาพยุโรป ได้แก่ Council Regulation (EEC) No. 2092/91 on Organic Product of Agriculture Produces ซึ่งเป็นกฎเกณฑ์เกี่ยวกับมาตรฐานสินค้าเกษตรอินทรีย์ที่สหภาพยุโรปได้วางไว้เพื่อใช้ตรวจรับรองมาตรฐานในสหภาพยุโรป

⁷ **ประเภทของสินค้าเกษตรอินทรีย์** แบ่งเป็น 1) สินค้าที่ยังไม่ได้รับรองมาตรฐาน อยู่ในระยะพัฒนาการผลิตตามแนวทางเกษตรอินทรีย์แต่มีการติดตามภายในโดยกลุ่มหรือองค์กรพัฒนาเอกชนในพื้นที่ 2) สินค้าที่อยู่ในระยะปรับเปลี่ยน โดยพื้นที่การผลิตได้รับการรับรองว่าอยู่ในระยะปรับเปลี่ยน เป็นช่วงฟื้นฟูสภาพแวดล้อมของดิน และ 3) สินค้าที่ได้รับการตรวจสอบและรองมาตรฐาน เป็นผลผลิตที่ได้จากกระบวนการผลิตที่ไม่ใช้สารเคมีสังเคราะห์และปุ๋ยเคมี

เกษตรกรรมทั้งหมดของประเทศ โดยมีการเพาะปลูกข้าวอินทรีย์ในสัดส่วนสูงที่สุดคือ ร้อยละ 80 ของพื้นที่เกษตรอินทรีย์ทั้งหมด สำหรับมูลค่าสินค้าเกษตรอินทรีย์ในปี 2548 คิดเป็น 920 ล้านบาท (ตารางที่ 3) โดยแบ่งเป็นการบริโภคภายในประเทศ 494 ล้านบาท และส่งออก 426 ล้านบาท

ตารางที่ 2 แสดงพื้นที่เกษตรอินทรีย์ในประเทศไทยที่ได้รับการตรวจรับรองมาตรฐานแล้ว ตั้งแต่ปี 2541-2548 แบ่งตามชนิดของพืชที่ปลูก

(หน่วย:ไร่)

ปี พ.ศ.	ข้าว	พืชไร่	ผัก	ผลไม้	อื่นๆ	รวม
2541		6,281		-	-	6,281
2542		5,510		-	-	5,510
2543		7,005		3,519	-	10,524
2544		9,901		3,519	-	13,419
2545		32,841		22,382	769	55,992
2546		46,719		22,261	769	69,749
2547	52,183	7,860	13,284	12,777	769	86,872
2548	108,302	6,731	14,845	4,995	761	135,634
2549	113,213	6,547	15,141	4,986	1,077	140,963

ที่มา: สหกรณ์กรีนเนท จำกัด/มูลนิธิสายใยแผ่นดิน, 2549

(2.2) ผลผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์ที่ผลิตและจำหน่ายจำกัดในสินค้าหลักไม่กี่ชนิด เช่น ข้าว สมุนไพรและผักสด ผลไม้ เป็นต้น และยังไม่ค่อยได้มีการนำเทคโนโลยีการแปรรูปมาใช้ในกระบวนการผลิต จากการสำรวจโดยกรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข พ.ศ. 2542 พบว่า สินค้ามากกว่าร้อยละ 50 ที่ขายอยู่ในตลาดมีสารกำจัดศัตรูพืชตกค้างอยู่ในปริมาณที่เกินกว่าค่าที่จะรับได้

(2.3) ปริมาณการใช้ปุ๋ยเคมีลดลงแต่การใช้ยาปราบศัตรูพืชเพิ่มขึ้น จากการวิเคราะห์เชิงปริมาณของปริมาณและมูลค่าการใช้ปุ๋ยเคมีและยาปราบศัตรูพืชของไทยในช่วงปี 2546-2549 แสดงให้เห็นว่าไทยสามารถลดอัตราการนำเข้าปุ๋ยเคมีทางการเกษตรในปี 2549 ได้ในอัตราเฉลี่ยร้อยละ 22.1 เมื่อเทียบกับปี 2546 นอกจากนี้ ปริมาณการใช้ปุ๋ยเคมีเฉลี่ย/ไร่ก็มีแนวโน้มลดลงจาก 36 กก./ไร่ ในปี 2546 เป็น 27.92 กก./ไร่ ในปี 2549 อย่างไรก็ตาม เกษตรกรยังคงมีการใช้ยาปราบศัตรูพืชในปริมาณที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยปริมาณการใช้ยาปราบศัตรูพืชจาก 76.07 บาท/ไร่ ในปี 2546 เป็น 98.76 บาท/ไร่ (ตารางที่ 4)

**ตารางที่ 3 แสดงปริมาณและมูลค่าผลผลิตเกษตรอินทรีย์ในประเทศไทย
ตั้งแต่ปี 2546-2548 แบ่งตามชนิดของพืชที่ปลูก**

ผลผลิต	ปี 2546		ปี 2547		ปี 2548	
	ปริมาณ (ตัน)	มูลค่า (ล้านบาท)	ปริมาณ (ตัน)	มูลค่า (ล้านบาท)	ปริมาณ (ตัน)	มูลค่า (ล้านบาท)
ข้าว	7,008	210.2	7,828	313.1	18,960	534.8
พืชไร่			1,572	55.0	2,041	45.2
ผักและสมุนไพร	2,671	160.3	2,657	159.4	4,618	255.8
ผลไม้			3,833	76.7	3,747	74.9
อื่นๆ	77	4.6	77	4.6	49	9.7
รวม	9,756	375.1	15,966	608.8	29,415	920.4

ที่มา: สหกรณ์กรีนเนท จำกัด/มูลนิธิสายใยแผ่นดิน, 2549

**ตารางที่ 4 แสดงปริมาณและมูลค่าการใช้ปุ๋ยเคมีและยาปราบศัตรูพืชในประเทศไทย
ระหว่างปี 2546-2549**

ปี	การนำเข้าปุ๋ยเคมี		การใช้ปุ๋ยเคมี		การนำเข้ายาปราบศัตรูพืช		การใช้ยาปราบศัตรูพืช	
	ปริมาณ (ล้านตัน)	มูลค่า (พันลบ.)	ปริมาณ (กก./ไร่)	มูลค่า (บาท/ไร่)	ปริมาณ (พันตัน)	มูลค่า (พันลบ.)	มูลค่า (ล้านบาท)	มูลค่าเฉลี่ย (บาท/ไร่)
2546	4.72	26.40	36.0	200	73.03	10.04	0.55	76.07
2547	3.88	33.24	29.0	252	99.84	10.37	0.76	78.63
2548	3.59	35.95	27.2	272	78.65	10.57	0.60	80.20
2549	3.68	35.38	27.9	268	101.79	13.02	0.77	98.76

ที่มา: บริษัท อินโฟไมนิ่ง (2550)

(3) มาตรฐานการตรวจรับรอง (Certification) และการรับรองหน่วยงาน (Accreditation)

(3.1) การตรวจรับรองมาตรฐานสินค้าเกษตรอินทรีย์ เป็นการตรวจสอบและรับรองกระบวนการผลิตทุกขั้นตอนจากฟาร์มจนถึงมือผู้บริโภค ตั้งแต่ระบบการผลิต การแปรรูป การบรรจุ การดูแลรักษา และการกระจายสินค้า ปัจจุบันสำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ (มกอช.) เป็นหน่วยงานที่วางหลักเกณฑ์และเงื่อนไขในการยอมรับความสามารถของหน่วยรับรองสินค้าเกษตรและอาหารสาขาเกษตรอินทรีย์ (Certification Body: CB) รวมทั้งกำหนดมาตรฐานสินค้าเกษตรอินทรีย์ของประเทศ ตั้งแต่การผลิต การแปรรูป และการวางขายผลิตภัณฑ์ ทั้งด้านพืช ปศุสัตว์ และประมง ซึ่งมาตรฐานเกษตรอินทรีย์แห่งชาติที่กำหนดโดย มกอช. นี้ มีลักษณะคล้ายกับมาตรฐานของ Codex และ IFOAM และเน้นการกำหนดมาตรฐานสำหรับหน่วยงานที่จะทำหน้าที่เป็น

หน่วยงานตรวจรับรองมาตรฐานสินค้าเกษตรอินทรีย์ รวมทั้ง มีอำนาจในการรับรองหน่วยงานที่มีขีดความสามารถในการรับรองการผลิตให้เป็นไปตามมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ที่กำหนด

(3.2) หน่วยงานตรวจรับรองมาตรฐานในประเทศไทยแบ่งได้เป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ (1) หน่วยงานของรัฐ ดำเนินการโดยกรมวิชาการเกษตร (มาตรฐานพืช) กรมปศุสัตว์ (มาตรฐานสัตว์) และกรมประมง (มาตรฐานประมง) โดยไม่คิดค่าใช้จ่าย ยังไม่เป็นที่ยอมรับในระดับสากล (2) หน่วยงานรับรองที่เป็นเอกชนไทย ได้แก่ สำนักงานมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ไทย (มกท.) ซึ่งเป็นหน่วยงานที่ออกไปรับรองเกษตรอินทรีย์ ซึ่งมีกระบวนการตรวจสอบเป็นที่ยอมรับจาก IFOAM โดยได้เป็นผู้ดำเนินการตรวจระบบการผลิตให้กับองค์กรรับรองต่างประเทศด้วย องค์กรรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ภาคเหนือ (มอน.) ที่ให้บริการรับรองแก่เกษตรกรที่ทำเกษตรอินทรีย์ในภาคเหนือ โดยเฉพาะในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ เป็นต้น และ (3) หน่วยงานรับรองที่เป็นของต่างชาติ ที่เข้ามาให้การตรวจรับรองในไทย ซึ่งมีกระบวนการตรวจสอบรับรองเป็นที่ยอมรับของ IFOAM ได้แก่ Bioagricert (ประเทศอิตาลี), Soil Association (ประเทศอังกฤษ), OMIC (ประเทศญี่ปุ่น), Naturland (ประเทศเยอรมนี) เป็นต้น ซึ่งพื้นที่เกษตรอินทรีย์ในประเทศไทยที่ได้รับการรับรองในปี 2547 ที่ได้จากองค์กรรับรองต่างชาติสูงถึงร้อยละ 50 ของพื้นที่เกษตรอินทรีย์ที่ได้รับการรับรองทั้งหมดในประเทศไทย (ตารางที่ 5)

ตารางที่ 5 สัดส่วนของพื้นที่เกษตรอินทรีย์ที่ได้รับการรับรองจากองค์กรต่าง ๆ

องค์กรตรวจรับรอง	พื้นที่ที่ได้รับการรับรอง (%)
1. กรมวิชาการเกษตร	13
2. สำนักงานมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ไทย (มกท.)	37
3. สำนักงานมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ภาคเหนือ	0.3
4. องค์กรรับรองจากต่างประเทศ	50

ที่มา: มูลนิธิสายใยแผ่นดิน (2548)

(3.3) ผลากของผลผลิตเกษตรอินทรีย์และผลผลิตที่มีคุณภาพปลอดภัยที่มีอยู่ในตลาดประเทศไทย มีอยู่ 7 ประเภท ได้แก่ ผลผลิตอเนกมัย ผลผลิตไร่สารพิษ ผลผลิตปลอดสารพิษ อาหารปลอดภัย ผลผลิตอินทรีย์ ผลผลิตเกษตรธรรมชาติ และผลผลิตเกษตรอินทรีย์ภาคเหนือ

(3.4) สินค้าเกษตรอินทรีย์ของประเทศไทยที่ส่งไปขายในต่างประเทศ จำเป็นต้องได้รับการตรวจรับรองตามระบบมาตรฐานของประเทศผู้ซื้อ โดยหน่วยรับรองต่างประเทศที่ได้รับการยอมรับในประเทศนั้นๆ เช่น หากจะส่งไปจำหน่ายยังยุโรป ต้องได้รับการตรวจรับรองจากหน่วยรับรองที่คณะกรรมการสหภาพยุโรปให้การยอมรับ ซึ่งอาจจะเป็นหน่วยรับรองต่างประเทศที่เข้ามาดำเนินธุรกิจในประเทศไทย (ปัจจุบันค่าตรวจรับรองมาตรฐานจากหน่วยงานต่างประเทศมีราคาสูง) หรือหน่วยรับรองในประเทศที่ได้รับการยอมรับจากประเทศเหล่านั้น ซึ่งปัจจุบัน

มีเพียงแห่งเดียวในประเทศไทย ได้แก่ มกท. เนื่องจากได้ผ่านการตรวจรับรองระบบงานจาก IFOAM แล้ว ทั้งนี้ หน่วยงานรับรองระบบงานในมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ของไทย ยังไม่ได้มีการเทียบเคียงกับ หน่วยงานตรวจรับรองมาตรฐานในต่างประเทศ เช่น จาก IFOAM หรือ มาตรฐานสหภาพยุโรป

(4) ตลาดสินค้าเกษตรอินทรีย์มีแนวโน้มดีขึ้น

(4.1) สินค้าเกษตรอินทรีย์ที่ผลิตและมีการรับรองตามมาตรฐานส่วนใหญ่จะส่งออก มีส่วนน้อยที่บริโภคภายในประเทศ เนื่องจากค่าใช้จ่ายในการตรวจรับรองตามมาตรฐานสูง เกินกว่าผู้บริโภคภายในประเทศจะรับได้ ผู้บริโภคส่วนใหญ่ในประเทศจะเลือกซื้อสินค้าที่มีความเชื่อถือว่าไม่มีการปลอมปน เช่น ผลผลิตจากกลุ่มอโศก ซื้อจากห้างสรรพสินค้าขนาดใหญ่ และอีกส่วนซื้อผลผลิตจากตลาดนัด สถานที่ราชการได้จัดไว้ เช่น อ.ต.ก. โรงพยาบาล ศาลากลางจังหวัด เป็นต้น แต่ก็ยังมีการพบว่าสินค้าเกษตรอินทรีย์และแบบใช้สารเคมียังคงมีการวางขายบนแผงเดียวกันอยู่ (ชนวน, 2550)

(4.2) อย่างไรก็ตาม ตลาดเกษตรอินทรีย์ในประเทศไทยมีการขยายตัวสูง ในปี 2549 มีผลผลิตเกษตรอินทรีย์ที่จำหน่ายออกสู่ตลาดประมาณ 16,665 ตัน หรือมูลค่าทางการตลาดประมาณ 520 ล้านบาท เพิ่มขึ้นจาก 494 ล้านบาท ในปี 2548

(4.3) ช่องทางการจำหน่ายผลผลิตเกษตรอินทรีย์ในประเทศไทยมีความหลากหลายมากขึ้น ในยุคแรกเป็นการตลาดที่ดำเนินการโดยร้านค้าขนาดเล็กที่จำหน่ายผลิตภัณฑ์อาหารสุขภาพ ผ่านตลาดร้านกรีนและตลาดท้องถิ่นชุมชน ต่อมา ผู้ประกอบการธุรกิจรายใหญ่เริ่มพัฒนาระดับการตลาดเกษตรอินทรีย์ไปสู่ห้างร้าน/ซูเปอร์มาเก็ตขนาดใหญ่เพิ่มขึ้น ซึ่งทำให้ต้องมีการรวมตัวกันของผู้ผลิตและผู้จัดจำหน่าย เข้าสู่การเป็นเครือข่ายที่มีการบริหารจัดการทั้งระบบ ตั้งแต่การผลิต การเก็บเกี่ยว การจัดการหลังการเก็บเกี่ยว การขนส่งที่มีประสิทธิภาพ ตลอดจนการจัดจำหน่าย

(4.4) ราคาสินค้าเกษตรอินทรีย์สูงกว่าสินค้าเกษตรที่ปลูกด้วยวิธีดั้งเดิม ราคาสินค้าเกษตรอินทรีย์ในประเทศถูกกำหนดโดยผู้ผลิต เนื่องจากอุปทานของผลผลิตเกษตรอินทรีย์ยังมีอยู่ปริมาณน้อย โดยปัจจุบันราคาสินค้าเกษตรอินทรีย์จะสูงกว่าสินค้าทั่วไปอยู่ประมาณร้อยละ 20-50 (ตารางที่ 6) ราคาผักอินทรีย์ในบางห้างสรรพสินค้าสูงกว่าผลผลิตแบบธรรมดาถึงร้อยละ 50-400 (ชนวน, 2550) ทำให้ผู้บริโภคสินค้าเกษตรอินทรีย์ปัจจุบันส่วนใหญ่เป็นผู้มีรายได้ปานกลางและสูงที่ยอมจ่ายเงินสูงเพื่อซื้อสินค้าเกษตรอินทรีย์ อย่างไรก็ตาม คาดว่าในอนาคตหากพื้นที่เพาะปลูกปรับเปลี่ยนมาเป็นเกษตรอินทรีย์มากขึ้น ปริมาณผลผลิตอินทรีย์ในตลาดจะเพิ่มสูงขึ้น ซึ่งอาจมีผลทำให้ราคาสินค้าเกษตรอินทรีย์ลดต่ำลงกว่าในปัจจุบัน (สหกรณ์กรีนเนท, 2548)

**ตารางที่ 6 แสดงเปรียบเทียบราคาผลผลิตอินทรีย์กับผลผลิตแบบธรรมดา
ระหว่างปี 2543-2547**

หน่วย: บาท

ปีการเพาะปลูก	2543	2544	2545	2546	2547
ราคาผลผลิตแบบธรรมดา	40	41	39	40	40
ราคาผลผลิตอินทรีย์	88	67	66	74	69
ความแตกต่าง (%)	120	62	69	85	73

ที่มา: มุลนิธิสายใยแผ่นดิน (2548)

(4.5) ตลาดเพื่อการส่งออกสินค้าเกษตรอินทรีย์ไปต่างประเทศมีเส้นทางสดใส เนื่องจากตลาดโลกยังมีความต้องการอีกมาก และกลุ่มผู้บริโภคเริ่มขยายตัวในวงกว้างมากขึ้น จากเดิมเป็นกลุ่มที่ใส่ใจในเรื่องสุขภาพ เป็นกลุ่มประชากรทั่วไปในสังคม ในช่วงปี 2547 ตลาดผลผลิตเกษตรอินทรีย์ของโลกขยายตัวร้อยละ 10-15 ต่อปี และคาดว่าจะในอีก 5 ปีข้างหน้า ตลาดจะมีอัตราการเจริญเติบโตอยู่ในระดับนี้ (IFOAM, 2549) โดยปริมาณการผลิตและมูลค่าการส่งออก เพิ่มขึ้นจาก 426 ล้านบาท ในปี 2548 เป็น 428 ล้านบาท ในปี 2549 คิดเป็นร้อยละ 0.1 ของการส่งออกสินค้าเกษตรทั้งหมด ซึ่งมีสหภาพยุโรปเป็นตลาดหลักของไทย โดยสินค้าเกษตรหลักที่ส่งออกไปยุโรป ได้แก่ ข้าว และผลิตภัณฑ์ข้าว (น้ำมันข้าวและเค้กข้าว) ผักสด ผลไม้แปรรูป (สับปะรดกระป๋อง) และกุ้ง และตลาดส่งออกที่สำคัญรองลงมา ได้แก่ ญี่ปุ่น สหรัฐอเมริกา และสิงคโปร์ (กรมส่งเสริมการส่งออก, 2550)

(5) จากการวิเคราะห์สถานการณ์เกษตรอินทรีย์ในประเทศไทย พบว่า การพัฒนาเกษตรอินทรีย์ที่ผ่านมามีลักษณะการดำเนินงานที่แตกต่างกันใน 2 รูปแบบ ได้แก่ (1) การเกษตรอินทรีย์ตามวิถีพื้นบ้าน หรือแบบพึ่งพาตนเอง และ (2) การเกษตรอินทรีย์เชิงพาณิชย์ที่ผลิตเพื่อการจำหน่ายตามกระแสความต้องการของผู้บริโภค

(5.1) การผลิตเกษตรอินทรีย์ตามวิถีพื้นบ้าน เป็นระบบการผลิตเพื่อพึ่งตนเองเป็นหลักและยึดตามวิถีธรรมชาติ ซึ่งต้องอาศัยความศรัทธาและเชื่อมั่นในปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง คือ ปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์เพื่อการบริโภคในครัวเรือนเป็นเป้าหมายหลัก และค่อยเป็นค่อยไปโดยอาศัยภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เน้นการผลิตที่ไม่ใช้สารเคมีทุกชนิด ที่เหลือเมื่อมีปริมาณมากพอจึงขายสู่ตลาดท้องถิ่น ตลาดต่างถิ่น แต่ไม่เน้นการอ้างอิงมาตรฐาน หรืออาจมีการตรวจสอบรับรองแบบง่าย ๆ ในท้องถิ่น ซึ่งภาคเอกชนจะเข้ามาต่อยอดเครือข่ายไปสู่ปลายน้ำ นอกจากนี้ ยังมองเกษตรอินทรีย์เป็นวิถีชีวิตและนำไปสู่ความสงบสุขทางด้านจิตใจ โดยที่ไม่ได้มองเกษตรอินทรีย์เพียงแค่ว่ากายภาพเท่านั้น

(5.2) การผลิตเกษตรอินทรีย์เชิงพาณิชย์ เป็นระบบการผลิตที่มีการวางแผนการผลิตเพื่อขายสู่ตลาดทั้งในและต่างประเทศเป็นเป้าหมายหลัก มีการกำหนดแผนการผลิตเพื่อให้ได้ผลผลิตที่เป็นไปตามมาตรฐานสากลที่กำหนดไว้ เกษตรกรส่วนใหญ่จะเป็นสมาชิกของสหกรณ์ บริษัท ธุรกิจการเกษตรเพื่อการส่งออก และเกษตรกรในโครงการของรัฐบาล ลักษณะของผู้ผลิตผู้ประกอบการที่ทำการเกษตรอินทรีย์มีอยู่ 2 ประเภทใหญ่ๆ คือ ผู้ผลิตที่ทำฟาร์มแบบเดี่ยว ซึ่งเป็นเกษตรกร

รายย่อยที่ทำการผลิตภายในครอบครัวหรือเป็นพื้นที่เพาะปลูกที่ดำเนินการโดยเอกชน และ ผู้ผลิตหลายรายรวมตัวกันเป็นกลุ่มแบบโครงการ ซึ่งปัจจุบันผู้ผลิตเกษตรอินทรีย์เกือบทั้งหมดจะรวมกลุ่มกันมากกว่าทำฟาร์มแบบเดี่ยว แต่มีเพียงไม่กี่กลุ่มที่จดทะเบียนเป็นสหกรณ์หรือองค์กรเกษตรกรตามกฎหมาย⁸

ดังนั้น ในการพิจารณาเพื่อหาแนวทางในการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ในอนาคต ทั้งการประเมินจุดอ่อน จุดแข็ง โอกาส และภัยคุกคาม รวมทั้งยุทธศาสตร์การพัฒนา จำเป็นต้องพิจารณานบนพื้นฐานของรูปแบบการผลิตเกษตรอินทรีย์ที่แตกต่างกันใน 2 รูปแบบดังกล่าวด้วย

3 ผลการดำเนินงานของภาครัฐและเอกชนในการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ที่ผ่านมา

การผลักดันและดำเนินงานพัฒนาเกษตรอินทรีย์ของหน่วยงานภาครัฐ และภาคเอกชนที่ผ่านมา ได้มีการดำเนินงานในหลายด้าน เช่น ด้านการผลิตสร้างเครือข่าย ด้านการตลาด และด้านมาตรฐาน เป็นต้น ซึ่งทำให้เกษตรอินทรีย์ของไทยมีการขยายตัวเพิ่มมากขึ้น โดยสามารถประเมินผลการดำเนินงานที่สำคัญได้ดังนี้

3.1 การพัฒนาเกษตรอินทรีย์ที่สำคัญของภาคเอกชน

การผลักดันเกษตรอินทรีย์โดยภาคเอกชน เริ่มตั้งแต่ตัวเกษตรกรผู้ผลิต กลุ่มเครือข่าย/สถาบันเกษตรกร ราษฎรชาวบ้าน ไปจนกระทั่งถึงผู้ประกอบการ องค์กรเอกชนต่างๆ เช่น มูลนิธิต่างๆ สำนักงานมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ สมาคมการค้าเกษตรอินทรีย์ เป็นต้น ซึ่งสามารถสรุปบทบาทและประเด็นการพัฒนาในภาคเอกชนที่สำคัญ ได้ดังนี้

3.1.1 เกษตรกรประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อดำเนินวิถีชีวิต เพื่อให้สามารถพึ่งตนเองและอยู่ร่วมกับธรรมชาติได้ โดยไม่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติ รวมทั้งยังให้ความสำคัญกับความร่วมมือร่วมใจกันตั้งแต่การผลิต บำบัดการผลิิต ผลผลิต และการกำจัดมลภาวะต่างๆ เช่น การทำแซมพู น้ำยาล้างจาน น้ำมันไบโอดีเซล การเผาถ่าน การปลูกพืช การเลี้ยงสัตว์ เป็นต้น ซึ่งจะทำให้การผลิตมีต้นทุนต่ำ โดยมีการจัดการทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ไม่มีของเสียเหลือทิ้ง ผลผลิตจากการเกษตรได้ถูกแปรรูปเป็นอาหารของชุมชน ส่วนที่เกินความต้องการถูกแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์เพื่อจำหน่าย ส่วนของเสียนำมาเป็นส่วนที่นำไปใช้ใหม่ได้ และส่วนที่เหลือนำไปทำปุ๋ยคอกสู่การผลิตทางการเกษตรอีกครั้งหนึ่ง

⁸ จากข้อมูลผู้ผลิตที่ได้รับการรับรอง จากกรมวิชาการเกษตร และ มกท. รวม 91 ราย แบ่งเป็น ผู้ผลิตรายเดี่ยว 45 ราย และ ผู้ประกอบการ (บริษัทจดทะเบียน) 32 ราย และกลุ่มเกษตรกร 14 ราย โดยโครงการเกษตรอินทรีย์จะได้รับการสนับสนุนจากองค์กรพัฒนาเอกชนและภาคเอกชน องค์กรพัฒนาเอกชน จะให้การสนับสนุนตั้งแต่การฝึกอบรมด้านเทคนิค การทรงร่งค่าใช้จ่ายด้านปัจจัยการผลิตล่วงหน้า และจัดให้มีอุปกรณ์แปรรูป ส่วนภาคเอกชนโดยทั่วไปจะเป็นรูปแบบที่จ้างเกษตรกรทำการผลิตในฟาร์มของบริษัทขนาดใหญ่ หรือเป็นระบบทำสัญญากับบริษัทระบบ (Contact Farming) โดยจะมีข้อตกลงว่าเกษตรกรต้องทำการผลิตและขายผลผลิตทั้งหมดให้กับบริษัทตามราคาที่ตกลงกันไว้ โดยทางบริษัทจะให้การแนะนำและสนับสนุนรวมถึงทรงร่งค่าใช้จ่ายด้านปัจจัยการผลิตให้ก่อน นอกจากนั้น บริษัทยังเป็นผู้รับผิดชอบในการขอรับการตรวจสอบรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์และค่าใช้จ่ายให้ด้วย (ในการนี้ บริษัทจึงเป็นผู้ถือกรรมสิทธิ์การรับรองมาตรฐาน)

3.1.2 กลุ่มเกษตรกรร่วมมือกับผู้ประกอบการในการรวมกลุ่มสร้างเครือข่าย ด้านการผลิต การตลาด และการสร้างองค์ความรู้ในการทำเกษตรกรรมยั่งยืนมากขึ้น รวมทั้งมีกระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้ร่วมกันอย่างต่อเนื่อง ได้แก่ โครงการนำร่องเพื่อพัฒนาเกษตรกรรมยั่งยืนของเกษตรกรรายย่อย โครงการพัฒนาเกษตรกรรมและศูนย์พัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นของเครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านและพหุภาคีอีสาน 12 แห่ง สหกรณ์กรีนเนท จำกัด เครือข่ายเกษตรกรรมทางเลือก สมาพันธ์อาหารและเกษตรอินทรีย์ไทย เครือข่ายชุมชนอโศก และเครือข่ายกลีกรมไรสารพิษแห่งประเทศไทย เป็นต้น⁹ ซึ่งก่อให้เกิดการศึกษาวิจัยและสร้างองค์ความรู้ รวมทั้งการขยายการทำเกษตรกรรมแบบยั่งยืน และเกษตรอินทรีย์ของไทยให้กว้างขวางมากขึ้น นอกจากนี้กลุ่มเครือข่ายได้มีการนำบทเรียนและประสบการณ์ของเกษตรกร กลุ่มเกษตรกร และเครือข่ายที่ประสบความสำเร็จ และได้รับการยกย่องว่าเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น¹⁰ มาเป็นต้นแบบของกระบวนการเผยแพร่ ส่งเสริม และพัฒนาการเกษตรกรรมยั่งยืน และเกษตรกรรมทางเลือก มีการนำเอาภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสู่เวทีการพูดคุยแลกเปลี่ยนเรียนรู้ วิเคราะห์ และสังเคราะห์ หรือค้นหารูปแบบที่เหมาะสมในการส่งเสริมระบบการเกษตรดังกล่าว ให้แพร่กระจายไปสู่กลุ่มเกษตรกร เพื่อนำไปสู่การสร้างแกนนำกลุ่มที่เข้มแข็งต่อไป รวมทั้งมีการส่งเสริมและรณรงค์การรักษาสิ่งแวดล้อม นิเวศวิทยา การใช้พลังงานที่เหมาะสม สร้างความสมดุลระหว่างวิถีชีวิต สังคม สิ่งแวดล้อม และสร้างความอยู่รอดทางเศรษฐกิจอย่างพอเพียง

3.1.3 เครือข่ายเกษตรกรและผู้ประกอบการพัฒนาการผลิตเกษตรอินทรีย์ในเชิงพาณิชย์และสร้างระบบการบริหารจัดการ โดยมีการพัฒนาการวิจัยการเกษตรยั่งยืนขึ้น เช่น การปรับปรุงพันธุ์ข้าวที่เหมาะสมกับเกษตรอินทรีย์ การรวบรวมเชื้อพันธุ์พืชพื้นเมือง การผลิตปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพ การใช้สมุนไพรในการป้องกันกำจัดศัตรูพืช เป็นต้น ได้มีนำเทคโนโลยีการผลิตเพื่อให้ได้ผลผลิตที่ได้มาตรฐานตามความต้องการของตลาดมาใช้ รวมทั้งการผลิตตามมาตรฐาน และสร้างตราสินค้า เพื่อเน้นการตลาดทั้งในระดับในประเทศและต่างประเทศ รวมทั้งเทคนิคการปลูกพืชผักหมุนเวียน เพื่อสร้างความหลากหลายและรักษาสสมดุลแร่ธาตุในดิน นอกจากนี้ ยังได้มีกระบวนการผลิตและเทคนิควิธีการผลิตเกษตรอินทรีย์ที่เป็นชุดความรู้ของตนเองในกลุ่มในลักษณะของ Niche Market

3.1.4 ภาคเอกชนมีการจัดทำมาตรฐานเกษตรอินทรีย์มากขึ้น ซึ่งในปัจจุบันมีการจัดทำไม่น้อยกว่า 5 มาตรฐานแล้ว โดยเป็นของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ สำนักงานมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ คณะกรรมการเกษตรอินทรีย์ภาคเหนือ สถาบันพืชอินทรีย์ จังหวัดสุรินทร์ สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ รวมทั้ง ยังมีการขอใช้มาตรฐานจากต่างประเทศ ขึ้นหลาย

⁹ มีจำนวนผู้ผลิตเกษตรอินทรีย์ที่ได้รับการรับรองแล้วทั้งสิ้น 91 ราย แบ่งเป็น ผู้ผลิตรายเดี่ยว 45 ราย (ร้อยละ 50) ผู้ประกอบการ (ส่วนใหญ่เป็นบริษัทจดทะเบียน) 32 ราย (ร้อยละ 35) และกลุ่มเกษตรกร 14 ราย (ร้อยละ 15) โดยในกลุ่มเกษตรกรทั้ง 14 ราย เป็นเกษตรกร 819 ราย และได้รับการรับรองมาตรฐานจาก มกท. แล้ว 671 ราย

¹⁰ ซึ่งจากการรวบรวมข้อมูลปราชญ์ชาวบ้านเพื่อการพัฒนาเกษตรปี 2551 ของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ มีปราชญ์ชาวบ้านที่เปิดเป็นศูนย์ปราชญ์ชาวบ้านประมาณ 129 แห่ง

ระดับ ทั้งมาตรฐานระดับสากล เช่น มกท. และมาตรฐานท้องถิ่น เช่น มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ภาคเหนือ (มอน.) และมาตรฐานเกษตรอินทรีย์สุรินทร์ เป็นต้น โดยผู้ผลิตและผู้ประกอบการเอกชนมีความสนใจขอการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์เพิ่มขึ้น¹¹

3.1.5 กลุ่มเกษตรกรบางกลุ่มพัฒนาช่องทางการตลาดให้มีความหลากหลายมากขึ้น ตั้งแต่ในระดับท้องถิ่น ในเมือง ไปยังตลาดต่างประเทศ โดยตลาดในท้องถิ่น พบว่า ปี 2539 มีร้านค้าปลีกจำหน่ายผลิตภัณฑ์อาหารเพื่อสุขภาพ หรือร้านกรีน ประมาณ 32 ร้าน (ชื่นสุข, ตริยดา และวาริ, 2539) และเพิ่มขึ้นเป็น 119 ร้านค้า ในปี 2542 (วิฑูรย์และเจษณี, 2546) อย่างไรก็ตาม ปัญหาเศรษฐกิจปี 2540 ร้านกรีนได้ปิดกิจการไปมาก ทำให้ปัจจุบันคงเหลือร้านกรีน เพียง 28 ร้านค้า ในกรุงเทพฯ ต่อมากลุ่มเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จ เช่น สหกรณ์กรีนเนท สมาคมเกษตรก้าวหน้า โครงการส่งเสริมกิจกรรมไร่สารพิษอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (อำเภอวังน้ำเขียว) ซึ่งได้พัฒนารูปแบบของตลาดได้หลากหลายมากขึ้น ไปสู่ตลาดในเมือง ซูเปอร์มาร์เก็ต และต่างประเทศ

3.2 การพัฒนาเกษตรอินทรีย์ที่สำคัญของภาครัฐ

การดำเนินงานของหน่วยงานต่างๆ ของภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการขับเคลื่อนวาระแห่งชาติเกษตรอินทรีย์ที่ผ่านมา สามารถสรุปเป็นประเด็นการดำเนินงานที่สำคัญ ดังนี้

3.2.1 ภาครัฐและประชาสังคมมีส่วนร่วมสร้างความเข้าใจให้กับประชาชน และส่งเสริมให้เกษตรกรหันมาใช้สารอินทรีย์ โดยประชาสังคมผ่านสื่อต่างๆ ทั้งด้านสื่อวิทยุ และโทรทัศน์ รวมทั้งเป็นการปลูกฝังและสร้างกระแสนิยมให้เกษตรกรหันมาใช้สารอินทรีย์ทดแทนสารเคมีทางการเกษตร มีการปรับเปลี่ยนการผลิตเข้าสู่ระบบเกษตรที่ลดการใช้สารเคมีและพัฒนาไปเป็นเกษตรอินทรีย์ในที่สุด อย่างไรก็ตาม การรับรู้และความเข้าใจต่อเกษตรอินทรีย์ยังมีความแตกต่างกัน ทำให้มีการปฏิบัติที่แตกต่างกัน รวมทั้งผู้บริโภคยังมีความสับสนและไม่เชื่อมั่นในคุณภาพสินค้าเกษตรอินทรีย์ และอาจทำให้ส่งผลต่อการขยายตัวของตลาดการบริโภคในประเทศ

3.2.2 ฝึกอบรมแกนนำเกษตรกรและสร้างเครือข่าย เช่น หมอดินอาสา (กรมพัฒนาที่ดิน) และวิทยากร (กรมส่งเสริมการเกษตร) เป็นต้น โดยดำเนินการทุกปีๆ ละ 20,000 ราย ทำให้เกษตรกรมีการเรียนรู้และช่วยกันพัฒนาระบบการผลิตในรูปแบบเกษตรกรรมยั่งยืนทั้งกระบวนการ ได้แก่ การพัฒนาระบบการผลิต ระบบการแปรรูป ระบบการตลาด เพื่อสร้างการพึ่งพาตนเองและยกระดับการพัฒนาในระดับต่างๆ ตามแนวทางของเกษตรทฤษฎีใหม่ และปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

¹¹ จากข้อมูลของ มกท. ปี 2546 ได้มีการขอรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์และเกษตรอินทรีย์ระยะปรับเปลี่ยนทั้งสิ้น 55 ราย ซึ่งเพิ่มขึ้นจาก 44 ราย ในปี 2545 หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 25 ขณะที่การรับรองของกรมวิชาการเกษตร (ภาครัฐ) ในปี 2546 รวม 22 ราย เพิ่มขึ้นจาก 13 ราย ในปี 2545 หรือเพิ่มขึ้นกว่าร้อยละ 69 และผู้ผลิตเกษตรอินทรีย์ที่ได้รับการรับรองจากองค์กรอื่น อีก 6 ราย (โดยมีผู้ผลิตที่ได้รับการรับรองมากกว่า 1 แห่ง) ซึ่งจากการขอการรับรองของกรมวิชาการเกษตร ในปี 2546 นั้น พบว่า มีเกษตรกรรายย่อยและกลุ่มเกษตรกร ขณะที่ปี 2545 จะเป็นเฉพาะผู้ประกอบการในรูปบริษัทเท่านั้น

3.2.3 สนับสนุนการพัฒนาการผลิตที่ใช้สารอินทรีย์ โดยสนับสนุนการสร้างโรงปุ๋ยอินทรีย์ ซึ่งปี 2548-2549 ได้มีการก่อสร้างรวมทั้งสิ้น 649 แห่ง แบ่งเป็น กรมพัฒนาที่ดิน 402 แห่ง และสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย 247 แห่ง เพื่อให้เกิดการเรียนรู้เกี่ยวกับการใช้สารอินทรีย์ ทำให้ปัจจุบันมีพื้นที่ที่ได้มีการปรับลดการใช้สารเคมีทดแทนด้วยสารอินทรีย์ถึง 30.53 ล้านไร่

3.2.4 ผลักดันการจัดทำมาตรฐานเกษตรอินทรีย์แห่งชาติเพื่อสร้างความเชื่อมั่นแก่ผู้บริโภค โดยได้มีการพัฒนาระบบการรับรองและให้การรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ ซึ่งขณะนี้อยู่ระหว่างการพิจารณามาตรฐานเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ เพื่อใช้เป็นกรอบในการพัฒนาระบบมาตรฐานของประเทศ

3.2.5 ประชาสัมพันธ์และขยายช่องทางจำหน่ายสินค้าเกษตรอินทรีย์ทั้งในและต่างประเทศ โดยจัดให้มีกิจกรรมส่งเสริมการตลาด เช่น จัดกิจกรรมร่วมกับห้างสรรพสินค้าในประเทศ ร่วมงานแสดงสินค้าในต่างประเทศ การจับคู่ธุรกิจ ประชาสัมพันธ์ส่งเสริมภาพลักษณ์สินค้าเกษตรอินทรีย์ รวมถึงการจัดหาให้คำปรึกษาเกี่ยวกับกฎระเบียบการนำเข้าส่งออก และการเจรจากับประเทศผู้นำเข้าเพื่อขยายตลาด

3.2.6 สนับสนุนงานวิจัยและพัฒนาเพื่อสร้างองค์ความรู้ด้านเกษตรอินทรีย์ รวมทั้งเทคโนโลยีสารอินทรีย์ชีวภาพเป็นทางเลือกในการใช้เพื่อทดแทนปุ๋ยเคมีและสารเคมีทางการเกษตรและเทคโนโลยีการผลิต เช่น ด้านการพัฒนานวัตกรรมจุลินทรีย์ทางการเกษตรด้านการเพิ่มผลผลิตและคุณภาพ ปรับปรุงบำรุงดิน การพัฒนาพันธุ์พืช ปศุสัตว์ และการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำอินทรีย์ เป็นต้น เพื่อเป็นองค์ความรู้ที่สำคัญเกี่ยวกับการทำเกษตรอินทรีย์ และจะเป็นประโยชน์ต่อการนำไปถ่ายทอดสู่เกษตรกรให้ประสบความสำเร็จ ซึ่งในปัจจุบันได้มีงานศึกษาวิจัยที่สนับสนุนโดยภาครัฐและนำไปประยุกต์ใช้บ้างแล้ว เช่น ด้านการผลิต เช่น นวัตกรรมการผลิตหน่อไม้ฝรั่งอินทรีย์ การเพิ่มผลผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์สายพันธุ์ 105 อินทรีย์ เป็นต้น ด้านปัจจัยการผลิต เช่น ผลิตจุลินทรีย์เร่งสารพัด. โรงงานต้นแบบการผลิตปุ๋ยอินทรีย์จากแบคทีเรียสังเคราะห์แสง เป็นต้น ด้านการแปรรูป การผลิตแปรรูปข้าวอินทรีย์ การผลิตเครื่องดื่มจากข้าวอินทรีย์ การผลิตสบู่ พัฒนาธุรกิจรีสอร์ทเกษตรอินทรีย์ เป็นต้น

4 แผนการดำเนินงานของเอกชนและภาครัฐ

ในการดำเนินงานในระยะต่อไปของทั้งภาคเอกชนและภาครัฐ มีแผนดำเนินการสรุปได้ ดังนี้

4.1 แผนพัฒนาเกษตรอินทรีย์ของภาคเอกชน

จากการศึกษาทิศทางและแนวทางการพัฒนาของภาคเอกชนและผู้ประกอบการหลายหน่วยงาน เช่น สมาคมการค้าเกษตรอินทรีย์ไทย และมูลนิธิสายใยแผ่นดิน ได้มีการกำหนดแผนงานเพื่อพัฒนางานด้านเกษตรอินทรีย์ ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

4.1.1 เห็นการปรับเปลี่ยนการผลิตไปสู่เกษตรอินทรีย์ โดยฝึกอบรมกิจกรรมส่งเสริมการเกษตร ระบบควบคุมภายในโครงการเกษตรอินทรีย์ ศูนย์สนับสนุนการทำงานภาคสนาม คู่มือการทำงาน ฟาร์มเกษตรอินทรีย์ตัวอย่าง และศูนย์เกษตรอินทรีย์ เป็นต้น

4.1.2 จัดงานจำหน่ายสินค้า เพิ่มตลาดส่งออก และเผยแพร่ความรู้ โดยจัดงานแสดงและจำหน่ายสินค้าทั้งในประเทศและต่างประเทศ การสัมมนาให้ความรู้แก่ผู้บริโภค การอบรมให้ความรู้แก่พนักงานขาย และงานเยี่ยมชมฟาร์มเกษตรอินทรีย์ เป็นต้น พร้อมทั้งมีการจัดการสัมมนาเพื่อเป็นข้อมูลเกี่ยวกับธุรกิจเกษตรอินทรีย์ ทั้งนี้ เป้าหมายสำคัญคือเสริมสร้างการเติบโตของตลาดสร้างความตระหนักและความเข้าใจของผู้บริโภคต่อผลิตภัณฑ์เกษตรอินทรีย์ และทำให้ผลิตภัณฑ์เกษตรอินทรีย์เป็นสิ่งที่ผู้บริโภคจะเลือก นอกจากนั้น ประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อ สิ่งพิมพ์ การจัดนิทรรศการ และงานแสดงสินค้าต่างๆ เพื่อเป็นการสร้างความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับสินค้าเกษตรอินทรีย์ให้กับผู้บริโภค

4.1.3 ฝึกอบรมผู้ประกอบการ ได้แก่ การจัดสัมมนาให้ความรู้เกี่ยวกับการทำธุรกิจเกษตรอินทรีย์ให้แก่ผู้ประกอบการที่สนใจทั่วไป จัดฝึกอบรมในหลักสูตรการทำธุรกิจเกษตรอินทรีย์ คัดเลือกผู้ประกอบการที่สนใจและมีศักยภาพเข้าสู่กระบวนการสร้างผู้ประกอบการใหม่ ให้คำปรึกษาแก่ผู้ประกอบการที่ได้รับคัดเลือกและให้การสนับสนุนงบประมาณ (บางส่วน) ในการปรับเปลี่ยนสู่การทำธุรกิจเกษตรอินทรีย์ และการติดตามผล

4.1.4 สนับสนุนการวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยี เพื่อเพิ่มผลผลิต ทั้งในด้านพืช ปศุสัตว์ และสัตว์น้ำเกษตรอินทรีย์ โดยมีการศึกษาทดลองเพื่อหาแนวทางที่เหมาะสม การรวบรวมองค์ความรู้ การศึกษารายละเอียดเกี่ยวกับมาตรฐาน และการจัดทำคู่มือแนะนำการเพาะเลี้ยง นอกจากนี้ ยังมีการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ทั้งที่เป็นอาหารเกษตรอินทรีย์ ผลิตภัณฑ์สิ่งทอเกษตรอินทรีย์ และผลิตภัณฑ์ธรรมชาติ เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าเกษตรอินทรีย์

4.2 แผนการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ของภาครัฐ

ที่ผ่านมา คณะรัฐมนตรีได้มีมติเห็นชอบในหลักการของยุทธศาสตร์เกษตรอินทรีย์ให้เป็นวาระแห่งชาติ เมื่อวันที่ 4 มกราคม พ.ศ. 2548 เพื่อให้เกิดการปรับเปลี่ยนระบบการผลิตในการเกษตรจากเกษตรเคมีเป็นเกษตรอินทรีย์ และสร้างโอกาสให้ประเทศไทยเป็นแหล่งผลิตอาหารปลอดภัยและพร้อมที่จะเป็นครัวโลกในอนาคต โดยความร่วมมือ 6 กระทรวง 26 หน่วยงาน เช่น กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงพาณิชย์ กระทรวงอุตสาหกรรม เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันมีหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ได้มีการจัดทำแผนและการศึกษาการพัฒนาเกษตรอินทรีย์เพื่อใช้เป็นแนวทางในการผลักดันและพัฒนาเกษตรอินทรีย์ของประเทศ ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

4.2.1 แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาสินค้าเกษตรอินทรีย์สู่มาตรฐานสากล ของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เมื่อวันที่ 27 พฤศจิกายน 2550 คณะรัฐมนตรีได้มีมติเห็นชอบในหลักการแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาสินค้าเกษตรอินทรีย์สู่มาตรฐานสากล ตามที่กระทรวงเกษตรและ

สหกรณ์เสนอ ซึ่งประกอบด้วย 6 ยุทธศาสตร์หลัก ได้แก่ (1) ด้านมาตรฐานและระบบการรับรอง (2) ด้านส่งเสริมสนับสนุนเกษตรกรและเครือข่าย (3) ด้านระบบเชื่อมโยงการผลิต การแปรรูป และการตลาด (4) ด้านส่งเสริมและประชาสัมพันธ์การตลาด (5) ด้านการวิจัยและพัฒนา และ (6) ด้านนโยบายและการบริหารจัดการ

4.2.2 การดำเนินงานโครงการนวัตกรรมเชิงยุทธศาสตร์ด้านเกษตรอินทรีย์ (Strengthening the Export Capacity of Thailand's Organic Agriculture) ของสำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี¹² เพื่อสร้างความเข้มแข็งในด้านการส่งออกผลิตภัณฑ์อินทรีย์ของประเทศไทยสู่ตลาดสหภาพยุโรป เมื่อวันที่ 7 สิงหาคม 2550 คณะรัฐมนตรีได้มีมติรับทราบผลการศึกษา ซึ่งมีการกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาเกษตรอินทรีย์ของประเทศไทยเป็น 7 ด้าน ได้แก่ (1) การขยายฐานการผลิตเกษตรอินทรีย์ (2) การเพิ่มขีดความสามารถและปรับปรุงโครงสร้างของระบบควบคุมให้มีประสิทธิภาพดีขึ้น (3) การให้ความสำคัญกับการวิจัยเกษตรอินทรีย์ (4) การปรับปรุงและยกระดับงานบริการทั้งด้านฝึกอบรมและงานส่งเสริมสำหรับเกษตรกร (5) การพัฒนาตลาดสินค้าเกษตรอินทรีย์ภายในประเทศ (6) การขยายตลาดส่งออกสินค้าเกษตรอินทรีย์ และ (7) การทำให้ประเทศไทยเป็นผู้นำและเป็นศูนย์กลางแห่งความเป็นเลิศในระดับภูมิภาค พร้อมทั้ง เห็นชอบในการจัดตั้งคณะกรรมการพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ และมอบหมายให้สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติรับผิดชอบในการจัดตั้ง

4.2.3 กลยุทธ์ส่งเสริมการค้าสินค้าเกษตรอินทรีย์ของไทย ของกระทรวงพาณิชย์ ตามที่กระทรวงพาณิชย์ได้เสนอให้คณะรัฐมนตรีรับทราบในคราวเสนอผลการศึกษาโครงการ “Strengthening the Export Capacity of Thailand's Organic Agriculture” ของกระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เมื่อวันที่ 7 สิงหาคม 2550 โดยได้มีการจัดทำแผนกลยุทธ์ ซึ่งมีกลยุทธ์หลัก 4 กลยุทธ์ ได้แก่ (1) การพัฒนาผู้ประกอบการด้านเกษตรอินทรีย์ (2) การขยายตลาดเกษตรอินทรีย์ในและต่างประเทศ (3) การสร้างมูลค่าสินค้าเกษตรอินทรีย์และผลิตภัณฑ์ และ (4) การสนับสนุนการสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกทางการค้า

4.2.4 การศึกษาเพื่อติดตามและผลักดันยุทธศาสตร์การพัฒนาสินค้าเกษตรอินทรีย์ ของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ โดยเป็นการศึกษาเพื่อจัดทำยุทธศาสตร์การพัฒนาสินค้าเกษตรอินทรีย์ เพื่อนำไปสู่การกำหนดแนวทางการพัฒนาให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งประกอบด้วย ยุทธศาสตร์ 4 ด้าน ได้แก่ (1) การสร้างองค์ความรู้เพื่อขยายผลการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ (2) การสร้างเครือข่ายเชื่อมโยงเพื่อการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ (3) การพัฒนาด้านตลาดและมาตรฐาน และ (4) การบริหารจัดการและพัฒนาเกษตรอินทรีย์

¹² ในขณะนี้กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี อยู่ระหว่างการจัดทำข้อเสนอโครงการสนับสนุนภารกิจต่างประเทศแบบบูรณาการ ปีงบประมาณ 2551 ภายใต้โครงการเพิ่มศักยภาพทางการตลาดและการส่งออกผลิตภัณฑ์อินทรีย์จากประเทศไทย ซึ่งจะประกอบด้วยโครงการย่อย 11 โครงการ เช่น โครงการรูปแบบนวัตกรรมการผลิตหน่อไม้ฝรั่งอินทรีย์ตามกรอบยุทธศาสตร์ด้านเกษตรอินทรีย์ของประเทศไทย และโครงการปรับปรุงการผลิต การตลาด และสร้างมาตรฐานส้มโอด้วยระบบเกษตรอินทรีย์ เป็นต้น

4.3 ความเชื่อมโยงการดำเนินงานของภาครัฐและภาคเอกชน

4.3.1 ภาคเอกชนมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ โดยมีภาครัฐให้การสนับสนุน ที่ผ่านมภาคเอกชนถือได้ว่ามีบทบาทสำคัญในการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ โดยได้มีการพัฒนาทั้งในด้านการผลิต การตลาด การวิจัยและพัฒนา และการพัฒนามาตรฐานเกษตรอินทรีย์ รวมทั้งการสร้างเครือข่ายร่วมกับเกษตรกร ในการพัฒนาและส่งออกสินค้าเกษตรอินทรีย์ โดยมีภาครัฐเป็นหน่วยงานในการผลักดันและสนับสนุนการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ ตั้งแต่การผลิต การตลาด และการตรวจรับรองมาตรฐาน เป็นต้น ผ่านแผนงานโครงการต่างๆ ของภาครัฐ

4.3.2 มีทิศทางความร่วมมือระหว่างภาครัฐภาคเอกชนที่สอดคล้องกัน ส่วนใหญ่มีความสอดคล้องกันในเรื่องแนวนโยบายและเป้าหมาย ผลลัพธ์จากการดำเนินงาน ได้แก่ การแก้ไขปัญหาของชาติด้านสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม ด้วยการสร้างรากฐานที่แข็งแกร่งให้แก่เกษตรกรที่เป็นรากแก้วของประเทศ ให้มีความเข้มแข็งและสามารถพึ่งพาตนเองได้ภายใต้การพัฒนาโดยยึดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นเครื่องนำทาง

4.3.3 การบูรณาการงานอย่างเป็นระบบในทุกภาคส่วนยังคงเป็นปัญหาอุปสรรคสำคัญ ในการเชื่อมโยงการดำเนินงานร่วมกันทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน เนื่องจากการสนับสนุนโดยกลไกภาครัฐยังขาดประสิทธิภาพและทิศทาง ซึ่งหากมีการประสานความร่วมมือกันระหว่างภาครัฐกับภาคเอกชน องค์กรพัฒนาเอกชน และบริษัทเอกชนอย่างเป็นเอกภาพ และมีเป้าหมายร่วมกันแล้ว ย่อมส่งผลดีต่อการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันและยกระดับผลผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์ให้แก่ประเทศได้เป็นอย่างดี โดยการพัฒนาที่ผ่านมาการดำเนินงานที่ไม่สอดคล้องเชื่อมโยงเท่าที่ควร โดยเฉพาะการดำเนินงานของภาครัฐ ซึ่งยังคงเป็นอุปสรรคต่อการดำเนินงานของภาคเอกชน เช่น ด้านระบบการรับรองมาตรฐานสินค้าเกษตรอินทรีย์ และด้านการตลาด เป็นต้น

5 การประเมินสถานการณ์และแนวโน้มการเปลี่ยนแปลง

5.1 การประเมินสถานการณ์และแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงในการทำเกษตรอินทรีย์ โดยการวิเคราะห์ปัจจัยภายใน (จุดแข็งและจุดอ่อน) ซึ่งจะวิเคราะห์ปัจจัยร่วมและปัจจัยเฉพาะแยกตามกลุ่มเกษตรอินทรีย์ตามวิถีพื้นบ้าน และกลุ่มเกษตรอินทรีย์เชิงพาณิชย์ เนื่องจาก มีลักษณะและรูปแบบที่แตกต่างกัน และการวิเคราะห์ปัจจัยภายนอก (โอกาสและภัยคุกคาม) ของการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ไทย ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

5.1.1 จุดแข็ง

ปัจจัยสำคัญที่จะทำให้การพัฒนาเกษตรอินทรีย์ของไทยประสบความสำเร็จมีทั้งปัจจัยร่วมและปัจจัยเฉพาะของกลุ่มเกษตรอินทรีย์ตามวิถีพื้นบ้าน และกลุ่มเกษตรอินทรีย์เชิงพาณิชย์ แบ่งออกได้ ดังนี้

(1) ปัจจัยร่วม

(1.1) มีสภาพภูมิอากาศที่เหมาะสมต่อการทำการเกษตรอินทรีย์และพื้นที่เกษตรมีความหลากหลายทางภูมิศาสตร์ ซึ่งไทยจัดได้ว่าอยู่ในเขตร้อนชื้น มีช่วงอุณหภูมิและแสงแดดที่เหมาะสมกับการเจริญเติบโตของพืชพันธุ์ มีความหลากหลายทางชีวภาพสูง เหมาะแก่การทำการเกษตร รวมถึงการเกษตรแบบพึ่งพาธรรมชาติ อีกทั้ง ยังมีอินทรีย์สารที่เป็นชีวมวลสำหรับใช้เป็นปัจจัยการผลิตอย่างเพียงพอตลอดปี เช่น เศษพืชจากไม้ยืนต้น พืชไร่ และมูลสัตว์ต่างๆ สามารถนำไปทำปุ๋ยชีวภาพ ปุ๋ยอินทรีย์ ได้

(1.2) มีหน่วยตรวจรับรองเกษตรอินทรีย์ของไทย ที่ได้รับการยอมรับจากต่างประเทศ เช่น มกท. ซึ่งจะสนับสนุนการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ในเชิงพาณิชย์ โดยเฉพาะในกลุ่มที่เน้นตลาดส่งออกที่ให้ความสำคัญกับการรับรองมาตรฐาน นอกจากนี้ ยังมีมาตรฐานท้องถิ่นภายในประเทศ เช่น มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ภาคเหนือ (มอน.) มาตรฐานเกษตรอินทรีย์สุรินทร์ (มก.สร.) ซึ่งจะช่วยสนับสนุนการยกระดับกลุ่มเกษตรอินทรีย์ตามวิถีพื้นบ้าน เพื่อให้เกิดความเชื่อถือได้มากขึ้น

(2) ปัจจัยเฉพาะ: การเกษตรอินทรีย์ตามวิถีพื้นบ้าน

(2.1) มีกลุ่มเครือข่ายเกษตรกรที่มีประสบการณ์และองค์ความรู้ในการทำเกษตรอินทรีย์ โดยเฉพาะปราชญ์ชาวบ้าน ได้มีการพัฒนาองค์ความรู้ด้านเทคนิคการผลิตเกษตรเกษตรอินทรีย์ในพืชบางชนิดที่เหมาะสมกับสภาพภูมิสังคม ทั้งในเรื่องเกษตรอินทรีย์ เกษตรผสมผสาน และเกษตรทฤษฎีใหม่ อีกทั้งองค์ความรู้ด้านเทคโนโลยีการจัดการหลังการเก็บเกี่ยวและการแปรรูป ซึ่งได้พัฒนาต่อมาเป็นศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงของชาวบ้าน ที่ปัจจุบันมีศูนย์ปราชญ์ชาวบ้านกว่า 129 แห่ง นอกจากนี้ บางแห่งสามารถพัฒนาต่อเนื่องเป็นศูนย์เรียนรู้ระดับชาติ เช่น ศูนย์ศึกษาการพัฒนาของชาวบ้านอันเนื่องมาจากพระราชดำริวังน้ำเขียว เป็นต้น ทำให้ชาวบ้านปรับเปลี่ยนวิธีการผลิต ลดต้นทุนการผลิต มีสุขภาพดีขึ้น ระบบนิเวศไร่นาและสิ่งแวดล้อมดีขึ้น

(2.2) มีการดำเนินวิถีชีวิตตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยเน้นการพึ่งตนเองเป็นหลัก จึงทำให้การดำรงชีวิต การทำการเกษตร อยู่บนฐานความรู้และคุณธรรม มีความพอประมาณ พออยู่พอกินและพอใจ ความมีเหตุผล และมีภูมิคุ้มกัน ซึ่งจะทำให้การพัฒนาเกษตรอินทรีย์มีความยั่งยืนในระยะยาว

(3) ปัจจัยเฉพาะ: การเกษตรอินทรีย์เชิงพาณิชย์

(3.1) มีการรวมกลุ่มเครือข่ายพัฒนาเกษตรอินทรีย์และองค์กรพัฒนาเอกชนที่เข้มแข็ง ในการสร้างองค์ความรู้และถ่ายทอดเทคโนโลยีการผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์ร่วมกัน รวมไปถึงเรื่องการผลิตและการตลาด ทำให้เกิดการสร้างมูลค่าเพิ่มตลอดห่วงโซ่การผลิต เช่น กลุ่มสหกรณ์กรีนเนท เครือข่ายชุมชนอโศก เครือข่ายกสิกรรมไร้สารพิษแห่งประเทศไทย เป็นต้น การ

รวมกลุ่มเครือข่ายเชื่อมโยงเกษตรกรผู้ผลิต องค์กรพัฒนาเอกชน และผู้ประกอบการจะเป็นกลไกสำคัญ ในการสนับสนุนและผลักดันการทำการเกษตรอินทรีย์ให้มีความมั่นคงและขยายตัวเพิ่มขึ้น

(3.2) มีการสร้างความร่วมมือระหว่างผู้ประกอบการกับเกษตรกรและ กลุ่มเกษตรกร ในการทำการเกษตรอินทรีย์ ซึ่งผู้ประกอบการนอกจากจะเป็นผู้ผลิตโดยตรงด้วยแล้ว ยังมี การสร้างความร่วมมือกับเกษตรกรและกลุ่มเกษตรกร ในการพัฒนาการผลิตในเชิงพาณิชย์ ซึ่งมี เครื่องมือที่สำคัญ เช่น Contract Farming ในราคาที่กำหนดร่วมกัน

5.1.2 จุดอ่อน

ประเด็นปัญหาที่เป็นจุดอ่อนต่อการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ของไทยจากทั้งปัจจัยร่วม และปัจจัยเฉพาะของกลุ่มเกษตรอินทรีย์ตามวิถีพื้นบ้าน และกลุ่มเกษตรอินทรีย์เชิงพาณิชย์ แบ่งออกได้ ดังนี้

(1) ปัจจัยร่วม

(1.1) งานวิจัยส่วนใหญ่ที่มีเป็นแบบแยกส่วน ขาดการศึกษาวิจัยและ พัฒนาองค์ความรู้ด้านเกษตรอินทรีย์อย่างครบวงจร เช่น การศึกษาวิจัยทางเทคโนโลยีชีวภาพที่ เหมาะสมกับการทำการเกษตรอินทรีย์ การพัฒนาเมล็ดพันธุ์อินทรีย์ การต่อยอดองค์ความรู้จากภูมิปัญญา ท้องถิ่น การพัฒนาเพื่อยกระดับคุณภาพผลผลิตแปรรูปผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ด้านเกษตรอินทรีย์ เป็นต้น ขาดการนำเทคโนโลยี/องค์ความรู้มาบูรณาการทำให้เกิดการเชื่อมโยงทั้งระบบ นอกจากนั้น มีเพียงไม่กี่สถาบันการศึกษาในประเทศที่เปิดหลักสูตรที่เป็นเกษตรแบบองค์รวม

(1.2) ปัจจัยการผลิตที่เป็นอินทรีย์มีจำกัด เช่น ปุ๋ยอินทรีย์ ที่ยังคงมีราคา สูงในปัจจุบัน (4,000-8,000 บาท/ตัน) ขาดเมล็ดพันธุ์พืชที่เหมาะสมกับการเกษตรอินทรีย์ เป็นต้น ทำให้ การผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์ไทยมีต้นทุนสูงและมีการพัฒนาที่ล่าช้า

(1.3) การปรับเปลี่ยนจากเกษตรเคมีมาเป็นเกษตรอินทรีย์มีขั้นตอน การจัดการและกระบวนการผลิตมีความยุ่งยาก ซับซ้อน และต้องใช้ระยะเวลานาน นอกจากนั้น การขอมาตรฐานเกษตรอินทรีย์มีความยุ่งยาก และต้องเสียค่าใช้จ่ายในการตรวจและรับรองระบบการ ผลิตเกษตรอินทรีย์ด้วย

(1.4) ตลาดสินค้าเกษตรอินทรีย์ในประเทศมีขนาดเล็ก เนื่องจาก ผู้บริโภคยังไม่ตระหนักถึงความสำคัญของการบริโภคสินค้าเกษตรอินทรีย์ เน้นเลือกซื้อผลผลิตจาก ความสวยงามภายนอกมากกว่าคำนึงถึงอันตรายจากสารพิษตกค้างในอาหาร รวมทั้ง ผู้บริโภคยังขาด ความเข้าใจและมั่นใจในการบริโภคสินค้าเกษตรอินทรีย์ เนื่องจากฉลากและเครื่องหมายรับรองที่ หลากหลาย การรับรองมาตรฐานจากหน่วยตรวจรับรองที่หลากหลายและไม่ได้มาตรฐานสากล และ ความแตกต่างของความเป็น “เกษตรอินทรีย์” ในตัวสินค้า ซึ่งมีการรับรองความปลอดภัยจากการใช้ สารเคมีในกระบวนการผลิตในระดับที่แตกต่างกัน

(1.5) **ขาดบุคลากรที่มีทักษะและความรู้ความชำนาญด้านเกษตรอินทรีย์ในเชิงลึก** ขาดหน่วยงาน/สถาบันที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญด้านเกษตรอินทรีย์ หน่วยงานภาครัฐที่กระจายอยู่ทั่วประเทศ เช่น สถานี/ศูนย์วิจัยต่างๆ ยังไม่ปรากฏมีการวิจัยเกษตรอินทรีย์ เกษตรยั่งยืน วนเกษตร เกษตรผสมผสาน อีกทั้ง เจ้าหน้าที่ภาครัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ในไทยยังขาดความรู้ความเข้าใจเกษตรอินทรีย์อย่างแท้จริง ทำให้มีปัญหาต่อการจัดการงบประมาณและการแปลงแผนไปสู่การปฏิบัติไม่มีประสิทธิภาพ

(1.6) **ไม่มีระบบข้อมูลด้านเกษตรอินทรีย์ที่ชัดเจนและใช้มาตรฐานในระดับต่างกัน** ตั้งแต่ระดับชุมชน ไปจนถึงระดับประเทศและต่างประเทศ และข้อมูลของหน่วยงานต่างๆ ที่มีการเก็บอยู่ในปัจจุบันใช้มาตรฐานต่างกัน ทำให้ไม่สามารถกำหนดแนวทางแก้ไขได้อย่างถูกต้องเหมาะสม รวมถึงการวางแผนเชิงนโยบายด้านการผลิต การตลาด ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

(1.7) **การรณรงค์ประชาสัมพันธ์เพื่อสนับสนุนเกษตรอินทรีย์มีน้อยมากและไม่เพียงพอ** จากทั้งภาครัฐและเอกชน ผู้ประกอบการใช้สื่อราคาสูงเพื่อการโฆษณาประชาสัมพันธ์ ส่วนใหญ่เน้นเรื่องผลดีที่ผู้บริโภคจะได้รับจากอาหารเกษตรอินทรีย์ แต่ยังไม่เน้นเรื่องความสำคัญของมาตรฐานและการตรวจรับรองของผลผลิตเท่าที่ควร

(1.8) **การพัฒนาเกษตรอินทรีย์มีความซ้ำซ้อนและขาดการบูรณาการทั้งระบบ** ขาดความเชื่อมโยงเครือข่ายระหว่างการผลิต การตลาด และมาตรฐาน อย่างเป็นระบบของภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้อง ในขณะที่ภาครัฐ เป็นการทำงานแบบแยกส่วน ขาดการประสานการทำงานและการประเมินผลการทำงานในระหว่างหน่วยงาน ภาคเอกชนดำเนินการแยกระหว่างบริษัทเอกชนที่มุ่งผลิตและส่งออกและกลุ่มองค์กรพัฒนาเอกชนที่เน้นการผลิตสำหรับตลาดทางเลือก ขาดการเชื่อมโยงองค์ความรู้และพัฒนาเครือข่าย อีกทั้ง การพัฒนาและขับเคลื่อนเกษตรอินทรีย์ยังขาดความเชื่อมโยงระหว่างการทำงานของภาครัฐ เอกชน และภาคประชาชนอย่างมีเอกภาพ จึงทำให้การดำเนินงานพัฒนาเกษตรอินทรีย์ขาดพลังร่วมของทุกภาคส่วนอย่างแท้จริง

(2) **ปัจจัยเฉพาะ: การเกษตรอินทรีย์ตามวิถีพื้นบ้าน**

(2.1) **ขาดระบบเพื่อลดความเสี่ยงของเกษตรกรในระบบเกษตรอินทรีย์** เมื่อเกิดปัญหาการระบาดของศัตรูพืช เกษตรกรไม่สามารถรักษาผลผลิตที่ลงทุนไปแล้ว นอกจากนั้น เกษตรกรยังไม่มั่นใจในวิธีการปรับปรุงดินด้วยวิธีชีวภาพและอินทรีย์ทดแทนการใช้ปุ๋ยเคมีที่เกษตรกรคุ้นเคยเพื่อเพิ่มผลผลิต ทำให้การปรับเปลี่ยนวิธีการผลิตจากเกษตรเคมีมาเป็นเกษตรอินทรีย์มีความลำบาก เพราะเกษตรกรเชื่อว่าการผลิตที่ไม่ใช้สารเคมีจะทำให้ผลผลิตและรายได้ลดลง นอกจากนั้น การใช้สารเคมีในระยะยาว ทำให้ทรัพยากรดินและน้ำเสื่อมโทรม มีปัญหาสารเคมีตกค้าง เป็นจุดอ่อนต่อการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ไทย

(2.2) **การผลิตไม่เน้นการขอรับรองมาตรฐาน** ซึ่งจะเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการขยายตลาดนอกชุมชน แต่ผลผลิตบางส่วนจะมีมาตรฐานการผลิตที่เกิดจากความเชื่อมั่นในท้องถิ่น

(3) ปัจจัยเฉพาะ: การเกษตรอินทรีย์เชิงพาณิชย์

(3.1) เกษตรกรและผู้บริโภคมีความเข้าใจเกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์ที่คลาดเคลื่อน เป็นจุดอ่อนที่สำคัญในการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน เช่น เรื่องการผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์ที่ถูกต้อง ความแตกต่างระหว่างสินค้าเกษตรอินทรีย์และอาหารปลอดภัยจากสารเคมี ระบบมาตรฐานของสินค้าเกษตรอินทรีย์ เป็นต้น

(3.2) ผลผลิตยังมีน้อยไม่เพียงพอต่อความต้องการ เพื่อสนองต่อความต้องการของตลาด โดยเฉพาะในกลุ่มเกษตรอินทรีย์ในเชิงพาณิชย์ เนื่องจากเป็นช่วงเริ่มต้นของการพัฒนาประกอบกับมีผู้ผลิตและพื้นที่ที่ได้รับการรับรองเพียง 91 ราย จึงทำให้การผลิตออกสู่ตลาดมีปริมาณน้อยกว่าความต้องการ

(3.3) ราคาผลิตภัณฑ์เกษตรอินทรีย์ที่ได้มาตรฐานยังคงสูงกว่าราคาสินค้าโดยทั่วไปมาก ปัจจุบันราคาสินค้าเกษตรอินทรีย์จะสูงกว่าสินค้าทั่วไปอยู่ประมาณร้อยละ 20-50 ทำให้ไม่มีแรงจูงใจในการบริโภคสินค้าเกษตรอินทรีย์ในประเทศไทย

(3.4) ค่าใช้จ่ายในการตรวจรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์จากต่างประเทศค่อนข้างสูง ผู้ผลิตที่ต้องการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ที่ได้รับการรับรองมาตรฐานในตลาดต่างประเทศ ต้องได้รับการตรวจรับรองมาตรฐานจากหน่วยงานรับรองมาตรฐานจากต่างประเทศซึ่งมีค่าใช้จ่ายสูง ทำให้ต้นทุนการผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์สูงขึ้นมาก

5.1.3 โอกาส

(1) นโยบายภาครัฐสนับสนุนแนวทางเกษตรยั่งยืนและการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ ทั้งในส่วนของนโยบายรัฐบาลที่ประกาศให้เกษตรอินทรีย์เป็นวาระแห่งชาติ การพัฒนาเกษตรตามแนวทางทฤษฎีใหม่ และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 ที่ส่งเสริมการเกษตรที่รักษาฐานทรัพยากรธรรมชาติและความสมดุลของระบบนิเวศ รักษาความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่มุ่งเน้นการปรับแผนการผลิตและพฤติกรรมกรรมการบริโภคเพื่อลดผลกระทบต่อฐานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

(2) ภาครัฐให้ความสำคัญกับด้านสุขภาพ และความปลอดภัยอาหาร ซึ่งในปัจจุบันผู้ผลิตจะต้องคำนึงถึงความปลอดภัยของอาหารและสุขภาพของผู้บริโภค เนื่องจากมีกฎหมายควบคุมและดูแล เช่น พระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. 2550 พระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 และ พระราชบัญญัติมาตรฐานสินค้าเกษตร ดังนั้น จึงมีความสอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาสินค้าเกษตรอินทรีย์ที่มีความปลอดภัยจากสารเคมี ให้ขยายตัวมากขึ้น

(3) มีกลุ่มผู้บริโภคที่หันมาให้ความสำคัญกับการบริโภคอาหารปลอดภัย/ไร้สารพิษและดูแลสุขภาพของตนเองมากขึ้น เช่น กลุ่มอโศก ที่นิยมบริโภคแบบมังสะวิรัตที่ได้จาก

เกษตรอินทรีย์เป็นหลัก กลุ่มผู้มีประสบการณ์จากการเจ็บป่วยจากโรคภัยไข้เจ็บต่างๆ แล้วหันมาปฏิบัติตามแนวทางชีวิตที่มีการบริโภคอาหารที่ได้จากเกษตรอินทรีย์ เป็นต้น

(4) **กระแสความต้องการบริโภคอาหารเพื่อสุขภาพทั้งในและต่างประเทศเพิ่มสูงขึ้น** ทำให้ทิศทางการพัฒนาด้านการเกษตรทั่วโลกเน้นไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนมากขึ้น การพัฒนาแบบองค์รวมและเชื่อมโยงภาคเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมถึงการอนุรักษ์ฟื้นฟูวิถีชีวิต เป็นแนวโน้มการพัฒนาการเกษตรอย่างยั่งยืนในหลายประเทศ โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาสินค้าเกษตรอินทรีย์ จึงเป็นโอกาสของประเทศไทยในการขยายตลาดทั้งในและต่างประเทศได้มากขึ้น

(5) **ราคาของปุ๋ยและสารเคมีการเกษตรมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น** ทำให้ต้นทุนในการผลิตเกษตรเชิงเดี่ยวเพิ่มขึ้น ซึ่งส่งผลต่อการตัดสินใจที่จะเปลี่ยนรูปแบบการผลิตมาสู่การเกษตรเชิงธรรมชาติมากยิ่งขึ้น

(6) **การผลิตแบบเกษตรอินทรีย์สนับสนุนแนวทางการแก้ปัญหาโลกร้อน** จากการใช้สารเคมีทางการเกษตรที่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมของภูมิภาคของโลก ทำให้เกิดปัญหาภาวะโลกร้อนในปัจจุบัน

(7) **มีการทำข้อตกลงทางการค้าระหว่างประเทศเพิ่มขึ้น** ทั้งในระดับทวิภาคี พหุภาคี และระหว่างภูมิภาค ทำให้ตลาดสินค้าเกษตรและอาหารที่มีคุณภาพเปิดกว้างมากขึ้นตามไปด้วย จึงเป็นโอกาสของสินค้าเกษตรอินทรีย์ไทยที่มีศักยภาพในการผลิตและส่งออกต่างประเทศได้เพิ่มขึ้น เช่น ข้าว ผัก และผลไม้อินทรีย์ เป็นต้น

5.1.4 ภัยคุกคาม

(1) **การแข่งขันจากตลาดเป้าหมายเพิ่มขึ้นและระยะทางในการขนส่งไปยังประเทศคู่ค้าสำคัญไกล** ตลาดเป้าหมายของไทยที่สำคัญ เช่น ประเทศอังกฤษ เยอรมนี ได้มีการสนับสนุนให้ชุมชนท้องถิ่นมีการผลิตอาหารเกษตรอินทรีย์เพื่อการบริโภคอย่างพอเพียงในท้องถิ่นเพิ่มมากขึ้น อีกทั้ง การส่งออกไปยังประเทศคู่ค้าสำคัญ เช่น อเมริกา ยุโรป แคนาดา มีระยะทางไกลกว่าประเทศผลิตเพื่อส่งออกจากแอฟริกา และลาตินอเมริกา ทำให้มีต้นทุนการขนส่งสูงกว่าและส่งได้ช้ากว่า อีกทั้งหลายประเทศได้รับสิทธิในการลดหย่อนภาษีนำเข้าเป็นพิเศษเนื่องจากอยู่ในเครือ เช่น เครือจักรภพ และบางประเทศที่เป็นเมืองขึ้นมาก่อน เป็นต้น

(2) **เกิดกระแสของความ ต้องการปลูกพืชทดแทนพันธูกรรมและพืชน้ำมัน** ทดแทนพลังงานน้ำมันมากขึ้น จากผลของการเพิ่มขึ้นของราคาน้ำมันของโลก และจากการเพิ่มขึ้นของประชากร ที่ทำให้มีความต้องการบริโภคสินค้าเกษตรเพิ่มมากขึ้น

5.2 วิเคราะห์ความสัมพันธ์ของปัจจัยภายนอก (โอกาส ภัยคุกคาม) และปัจจัยภายใน (จุดแข็ง จุดอ่อน) เพื่อกำหนดนโยบายการพัฒนาเกษตรอินทรีย์

5.2.1 ด้านจุดแข็งและโอกาส จากการที่ประเทศไทยมีโอกาสด้านการตลาดต่างประเทศ จากความต้องการของผู้บริโภคและจากพันธกรณีข้อตกลงที่ให้ผู้ส่งออกต้องผลิตสินค้าเกษตรที่ได้มาตรฐาน รวมทั้งราคาสารเคมีที่เพิ่มสูงขึ้น ในขณะที่ จุดแข็งของเกษตรอินทรีย์ไทยมาจากความเหมาะสมทางกายภาพ ภูมิอากาศ ภูมิประเทศ และระบบมาตรฐานรับรองที่เป็นที่ยอมรับ และเมื่อพิจารณาจุดแข็งเฉพาะของการเกษตรอินทรีย์ตามวิถีพื้นบ้าน ทางด้านประสิทธิภาพของเกษตรกร และวิถีการดำเนินชีวิตที่สอดคล้องกับภูมิสังคม จึงควรเน้นการพัฒนาที่ส่งเสริมการขยายการผลิตเกษตรอินทรีย์ โดยใช้องค์ความรู้และภูมิปัญญาชาวบ้านที่เป็นธรรมชาติ ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม เพื่อเป็นฐานของการทำเกษตรกรรมอย่างยั่งยืน และสร้างความเข้มแข็งให้กับกลุ่มเกษตรกรรายย่อยให้สามารถพึ่งตนเองได้ มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น โดยให้ความสำคัญตลอดห่วงโซ่การผลิต ในขณะที่ **การเกษตรอินทรีย์เชิงพาณิชย์** ที่มีจุดแข็งด้านเครือข่ายเกษตรกรและผู้ประกอบการ การพัฒนาจึงควรผลักดันและสนับสนุนการพัฒนาศักยภาพการผลิต การตลาด และสร้างมูลค่าสินค้าเกษตรอินทรีย์ ผ่านการรวมกลุ่ม/สร้างเครือข่ายตลอดห่วงโซ่การผลิต ให้สินค้าเกษตรอินทรีย์เป็นที่ยอมรับของตลาดทั้งภายในและต่างประเทศ รวมทั้ง สอดคล้องกับกฎระเบียบต่างๆ ที่ควบคุมดูแลทั้งด้านความปลอดภัยอาหาร และด้านสุขภาพของประเทศไทย

5.2.2 ด้านจุดแข็งและภัยคุกคาม ในขณะที่ประเทศไทยมีศักยภาพในการผลิตเกษตรอินทรีย์ ทั้งทางด้านภูมิประเทศและเกษตรกรผู้มีประสบการณ์และเครือข่ายการผลิตที่เข้มแข็ง แต่ด้วยข้อจำกัดสำคัญ ในด้านการพัฒนาระบบมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ของประเทศ ตั้งแต่ระดับชุมชนท้องถิ่น และประเทศ ยังไม่เป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวางในตลาดโลก รวมทั้งการบริโภคในประเทศ ดังนั้น เพื่อการพัฒนาเกษตรอินทรีย์เชิงพาณิชย์ของไทยให้ขยายไปสู่สากลได้นั้น จึงจำเป็นต้องเร่งพัฒนาระบบและสร้างเครือข่ายความร่วมมือด้านมาตรฐาน เพื่อเชื่อมโยงจากการผลิตของไทยให้เชื่อมโยงไปสู่การค้าที่มีมาตรฐาน เป็นที่ยอมรับจากต่างประเทศ รวมทั้งสร้างความร่วมมือระหว่างกันในประเทศคู่ค้า เพื่อขยายช่องทางการตลาดใหม่ทั้งในและต่างประเทศ และส่งเสริมการบริโภคสินค้าเกษตรอินทรีย์ในทุกระดับ

5.2.3 ด้านจุดอ่อนและโอกาส การที่นโยบายภาครัฐให้ความสำคัญกับการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ อย่างไรก็ตาม หน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนยังคงทำงานแบบแยกส่วน ขาดการวิจัยและพัฒนาอย่างเป็นระบบและขาดการบริหารจัดการองค์ความรู้ ขาดบุคลากรและหน่วยงานที่มีความเชี่ยวชาญด้านเกษตรอินทรีย์ รวมทั้งระบบข้อมูลด้านเกษตรอินทรีย์ ซึ่งถือได้ว่าเป็นสิ่งที่ต้องเร่งดำเนินการปรับปรุง เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน ทั้งต่อการเกษตรอินทรีย์ตามวิถีพื้นบ้าน และ **กลุ่มเกษตรอินทรีย์เชิงพาณิชย์** จึงควรให้ความสำคัญกับการสร้างระบบบริหารจัดการเพื่อให้ได้กลไกที่จะขับเคลื่อนการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ไปอย่างมีเอกภาพและเป็นบูรณาการครบทุกด้าน

5.2.4 ด้านจุดอ่อนและภัยคุกคาม การพัฒนาเกษตรอินทรีย์ไทยที่ผ่านมาในการเกษตรอินทรีย์ตามวิถีพื้นบ้าน และการเกษตรอินทรีย์เชิงพาณิชย์ มีจุดอ่อนด้านการศึกษาวิจัยพัฒนาด้านการผลิตและเพิ่มมูลค่าสินค้าเกษตรอินทรีย์มีน้อย ทำให้ผลผลิตมีไม่เพียงพอต่อความต้องการ ไม่มีข้อมูลที่ชัดเจนและเป็นระบบครบวงจร และเกษตรกรผู้ผลิตและผู้บริโภคมีความเข้าใจด้านเกษตรอินทรีย์ที่คลาดเคลื่อน ประกอบกับข้อจำกัดด้านตลาดที่ผู้บริโภคยังไม่ตระหนักถึงการบริโภคสินค้าเกษตรอินทรีย์ และการแข่งขันจากตลาดเป้าหมายมีการผลิตเกษตรอินทรีย์เพิ่มมากขึ้น ในขณะที่ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านเกษตรอินทรีย์ที่มีอยู่ยังไม่ได้รับการต่อยอดเท่าที่ควร จึงทำให้การพัฒนาเกษตรอินทรีย์ของไทยจำเป็นต้องเร่งสร้างองค์ความรู้และงานวิจัยต่างๆ เพื่อให้มีการพัฒนาเทคโนโลยีด้านเกษตรอินทรีย์ ตั้งแต่ต้นน้ำถึงปลายน้ำ ตลอดจนเพื่อสร้างมูลค่าใหม่ให้กับสินค้า ทำให้ผลิตภัณฑ์เกษตรอินทรีย์ไทยมีความสามารถในการแข่งขันมากขึ้น

6 แนวคิดและหลักการ

จากการวิเคราะห์สถานการณ์เกษตรอินทรีย์ รวมทั้งจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส ภัยคุกคาม และผลการดำเนินงานที่ผ่านมา ในการกำหนดแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ จะมีแนวคิดและหลักการที่สำคัญ 4 ประการ คือ

6.1 ยึดแนวคิดการพัฒนาแบบองค์รวมที่มีคนเป็นศูนย์กลางเพื่อแก้ปัญหาความยากจน การเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน และการพัฒนาอย่างยั่งยืน

การพัฒนาเกษตรอินทรีย์เป็นการพัฒนาแบบองค์รวมที่ยึดคนเป็นศูนย์กลางและบูรณาการเชื่อมโยงทุกมิติของการพัฒนาคน ทั้งมิติทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม วิถีชีวิต สุขภาพอนามัย และทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งสัมพันธ์กับกลุ่มเป้าหมาย 3 ด้าน คือ

6.1.1 ด้านผู้ผลิต/เกษตรกรที่เน้นการผลิตตามวิถีพื้นบ้าน สามารถพึ่งพาตนเองและพึ่งพาซึ่งกันและกัน มีสุขภาพดีและคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น มีกินมีใช้ และมีความสุขจากการทำการเกษตรในรูปแบบเกษตรอินทรีย์ และระบบนิเวศน์รอบตัวคนได้รับการฟื้นฟูและมีสภาพแวดล้อมที่ดีขึ้นเหมือนกัน เกษตรกรที่มีการผลิตในเชิงพาณิชย์สามารถเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและแข่งขันได้

6.1.2 ด้านผู้บริโภค ที่ได้บริโภคอาหารที่มีคุณค่าและปลอดภัย ปราศจากสารเคมี ที่มีราคาที่เป็นธรรม มีสุขภาพอนามัยและคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

6.1.3 ด้านผู้ประกอบการ ที่สามารถเพิ่มศักยภาพและขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ

6.2 แนวทางการพัฒนาอยู่บนพื้นฐานปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

การพัฒนาเกษตรอินทรีย์จะอยู่บนพื้นฐานการปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งมีนัยครอบคลุมแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนทุกระดับ ตั้งแต่ระดับบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กร ธุรกิจ จนถึงระดับรัฐ ให้ดำเนินไปในทางสายกลาง ความพอดี มีเหตุมีผล และมีภูมิคุ้มกันของแต่ละคน ซึ่งมีไม่เหมือนกัน รวมทั้งความแตกต่างกันของภูมิสังคมแต่ละพื้นที่

ดังนั้น การพัฒนาเกษตรอินทรีย์ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จึงสอดคล้องกับวิถีชีวิตดั้งเดิมของเกษตรกรและชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเกษตรกรรายย่อยในการตัดสินใจปรับเปลี่ยนจากเกษตรเคมีมาเป็นเกษตรอินทรีย์ ด้วยความมีเหตุมีผล และความพอประมาณของเกษตรกรแต่ละราย ซึ่งกระบวนการผลิตจะต้องอยู่บนฐานของความรู้ คุณธรรม ความรอบคอบ ระมัดระวัง อันจะเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันให้เกษตรกรเข้มแข็งและสามารถพึ่งพาตนเอง โดยการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ควรเป็นไปตามลำดับขั้น โดยเริ่มต้นจากสร้างพื้นฐานความเป็นอยู่ของครอบครัวให้พอมี พอกิน พอใช้ก่อน เมื่อเกษตรกรสามารถพัฒนาตนเองให้เข้มแข็งแล้ว จึงค่อยพัฒนาเป็นการแลกเปลี่ยน การรวมกลุ่มช่วยเหลือพึ่งพากันและร่วมกันพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งสามารถพึ่งตนเองได้ แล้วจึงพัฒนาเป็นการผลิตเชิงการค้าและขยายเครือข่ายเชื่อมสู่การค้าระดับประเทศและการค้ากับต่างประเทศต่อไป

6.3 เน้นการดำเนินงานในเชิงบูรณาการการมีส่วนร่วมกับทุกภาคส่วนอย่างเป็นระบบ

แนวทางการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ในเชิงบูรณาการแบบองค์รวม จึงจำเป็นต้องมีการดำเนินการที่เชื่อมโยงกันทั้งระบบ ตั้งแต่ด้านการผลิต การตลาด มาตรฐาน รวมถึงเน้นการทำงานที่เป็นเอกภาพระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน องค์กรพัฒนาเอกชน เครือข่ายเกษตรกรและศูนย์ปราชญ์ชาวบ้าน โดยมีการระดมความคิดเห็นจากผู้ได้รับผลกระทบและมีส่วนเกี่ยวข้องต่างๆ เพื่อกำหนดนโยบายและมาตรการในการพัฒนาเกษตรอินทรีย์

6.4 เป็นแผนยุทธศาสตร์ระยะ 4 ปี ที่ต่อยอดการพัฒนาจากการดำเนินงานที่ผ่านมา

เห็นควรกำหนดเป็นแผนยุทธศาสตร์ระยะ 4 ปี เพื่อให้สอดคล้องกับแผนบริหารราชการแผ่นดินของรัฐบาล และนำประสบการณ์การดำเนินงานเพื่อพัฒนาเกษตรอินทรีย์ที่ผ่านมาของทั้งภาครัฐ เอกชน และองค์กรต่างๆ มาต่อยอดพัฒนาในแผนยุทธศาสตร์ฯ

7 วัตถุประสงค์และเป้าหมาย

จากการบูรณาการกรอบการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ของหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐ และภาคเอกชนแล้ว มีวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่สำคัญ ดังนี้

7.1 วัตถุประสงค์

7.1.1 เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตและเสริมสร้างสุขภาพที่ดีแก่เกษตรกรและผู้บริโภคในการผลิตและบริโภคอาหารที่ปลอดภัยจากสารเคมี

7.1.2 เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนของเกษตรกรในการสร้างความมั่นคงทางอาหาร และก่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนของประเทศในการผลิตทางการเกษตรที่เกื้อกูลกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

7.1.3 เพื่อเพิ่มความสามารถในแข่งขันของสินค้าเกษตรอินทรีย์ของประเทศไทยในตลาดโลก ทั้งด้านราคา ความหลากหลายของสินค้า และมีคุณภาพที่เป็นที่ยอมรับและเชื่อถือของผู้บริโภค รวมทั้งเป็นแหล่งผลิตเกษตรอินทรีย์ที่สำคัญในระดับภูมิภาค และมีการสร้างเครือข่ายที่เข้มแข็งและเชื่อมโยงทั้งระบบ

7.2 เป้าหมาย

7.2.1 ผู้ผลิตและผู้บริโภคมีสุขภาพและคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นจากการผลิตและบริโภคอาหารที่ปลอดภัยและมี รวมทั้งเกิดการปรับเปลี่ยนวิถีการผลิตทางการเกษตรแบบทั่วไปสู่การทำเกษตรที่เกื้อกูลกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมากขึ้น ซึ่งจะให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน มีความมั่นคง และปลอดภัยทางอาหาร รวมทั้งแก้ปัญหาความยากจนของเกษตรกร

7.2.2 พื้นที่เกษตรอินทรีย์ในประเทศเพิ่มขึ้น และจำนวนกลุ่มเกษตรกรที่ทำเกษตรอินทรีย์มีการขยายเพิ่มขึ้นเช่นกัน

7.2.3 ผลผลิตเกษตรอินทรีย์ที่มีศักยภาพได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนอย่างครบวงจร ทำให้มีผลผลิตเกษตรอินทรีย์ที่มีความหลากหลายทั้งพืช ปศุสัตว์ ประมงและมีคุณภาพเพิ่มมากขึ้น เช่น ข้าว ผัก ผลไม้ กุ้ง เนื้อสัตว์และผลิตภัณฑ์นม เป็นต้น

7.2.4 ระบบการตรวจและรับรองมาตรฐานสินค้าเกษตรอินทรีย์ของประเทศไทยได้รับการยอมรับและเชื่อถือของผู้บริโภคทั้งในและต่างประเทศ

7.2.5 สัดส่วนการผลิตและการส่งออกสินค้าเกษตรอินทรีย์เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง

7.2.6 การขับเคลื่อนและการบริหารจัดการการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ของประเทศ มีความเป็นเอกภาพและเชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบ

8 ข้อเสนอบูรณาการยุทธศาสตร์การพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ

ในการพัฒนาการเกษตรของประเทศจำเป็นต้องมีการพัฒนาไปสู่ความสมดุลและยั่งยืน เพื่อให้เกษตรกรมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นและมีความมั่นคง โดยนโยบายจะมุ่งเน้นการปรับโครงสร้างภาคเกษตรให้เกิดขบวนการเรียนรู้ และการมีส่วนร่วมของเกษตรกร โดยมีการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และศักยภาพภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อพัฒนาองค์ความรู้ เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในขณะเดียวกันเป็นการปรับโครงสร้างภาคเกษตรเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต สร้างมูลค่าให้กับสินค้าเกษตร ทั้งในด้านอาหารและพืชพลังงาน เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการแข่งขันของภาคเกษตรและลดการนำเข้าพลังงาน รวมทั้งให้ความสำคัญกับการลดผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมจากขบวนการผลิตของการเกษตรด้วย

การพัฒนาเกษตรอินทรีย์ เป็นแนวทางหนึ่งในการพัฒนาการเกษตร ซึ่งจะนำไปสู่การมีคุณภาพชีวิตที่ดีของเกษตรกร รวมทั้งลดผลกระทบด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม นำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน ในขณะเดียวกันมีศักยภาพในการแข่งขันในเชิงพาณิชย์ในตลาดส่งออกเพื่อสร้างรายได้ให้แก่ประเทศ อย่างไรก็ตามนโยบายพัฒนาเกษตรในด้านต่างๆ ทั้งการส่งออก การผลิต พืชพลังงาน จำเป็นต้องมีความเชื่อมโยงกับยุทธศาสตร์การพัฒนาเกษตรอินทรีย์ เพื่อให้สามารถขับเคลื่อนการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ควบคู่ไปกับการพัฒนาการเกษตรในวัตถุประสงค์อื่นๆ ได้อย่างต่อเนื่อง

ในการบูรณาการยุทธศาสตร์เกษตรอินทรีย์นั้น เนื่องจากการเกษตรอินทรีย์ในปัจจุบันของไทยแบ่งได้เป็น 2 กลุ่มหลัก ได้แก่ กลุ่มเกษตรอินทรีย์ตามวิถีพื้นบ้าน และกลุ่มเกษตรอินทรีย์ในเชิงพาณิชย์ ดังนั้น จากการศึกษาวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และภัยคุกคาม ของทั้ง 2 กลุ่ม รวมทั้ง การพิจารณาเชื่อมโยงบทบาทสำคัญของทั้งภาครัฐและภาคเอกชนในการขับเคลื่อนเกษตรอินทรีย์ เพื่อจัดทำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติในเชิงบูรณาการ ที่ประกอบด้วยยุทธศาสตร์สำคัญ 4 ยุทธศาสตร์หลัก ได้แก่

✦ ยุทธศาสตร์ที่ 1 การเสริมสร้างและจัดการองค์ความรู้และนวัตกรรม

เพื่อเป็นการเสริมสร้างองค์ความรู้และเทคโนโลยีการผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์ตั้งแต่ต้นน้ำถึงปลายน้ำอย่างบูรณาการทั้งหน่วยงานภาครัฐ สถาบันการศึกษาที่เกี่ยวข้อง และมีการบริหารจัดการองค์ความรู้อย่างเป็นระบบ โดยมีแนวทางที่สำคัญ ได้แก่ การสนับสนุนการวิจัยและพัฒนาเพื่อสร้างองค์ความรู้และนวัตกรรมด้านเกษตรอินทรีย์ที่เหมาะสมทั้งห่วงโซ่อุปทาน การสร้างความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์ และการจัดทำฐานข้อมูลเกษตรอินทรีย์ในทุกระดับ

✦ ยุทธศาสตร์ที่ 2 การพัฒนาการเกษตรอินทรีย์ตามวิถีพื้นบ้าน

เพื่อเป็นการพัฒนารูปแบบการทำเกษตรของเกษตรกรรายย่อยจากเกษตรเคมีมาเป็นเกษตรอินทรีย์ และสร้างความเข้มแข็งให้กับเกษตรกร/กลุ่มเกษตรกรที่ดำเนินเกษตรอินทรีย์ โดยการเชื่อมโยงเครือข่าย การสร้างกระบวนการเรียนรู้และองค์ความรู้ร่วมกัน โดยมีแนวทางที่สำคัญ ได้แก่ การพัฒนาการผลิตและสร้างเครือข่ายสู่การพึ่งตนเอง และการพัฒนาช่องทางการตลาดรองรับผลผลิตส่วนเกิน

✦ ยุทธศาสตร์ที่ 3 การเสริมสร้างศักยภาพการเกษตรอินทรีย์เชิงพาณิชย์สู่สากล

เพื่อเสริมสร้างศักยภาพผู้ผลิตเกษตรอินทรีย์ทั้งในรูปของกลุ่มเกษตรกรและผู้ประกอบการ ให้มีความเข้มแข็ง และยกระดับมาตรฐานและระบบการตรวจรับรอง รวมทั้งพัฒนาระบบและสร้างเครือข่ายเชื่อมโยงทางการค้าและการตลาด และการจัดระบบการบริการเพื่อการส่งออก เพื่อขยายศักยภาพการผลิตเพื่อการจำหน่ายทั้งในประเทศและต่างประเทศ โดยมีมาตรการสำคัญ ได้แก่ การพัฒนาการผลิตและเครือข่ายทั้งระบบเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็ง การพัฒนาระบบมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ไทย และการพัฒนาตลาดสู่สากล

✦ ยุทธศาสตร์ที่ 4 การบริหารจัดการเพื่อขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การพัฒนาเกษตรอินทรีย์ไทย

เพื่อสร้างความร่วมมือและเชื่อมโยงในการพัฒนาเกษตรอินทรีย์อย่างเป็นระบบและเอกภาพในการบริหารจัดการ โดยมีมาตรการสำคัญ ได้แก่ การกำหนดกลไกระดับนโยบายในการบริหารจัดการ และขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การพัฒนาเกษตรอินทรีย์ และการจัดระบบการประสานความร่วมมือเพื่อนำไปสู่การรวมพลังของทุกภาคส่วน

8.1 ยุทธศาสตร์ที่ 1 การเสริมสร้างและจัดการองค์ความรู้และนวัตกรรม

8.1.1 เป้าประสงค์

- (1) เสริมสร้างองค์ความรู้และเทคโนโลยีการผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์ตั้งแต่ต้นน้ำจนถึงปลายน้ำ เพื่อสร้างมูลค่าใหม่ที่มีมาตรฐานให้แก่สินค้าและผลิตภัณฑ์เกษตรอินทรีย์
- (2) มีการบริหารจัดการองค์ความรู้ เพื่อจัดการดูแลองค์ความรู้อย่างเป็นระบบ ตั้งแต่การผลิตระดับฟาร์มเพื่อการผลิตอาหารและผลผลิตที่มีคุณภาพ ไปจนถึงการจัดการหลังการเก็บเกี่ยวและการแปรรูป เพื่อรักษาคุณภาพของผลผลิตให้เป็นธรรมชาติเดิมมากที่สุด พร้อมกับการอนุรักษ์ฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมไปพร้อมกันด้วย
- (3) บูรณาการด้านการวิจัยทั้งหน่วยงานภาครัฐ สถาบันการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาวิจัย และภาคเอกชน
- (4) มีบุคลากรและหน่วยงานที่มีความรู้จริง ความเชี่ยวชาญ ความคิดสร้างสรรค์ ด้านเกษตรอินทรีย์
- (5) ผู้ผลิตและผู้บริโภคมีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องในด้านเกษตรอินทรีย์
- (6) จัดทำระบบฐานข้อมูลด้านการเกษตรอินทรีย์อย่างเป็นระบบ

8.1.2 แนวทาง/มาตรการ

(1) สนับสนุนงานวิจัยและพัฒนาเพื่อสร้างองค์ความรู้และนวัตกรรมด้านเกษตรอินทรีย์ที่เหมาะสมทั้งห่วงโซ่อุปทาน ตั้งแต่การผลิต ดูแลรักษา เก็บเกี่ยว การแปรรูป บรรจุภัณฑ์ การขนส่ง ไปจนถึงการตลาดเพื่อสร้างมูลค่า อาทิ การศึกษาด้านปัจจัยการผลิต เช่น พัฒนาเมล็ดพันธุ์พืชอินทรีย์และปรับปรุงพันธุ์สัตว์อินทรีย์ พัฒนาการใช้สารธรรมชาติทดแทนสารเคมี วิจัยวัตถุดิบอาหารสัตว์เป็นอาหารอินทรีย์ เป็นต้น การศึกษาด้านกระบวนการผลิต เพื่อหาวิธีลดต้นทุนการผลิต การศึกษาเพื่อพัฒนาปริมาณและคุณภาพผลผลิตอินทรีย์ การศึกษาด้านเศรษฐกิจ เช่น การเปรียบเทียบต้นทุนการผลิตเกษตรเคมีกับเกษตรอินทรีย์ เป็นต้น โดย

(1.1) ส่งเสริมให้มีการต่อยอดงานวิจัยจากภูมิปัญญาท้องถิ่นของเกษตรกร ราษฎรชาวบ้านที่ประสบความสำเร็จมาพัฒนาในเชิงวิชาการ และถ่ายทอดองค์ความรู้สู่เกษตรกรผู้ผลิตต่อไป

(1.2) ส่งเสริมการทำวิจัยแบบมีส่วนร่วมและบูรณาการจากทั้งเจ้าหน้าที่ภาครัฐ นักวิชาการ ผู้ประกอบการ ราษฎรชาวบ้าน และเกษตรกรในพื้นที่ เพื่อให้ได้งานวิจัยที่ตรงความต้องการและเกิดประโยชน์สูงสุด

(1.3) สร้างนวัตกรรมด้านกระบวนการผลิตและผลิตภัณฑ์ใหม่สำหรับเกษตรอินทรีย์มูลค่าสูงเพื่อขยายตลาดเกษตรอินทรีย์

(2) ส่งเสริมให้มีการสร้างความรู้และความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์ ทั้งต่อผู้ผลิต ผู้ประกอบการ ผู้บริโภคและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ โดย

(2.1) ส่งเสริมให้มีการสร้างองค์ความรู้ตั้งแต่ระดับครัวเรือน และสนับสนุนให้มีการจัดทำหลักสูตรการเรียนการสอนเกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์ในระบบการศึกษา เพื่อสร้างการเรียนรู้และตระหนักถึงความสำคัญของเกษตรอินทรีย์อย่างถูกต้อง

(2.2) ถ่ายทอดความรู้ด้านการพัฒนาเกษตรอินทรีย์แบบบูรณาการแก่กลุ่มเกษตรกรและผู้ประกอบการ ตั้งแต่ระดับของสถาบันการศึกษาไปจนถึงสถาบันฝึกอบรมเชิงอาชีพ โดยเน้นการจัดทำเนื้อหาหลักสูตรที่มีความหลากหลายและครอบคลุมตลอดห่วงโซ่การผลิต และกระบวนการฝึกอบรมที่มีการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง รวมทั้งการจัดเตรียมทีมวิทยากรที่มีความรู้ความสามารถ

(2.3) พัฒนาเจ้าหน้าที่ภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ ให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์ และแนวทางการส่งเสริมการทำเกษตรอินทรีย์ การสนับสนุนด้านการเข้าถึงการตลาด

(2.4) รณรงค์ เผยแพร่ประชาสัมพันธ์ ให้มีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องด้านเกษตรอินทรีย์แก่ผู้เกี่ยวข้องทุกภาคส่วน ให้มีความตระหนักถึงความสำคัญของเกษตรอินทรีย์อย่างแท้จริง

(3) จัดทำฐานข้อมูลด้านเกษตรอินทรีย์ในทุกระดับ โดยจัดทำฐานข้อมูลเกษตรอินทรีย์ให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน ตั้งแต่ระดับชุมชนถึงระดับประเทศ และสามารถเชื่อมโยงฐานข้อมูลที่สามารถเข้าถึงข้อมูลได้ง่ายและทั่วถึง เพื่อสนับสนุนการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ของประเทศอย่างมีประสิทธิภาพ

8.1.3 หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงพาณิชย์ กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงอุตสาหกรรม กระทรวงสาธารณสุข ภาคเอกชน สถาบันเกษตรกร องค์กรพัฒนาเอกชน และศูนย์ปราชญ์ชาวบ้าน

หน่วยงานรับผิดชอบรายยุทธศาสตร์

ยุทธศาสตร์ที่ 1 การเสริมสร้างและจัดการองค์ความรู้และนวัตกรรม

แนวทาง/มาตรการ	หน่วยงานรับผิดชอบ
⊕ สนับสนุนงานวิจัยและพัฒนาเพื่อสร้างองค์ความรู้และนวัตกรรมด้านเกษตรอินทรีย์ที่เหมาะสมทั้งห่วงโซ่อุปทาน	
1. ส่งเสริมให้มีการต่อยอดงานวิจัยจากภูมิปัญญาท้องถิ่น	กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงวิทยาศาสตร์ฯ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและ ภาคเอกชน องค์กรพัฒนาเอกชน สถาบันเกษตรกร ศูนย์ปราชญ์ชาวบ้าน
2. ส่งเสริมการทำวิจัยแบบมีส่วนร่วมและบูรณาการ	กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงสาธารณสุข สถาบันเกษตรกร องค์กรพัฒนาเอกชน ศูนย์ปราชญ์ชาวบ้าน
3. สร้างนวัตกรรมด้านกระบวนการผลิตและผลิตภัณฑ์ใหม่สำหรับเกษตรอินทรีย์มูลค่าสูงเพื่อขยายตลาดเกษตรอินทรีย์	กระทรวงวิทยาศาสตร์ฯ กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงพาณิชย์ กระทรวงอุตสาหกรรม สถาบันเกษตรกร องค์กรพัฒนาเอกชน ศูนย์ปราชญ์ชาวบ้าน
⊕ ส่งเสริมให้มีการสร้างความรู้และความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์	
1. ส่งเสริมให้มีการสร้างองค์ความรู้ตั้งแต่ระดับครัวเรือน และสนับสนุนให้มีการจัดทำหลักสูตรการเรียนการสอนเกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์ในระบบการศึกษา	กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงศึกษาธิการ องค์กรพัฒนาเอกชน สถาบันเกษตรกร ศูนย์ปราชญ์ชาวบ้าน

แนวทาง/มาตรการ	หน่วยงานรับผิดชอบ
2. ถ่ายทอดความรู้ด้านการพัฒนาเกษตรอินทรีย์แบบบูรณาการแก่กลุ่มเกษตรกรและผู้ประกอบการ	กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ องค์กรพัฒนาเอกชน สถาบันเกษตรกร ภาคเอกชน ศูนย์ปราชญ์ชาวบ้าน
3. พัฒนาเจ้าหน้าที่ภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่างๆ ให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์	กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงอุตสาหกรรม องค์กรพัฒนาเอกชน สถาบันเกษตรกร ภาคเอกชน ศูนย์ปราชญ์ชาวบ้าน
4. รณรงค์ เผยแพร่ประชาสัมพันธ์ ให้ความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องด้านเกษตรอินทรีย์แก่ผู้เกี่ยวข้องทุกภาคส่วน	กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงอุตสาหกรรม องค์กรพัฒนาเอกชน สถาบันเกษตรกร ภาคเอกชน ศูนย์ปราชญ์ชาวบ้าน
5. จัดทำฐานข้อมูลด้านเกษตรอินทรีย์ในทุกระดับ	กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงพาณิชย์ กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงอุตสาหกรรม องค์กรพัฒนาเอกชน สถาบันเกษตรกร ภาคเอกชน ศูนย์ปราชญ์ชาวบ้าน

ยุทธศาสตร์ที่ 2

การพัฒนาการเกษตรอินทรีย์ตามวิถีพื้นบ้าน

8.2 ยุทธศาสตร์ที่ 2 การพัฒนาการเกษตรอินทรีย์ตามวิถีพื้นบ้าน

8.2.1 เป้าประสงค์

(1) สนับสนุนการปรับปรุงแบบการทำเกษตรของเกษตรกรรายย่อยจากเกษตรเคมีมาเป็นเกษตรอินทรีย์ โดยเฉพาะกลุ่มที่อยู่ในช่วงของการปรับเปลี่ยน เพื่อให้โดยคำนึงถึงการรวมกลุ่มสร้างเครือข่าย

(2) เสริมสร้างความเข้มแข็งของเกษตรกร/กลุ่มเกษตรกรที่ดำเนินเกษตรอินทรีย์ มีการเชื่อมโยงเครือข่ายด้านระบบการผลิต การแปรรูปและการตลาด ของเกษตรกรที่ผลิตเกษตรอินทรีย์ให้พึ่งพาตนเองได้

(3) สร้างกระบวนการเรียนรู้และสร้างองค์ความรู้ร่วมกันของกลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตเกษตรรายย่อย ให้สามารถพึ่งตนเองได้

(4) ลดการใช้สารเคมีและปุ๋ยเคมี เพื่อลดต้นทุนการผลิตและพัฒนาคุณภาพชีวิต และสุขภาพอนามัยของเกษตรกรผู้ผลิต รวมทั้งสร้างความอุดมสมบูรณ์ให้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

(5) สร้างความรู้ความเข้าใจการทำเกษตรอินทรีย์ระหว่างเกษตรกร ชุมชน และหน่วยงานภาครัฐ เพื่อให้เกิดพลังในการขับเคลื่อนเกษตรอินทรีย์

8.2.2 แนวทาง/มาตรการ

(1) พัฒนาการผลิตและสร้างเครือข่ายสู่การพึ่งตนเอง เพื่อพัฒนาการผลิตสู่เกษตรอินทรีย์ที่สามารถพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน และแก้ไขปัญหาความยากจน รวมทั้ง เพื่อสนับสนุนการรวมกลุ่มเกษตรกรสร้างความเชื่อมโยงเครือข่ายในการพึ่งพากันและกัน โดย

(1.1) สนับสนุนให้มีปัจจัยการผลิตที่จำเป็นอย่างเพียงพอ เช่น แหล่งน้ำ เมล็ดพันธุ์ ปุ๋ยอินทรีย์ เป็นต้น โดยเฉพาะกับกลุ่มเกษตรกรที่อยู่ในช่วงปรับเปลี่ยนสู่การผลิตเกษตรอินทรีย์ โดยส่งเสริมการจัดตั้งกลุ่มเกษตรกรใช้สารอินทรีย์ทดแทนสารเคมีทางการเกษตร

(1.2) ส่งเสริมให้เกิดเครือข่ายความช่วยเหลือเชื่อมโยงและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่น จากปราชญ์ชาวบ้าน กลุ่มเกษตรกรและองค์กรที่ประสบความสำเร็จ ทั้งทางด้านเทคโนโลยีการผลิต ความต้องการของตลาด มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งในกระบวนการร่วมกันคิดร่วมกันทำ

(1.3) ส่งเสริมให้มีการถ่ายทอดความรู้ด้านเทคโนโลยีการผลิตตามมาตรฐานเกษตรอินทรีย์และการกักกันศัตรูพืชและสัตว์ แก่กลุ่มเกษตรกร เครือข่ายสถาบันเกษตรกร วิสาหกิจชุมชน ผู้ประกอบการ และผู้บริโภค เพื่อให้มีการผลิตที่มีคุณภาพ

(1.4) สนับสนุนให้ท้องถิ่น ชุมชน มีการรวมกลุ่มในรูปสหกรณ์/กลุ่มอาชีพต่างๆ วิสาหกิจชุมชน และเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน โดยร่วมมือกับภาคเอกชนในการผลิตและจำหน่ายสินค้าเกษตรอินทรีย์ ให้ตรงกับความต้องการของผู้บริโภค และมีตลาดเพียงพอรองรับผลผลิต

(2) พัฒนาช่องทางการตลาดรองรับผลผลิตส่วนเกิน เพื่อเชื่อมโยงการผลิตแบบพึ่งตนเองที่มีความเข้มแข็ง และพร้อมที่จะนำผลผลิตส่วนเกินมาจำหน่ายให้สามารถเชื่อมโยงกับด้านการตลาด รวมทั้งสามารถเข้าถึงตลาดได้มากขึ้นในทุกระดับ โดย

(2.1) พัฒนาและสร้างเครือข่ายเชื่อมโยงทางการค้าและการตลาดของสินค้าเกษตรอินทรีย์ โดยพัฒนาศักยภาพของผู้ประกอบการที่จะบริหารจัดการนำผลิตภัณฑ์สินค้าอินทรีย์ในท้องถิ่นออกสู่ตลาด

(2.2) สนับสนุนการดำเนินงานของตลาดชุมชนและตลาดเชิงสถาบันอย่างต่อเนื่อง เช่น โรงเรียน โรงพยาบาล เป็นต้น เพื่อเป็นช่องทางการจำหน่ายผลผลิตของเกษตรกรรายย่อย

(2.3) สร้างระบบติดตามและตรวจสอบสินค้าเกษตรอินทรีย์ที่ปลอมปนในตลาด เพื่อปกป้องผลประโยชน์ของผู้บริโภค

(2.4) ส่งเสริมและประชาสัมพันธ์การตลาด โดยให้ความรู้ด้านการตลาด เช่น ช่องทางการตลาด การบริหารจัดการสินค้าให้แก่เกษตรกรรายย่อย ในขณะเดียวกันประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างตลาดเพิ่มเติมเพื่อรองรับผลผลิตส่วนเกินจากท้องถิ่น

8.2.3 หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงพาณิชย์ กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี กระทรวงสาธารณสุข องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคเอกชน องค์การพัฒนาเอกชน สถาบันเกษตรกร และศูนย์ปราชญ์ชาวบ้าน

หน่วยงานรับผิดชอบรายยุทธศาสตร์

ยุทธศาสตร์ที่ 2 การพัฒนาการเกษตรอินทรีย์ตามวิถีพื้นบ้าน

แนวทาง/มาตรการ	หน่วยงานรับผิดชอบ
⊕ พัฒนาการผลิตและสร้างเครือข่ายสู่การพึ่งตนเอง	
1. สนับสนุนให้มีการผลิตปัจจัยการผลิตที่จำเป็นอย่างเพียงพอ	กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
2. ส่งเสริมให้เกิดเครือข่ายความช่วยเหลือเชื่อมโยงและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่น	กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ภาคเอกชน องค์กรพัฒนาเอกชน สถาบันเกษตรกร ศูนย์ปราชญ์ชาวบ้าน
3. ส่งเสริมให้มีการถ่ายทอดความรู้ด้านเทคโนโลยีการผลิตตามมาตรฐานเกษตรอินทรีย์และการกักกันศัตรูพืชและสัตว์	กระทรวงวิทยาศาสตร์ฯ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงอุตสาหกรรม ภาคเอกชน องค์กรพัฒนาเอกชน สถาบันเกษตรกร ศูนย์ปราชญ์ชาวบ้าน
4. สนับสนุนให้ท้องถิ่น ชุมชน มีการรวมกลุ่มในรูปแบบสหกรณ์/กลุ่มอาชีพต่างๆ วิสาหกิจชุมชน และเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน	กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรพัฒนาเอกชน สถาบันเกษตรกร ศูนย์ปราชญ์ชาวบ้าน
⊕ พัฒนาช่องทางการตลาดรองรับผลผลิตส่วนเกิน	
1. พัฒนาและสร้างเครือข่ายเชื่อมโยงทางการค้าและการตลาดของสินค้าเกษตรอินทรีย์	กระทรวงพาณิชย์ กระทรวงการต่างประเทศ กระทรวงอุตสาหกรรม กระทรวงคมนาคม ภาคเอกชน องค์กรพัฒนาเอกชน

แนวทาง/มาตรการ	หน่วยงานรับผิดชอบ
2. สนับสนุนการดำเนินงานของตลาดชุมชนและตลาดเชิงสถาบันอย่างต่อเนื่อง	กระทรวงพาณิชย์ กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงสาธารณสุข
3. ส่งเสริมและประชาสัมพันธ์การตลาด โดยให้ความรู้ด้านการตลาด เช่น ช่องทางการตลาด เป็นต้น	กระทรวงพาณิชย์ กระทรวงการต่างประเทศ กระทรวงอุตสาหกรรม ภาคเอกชน องค์กรพัฒนาเอกชน

ยุทธศาสตร์ที่ 3 การเสริมสร้างศักยภาพการเกษตรอินทรีย์ เชิงพาณิชย์สู่สากล

8.3 ยุทธศาสตร์ที่ 3 การเสริมสร้างศักยภาพการเกษตรอินทรีย์เชิงพาณิชย์ สู่สากล

8.3.1 เป้าประสงค์

- (1) เสริมสร้างศักยภาพผู้ผลิตเกษตรอินทรีย์ทั้งในรูปของกลุ่มเกษตรกรและผู้ประกอบการให้มีความเข้มแข็งและยั่งยืนในการพัฒนาเกษตรอินทรีย์
- (2) ขยายฐานการผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์และเสริมสร้างศักยภาพการผลิตเกษตรอินทรีย์ เพื่อการจำหน่ายทั้งในประเทศและต่างประเทศ ตลอดห่วงโซ่การผลิต โดยให้เป็นไปตามมาตรฐานสากล และตรงตามความต้องการของตลาดทั้งในและต่างประเทศ เพื่อสนับสนุนการมีความปลอดภัยอาหารและมีสุขภาพที่ดีของเกษตรกรและผู้บริโภค
- (3) ยกกระดับมาตรฐานและระบบการตรวจรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ของประเทศไทย ทั้งภาครัฐและภาคเอกชนให้เป็นที่ยอมรับทั้งในและต่างประเทศ
- (4) จัดระบบการให้บริการเพื่อสนับสนุนตลาดส่งออก เพื่อให้มีความคล่องตัวแก่ผู้ประกอบการส่งออก และมีศักยภาพแข่งขันกับต่างประเทศไทย
- (5) พัฒนาระบบและสร้างเครือข่ายเชื่อมโยงทางการค้าและการตลาดของสินค้าเกษตรอินทรีย์ รวมทั้งพัฒนาสร้างองค์ความรู้ด้านการตลาดให้กับผู้ประกอบการ
- (6) ส่งเสริม และประชาสัมพันธ์การตลาด เพื่อขยายตลาดสินค้าเกษตรอินทรีย์ทั้งภายในทุกระดับ ตั้งแต่ตลาดชุมชนและท้องถิ่น และตลาด Modern Trade ไปยังต่างประเทศ เพื่อการส่งออก

8.3.2 แนวทาง/มาตรการ

- (1) พัฒนาการผลิตและเครือข่ายทั้งระบบเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็ง เพื่อการเสริมสร้างศักยภาพการผลิตเกษตรอินทรีย์ของไทยให้มีความสามารถในการแข่งขัน เป็นที่ยอมรับทั้งตลาดในและต่างประเทศ โดย
 - (1.1) สนับสนุนการสร้างและเชื่อมโยงเครือข่ายเกษตรกร สถาบันเกษตรกร และเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน ให้มีความเข้มแข็ง ควบคู่ไปกับการสร้างความร่วมมือกับภาคเอกชนในการพัฒนาศักยภาพการผลิต การผลิตปัจจัยการผลิต เพื่อสนับสนุนเกษตรอินทรีย์และสร้างมูลค่าสินค้าเกษตรอินทรีย์ รวมทั้งสร้างตราสินค้าและพัฒนาบรรจุภัณฑ์
 - (1.2) สนับสนุนให้มีความร่วมมือระหว่างกลุ่มเกษตรกรกับภาคเอกชนในลักษณะ **Contract Farming** เพื่อเพิ่มศักยภาพและความยั่งยืนในการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ พร้อมทั้ง สนับสนุนและสร้างความเป็นธรรมให้เกิดขึ้นในการทำข้อตกลง Contract Farming

(1.3) พัฒนาระบบโลจิสติกส์และระบบการบริหารจัดการทั้งห่วงโซ่อุปทานให้มีการเชื่อมโยงเครือข่ายทั้งระบบ ตั้งแต่ต้นน้ำถึงปลายน้ำ เช่น ด้านการผลิต ระบบมาตรฐาน และการขนส่ง ด้านการตลาด เป็นต้น เพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนอย่างมีประสิทธิภาพ

(2) พัฒนาระบบมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ไทย เพื่อยกระดับมาตรฐานและระบบการตรวจรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ของประเทศไทยทั้งภาครัฐและภาคเอกชนให้เป็นที่ยอมรับทั้งในและต่างประเทศ โดย

(2.1) ศึกษาทบทวนและพัฒนาระบบมาตรฐานและการตรวจรับรองของประเทศให้เป็นระบบ และเป็นที่ยอมรับของผู้บริโภคทั้งในประเทศและต่างประเทศ โดยเฉพาะประเทศคู่ค้าที่สำคัญ

(2.2) ส่งเสริมการนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาพัฒนาระบบตรวจสอบย้อนกลับสินค้าเกษตรอินทรีย์ เพื่อสร้างการยอมรับของผู้บริโภคทั้งในและต่างประเทศ

(2.3) สนับสนุนให้ผลผลิตเกษตรอินทรีย์และปัจจัยการผลิตที่สำคัญเข้าสู่ระบบมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ เพื่อใช้ในระบบการผลิต

(2.4) ส่งเสริมการเข้าถึงบริการตรวจรับรองมาตรฐานและสร้างเครือข่ายการตรวจรับรองในประเทศ ของผู้ผลิตเกษตรอินทรีย์อย่างทั่วถึง

(2.5) สร้างความร่วมมือระหว่างรัฐบาลไทยกับต่างประเทศในด้านมาตรฐานของเกษตรอินทรีย์ไทย เพื่อสร้างการยอมรับร่วมกัน และการเป็นเครือข่ายในการร่วมกันผลักดันการพัฒนาเกษตรอินทรีย์

(3) พัฒนาการตลาดสู่สากล เพื่อส่งเสริมและพัฒนาระบบตลาดสินค้าเกษตรอินทรีย์ทั้งในและต่างประเทศ รวมทั้งพัฒนาความรู้ด้านการตลาดแก่ผู้ประกอบการ และการส่งเสริมการประชาสัมพันธ์ด้านการตลาดของสินค้าเกษตรอินทรีย์อย่างต่อเนื่อง โดย

(3.1) จัดทำแผนประชาสัมพันธ์ให้ความรู้เกี่ยวกับสินค้าเกษตรอินทรีย์อย่างต่อเนื่อง และจัดงานแสดงสินค้าระดับภูมิภาคและนานาชาติ เพื่อประชาสัมพันธ์สินค้าเกษตรอินทรีย์ของไทยให้เป็นที่รู้จัก

(3.2) ส่งเสริมและพัฒนาระบบตลาดเกษตรอินทรีย์ทั้งในและต่างประเทศ รวมทั้งสร้างช่องทางตลาดใหม่ๆ ในการจำหน่ายสินค้าเกษตรอินทรีย์ทุกระดับและทุกตลาด โดยเฉพาะตลาดภายในประเทศ

(3.3) สร้างความรู้ความเข้าใจและให้คำปรึกษาด้านการตลาดแก่ผู้ประกอบการ รวมทั้งสร้างผู้ประกอบการใหม่ เพื่อให้ผู้ประกอบการมีโอกาสในการสร้างรูปแบบธุรกิจใหม่ด้านเกษตรอินทรีย์ โดยมีการเชื่อมโยงกับการผลิตของเกษตรกรทั้งรายใหญ่และรายย่อย

(3.4) สนับสนุนและอำนวยความสะดวกในการประสานงานเพื่อการส่งออก โดยการบูรณาการหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้มีการจัดระบบการบริการแบบ One Stop Service การจัดระบบสินค้า และระบบโลจิสติกส์ เพื่อบูรณาการการติดต่อประสานงานทั้งหมด ให้ความคล่องตัวในการส่งออก

(3.5) สร้างการมีส่วนร่วมของภาคเอกชนในการพัฒนาศูนย์ข้อมูลเพื่อการเรียนรู้เกษตรอินทรีย์ เพื่อประชาสัมพันธ์และบริการข่าวสารด้านการตลาดเชิงลึกทั้งในและต่างประเทศ

8.3.3 หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงพาณิชย์ กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงอุตสาหกรรม กระทรวงคมนาคม กระทรวงการต่างประเทศ สภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคเอกชน องค์กรพัฒนาเอกชน และสถาบันเกษตรกร

หน่วยงานรับผิดชอบรายยุทธศาสตร์

ยุทธศาสตร์ที่ 3 การเสริมสร้างศักยภาพการเกษตรอินทรีย์เชิงพาณิชย์สู่สากล

แนวทาง/มาตรการ	หน่วยงานรับผิดชอบ
⊕ พัฒนาการผลิตและเครือข่ายทั้งระบบให้เข้มแข็ง เพื่อการเสริมสร้างศักยภาพการผลิตเกษตรอินทรีย์ของไทย	
1. สนับสนุนการสร้างและเชื่อมโยงเครือข่ายเกษตรกร สถาบันเกษตรกร และเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน	กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ องค์กรพัฒนาเอกชน ภาคเอกชน สถาบันเกษตรกร ศูนย์ปราชญ์ชาวบ้าน
2. สนับสนุนให้มีความร่วมมือระหว่างกลุ่มเกษตรกรกับภาคเอกชนใน ลักษณะ Contract Farming	กระทรวงพาณิชย์ กระทรวงอุตสาหกรรม สภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย ภาคเอกชน องค์กรพัฒนาเอกชน สถาบันเกษตรกร
3. พัฒนาระบบโลจิสติกส์และระบบการบริหารจัดการห่วงโซ่อุปทานให้มีการเชื่อมโยงเครือข่ายทั้งระบบ	กระทรวงพาณิชย์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี กระทรวงคมนาคม องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคเอกชน องค์กรพัฒนาเอกชน สถาบันเกษตรกร
4. สนับสนุนให้มีการผลิตปัจจัยการผลิตที่เป็นอินทรีย์วัตถุดิบเพียงพอ เช่น เมล็ดพันธุ์ ปุ๋ยอินทรีย์ เป็นต้น	กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคเอกชน องค์กรพัฒนาเอกชน สถาบันเกษตรกร
⊕ พัฒนาระบบมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ไทย	
1. ศึกษาทบทวนและพัฒนาระบบมาตรฐานและการตรวจรับรองของ ประเทศให้เป็นระบบ	กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงพาณิชย์ กระทรวงอุตสาหกรรม ภาคเอกชน องค์กรพัฒนาเอกชน สถาบันเกษตรกร

แนวทาง/มาตรการ	หน่วยงานรับผิดชอบ
2. ส่งเสริมการนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาพัฒนาระบบตรวจสอบย้อนกลับ	กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงสาธารณสุข ภาคเอกชน องค์กรพัฒนาเอกชน
3. สนับสนุนให้ผลผลิตเกษตรอินทรีย์และปัจจัยการผลิตที่สำคัญเข้าสู่ระบบมาตรฐานเกษตรอินทรีย์	กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ภาคเอกชน องค์กรพัฒนาเอกชน สถาบันเกษตรกร ศูนย์ปราชญ์ชาวบ้าน
4. ส่งเสริมการเข้าถึงบริการตรวจรับรองมาตรฐานและสร้างเครือข่ายการตรวจรับรองในประเทศ	กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงพาณิชย์ ภาคเอกชน องค์กรพัฒนาเอกชน
5. สร้างความร่วมมือระหว่างรัฐบาลไทยกับต่างประเทศในด้านมาตรฐานของเกษตรอินทรีย์ไทย	กระทรวงพาณิชย์ กระทรวงการต่างประเทศ กระทรวงอุตสาหกรรม กระทรวงสาธารณสุข ภาคเอกชน องค์กรพัฒนาเอกชน
⊕ พัฒนาด้านการตลาดสู่สากล	
1. จัดทำแผนประชาสัมพันธ์ให้ความรู้เกี่ยวกับสินค้าเกษตรอินทรีย์อย่างต่อเนื่อง	กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงพาณิชย์ กระทรวงสาธารณสุข ภาคเอกชน องค์กรพัฒนาเอกชน สถาบันเกษตรกร ศูนย์ปราชญ์ชาวบ้าน
2. ส่งเสริมและพัฒนาระบบตลาดเกษตรอินทรีย์ทั้งในและต่างประเทศ	กระทรวงพาณิชย์ กระทรวงการต่างประเทศ กระทรวงอุตสาหกรรม ภาคเอกชน องค์กรพัฒนาเอกชน

แนวทาง/มาตรการ	หน่วยงานรับผิดชอบ
3. สร้างความรู้ความเข้าใจและให้คำปรึกษาด้านการตลาดแก่ผู้ประกอบการ รวมทั้งสร้างผู้ประกอบการใหม่	กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงพาณิชย์ กระทรวงการต่างประเทศ กระทรวงอุตสาหกรรม ภาคเอกชน องค์กรพัฒนาเอกชน
4. สนับสนุนและอำนวยความสะดวกในการประสานงานเพื่อการส่งออก	กระทรวงพาณิชย์ กระทรวงอุตสาหกรรม กระทรวงคมนาคม ภาคเอกชน องค์กรพัฒนาเอกชน
5. สร้างการมีส่วนร่วมของภาคเอกชนในการพัฒนาศูนย์ข้อมูลเพื่อการเรียนรู้เกษตรอินทรีย์	กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงศึกษาธิการ ภาคเอกชน องค์กรพัฒนาเอกชน

ยุทธศาสตร์ที่ 4 การบริหารจัดการเพื่อขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ การพัฒนาเกษตรอินทรีย์ไทย

8.4 ยุทธศาสตร์ที่ 4 การบริหารจัดการเพื่อขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การพัฒนาเกษตรอินทรีย์ไทย

8.4.1 เป้าประสงค์

สร้างความร่วมมือและเชื่อมโยงในการพัฒนาเกษตรอินทรีย์อย่างเป็นระบบและเกิดเอกภาพในระดับประเทศ

8.4.2 แนวทาง/มาตรการ

(1) จัดให้มีกลไกระดับนโยบายในการบริหารจัดการและขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การพัฒนาเกษตรอินทรีย์อย่างเป็นเอกภาพ มีการบูรณาการแผนงบประมาณและประสานการปฏิบัติกับทุกภาคส่วนในทุกระดับ ทั้งในด้านการบริหารจัดการเชิงนโยบายยุทธศาสตร์และการมีกลไกรองรับ โดย

(1.1) กำหนดกลไก/คณะกรรมการระดับชาติ เพื่อกำกับดูแล บริหารจัดการยุทธศาสตร์ เชื่อมโยงแนวทางการพัฒนากับทุกภาคส่วน บูรณาการการจัดทำแผนปฏิบัติการและกรอบงบประมาณ และติดตามประเมินผลการพัฒนาเกษตรอินทรีย์อย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง รวมทั้งมีการพิจารณาให้ทิศทางและนโยบายของการพัฒนาประเทศไทยมีความสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ เพื่อไม่ให้เป็นอุปสรรคต่อการขับเคลื่อนเกษตรอินทรีย์ และมีการเชื่อมโยงกับกิจกรรมอื่นๆ ที่สนับสนุนเกษตรอินทรีย์ รวมทั้งมีการปรับปรุงกฎระเบียบให้เอื้อต่อการพัฒนาเกษตรอินทรีย์

(1.2) ศึกษาความเป็นไปได้ในการมีกลไก/องค์กรถาวรในการดำเนินการขับเคลื่อนพัฒนาเกษตรอินทรีย์อย่างต่อเนื่อง โดยมีระเบียบรองรับเพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

(2) จัดระบบการประสานความร่วมมือเพื่อนำไปสู่การรวมพลังของทุกภาคส่วนในการขับเคลื่อนการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ในทุกระดับ โดยให้ความสำคัญกับการร่วมกันจัดทำแผนปฏิบัติการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ในทุกระดับ รวมทั้งสนับสนุนความร่วมมือในการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ร่วมกับต่างประเทศ โดย

(2.1) ประสานและสร้างความร่วมมือในการดำเนินงานพัฒนาเกษตรอินทรีย์ระหว่างภาครัฐ เอกชน ภาคประชาชน และเครือข่ายต่างประเทศ เพื่อสร้างความร่วมมือทั้งในระดับท้องถิ่น ระดับประเทศ และในระดับภูมิภาคให้มากขึ้น

(2.2) จัดให้มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นต่อประเด็นการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ของไทย โดยเฉพาะในระดับพื้นที่จากผู้ที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนอย่างต่อเนื่องและเป็นธรรม

8.4.3 หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

คณะกรรมการพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ จะเป็นกลไกดูแลการดำเนินการตามนโยบายและกำกับการบริหารยุทธศาสตร์ และการดำเนินงานของทุกภาคีที่เกี่ยวข้อง โดยมีผู้แทนจากหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง อาทิ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี กระทรวงพาณิชย์ กระทรวงอุตสาหกรรม สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงคมนาคม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงการต่างประเทศ ภาคเอกชน องค์กรพัฒนาเอกชน ผู้ทรงคุณวุฒิ และปราชญ์ชาวบ้านในแต่ละภูมิภาค

หน่วยงานรับผิดชอบยุทธศาสตร์

ยุทธศาสตร์ที่ 4 การบริหารจัดการเพื่อขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การพัฒนาเกษตรอินทรีย์ไทย

แนวทาง/มาตรการ	หน่วยงานรับผิดชอบ
⊕ จัดให้มีกลไกในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การพัฒนาเกษตรอินทรีย์อย่างเป็นระบบ และมีการเชื่อมโยงกับทุกภาคส่วนในทุกระดับ	
1. กำหนดกลไก/คณะกรรมการระดับชาติ	คณะกรรมการพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ
2. ศึกษาความเป็นไปได้ในการมีกลไก/องค์กรถาวรในการดำเนินการพัฒนาเกษตรอินทรีย์อย่างต่อเนื่อง	กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงพาณิชย์ กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี กระทรวงสาธารณสุข องค์กรพัฒนาเอกชน ภาคเอกชน สถาบันเกษตรกร
⊕ จัดระบบการประสานความร่วมมือเพื่อนำไปสู่การรวมพลังของทุกภาคส่วน	
1. ประสานและสร้างความร่วมมือในการดำเนินงานพัฒนาเกษตรอินทรีย์	กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงพาณิชย์ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี องค์กรพัฒนาเอกชน ภาคเอกชน สถาบันเกษตรกร
2. จัดให้มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นต่อประเด็นการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ของไทย	กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงพาณิชย์ กระทรวงการต่างประเทศ กระทรวงอุตสาหกรรม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม องค์กรพัฒนาเอกชน ภาคเอกชน สถาบันเกษตรกร

มติคณะรัฐมนตรี วันที่ 22 มกราคม 2551
เรื่อง ร่างแผนยุทธศาสตร์การพัฒนา
เกษตรอินทรีย์แห่งชาติ ฉบับที่ 1 พ.ศ. 2551 - 2554

แผนปฏิบัติการพัฒนา
เกษตรอินทรีย์แห่งชาติ
พ.ศ. 2551-2554

แผนปฏิบัติการ พัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ พ.ศ. 2551-2554 และงบประมาณ ตามแผนยุทธศาสตร์ฯ

การจัดทำแผนปฏิบัติการพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ พ.ศ. 2551-2554 เป็นการดำเนินการตามมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 22 มกราคม 2551 ที่ได้เห็นชอบหลักการแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ ฉบับที่ 1 พ.ศ. 2551-2554 และมอบหมายให้สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ร่วมกับกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงพาณิชย์ และกระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดทำแผนปฏิบัติการและงบประมาณปี 2552 ต่อไป ซึ่งการจัดทำแผนปฏิบัติการดังกล่าวมีวัตถุประสงค์เพื่อแปลงแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ ฉบับที่ 1 พ.ศ. 2551-2554 ไปสู่การปฏิบัติของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่างๆ ให้เกิดผลเป็นรูปธรรม

ในการพิจารณากลั่นกรองโครงการของหน่วยงานต่างๆ ได้มีการกำหนดหลักเกณฑ์ในการคัดเลือก โดยให้ความสำคัญกับโครงการที่สอดคล้องในประเด็นต่างๆ ดังนี้

- เป็นโครงการที่มีความสำคัญต่อการบรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายยุทธศาสตร์ ทำให้เกิดผลสำเร็จของการพัฒนาอย่างเป็นรูปธรรม
- เป็นโครงการที่มีผลกระทบสูงต่อการเพิ่มมูลค่า มีความคุ้มค่าต่อการลงทุน และเกิดประโยชน์ต่อเกษตรกร ผู้ประกอบการและผู้บริโภค
- เป็นโครงการที่มีความพร้อมในการดำเนินโครงการและบริหารโครงการ
- เป็นโครงการที่ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมดำเนินการของภาคส่วนต่างๆ

ภาพรวมของแผนปฏิบัติการพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ พ.ศ. 2551-2554 มี 4 ยุทธศาสตร์หลัก ได้แก่ การเสริมสร้างและจัดการองค์ความรู้และนวัตกรรม การพัฒนาการเกษตรอินทรีย์ตามวิถีพื้นบ้าน การเสริมสร้างศักยภาพการเกษตรอินทรีย์เชิงพาณิชย์สู่สากล และการบริหารจัดการเพื่อขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การพัฒนาเกษตรอินทรีย์ไทย ซึ่งผลการพิจารณาตามหลักเกณฑ์ดังกล่าว แผนปฏิบัติการพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ พ.ศ. 2551-2554 จะประกอบด้วย แผนงาน/โครงการและงบประมาณปี 2551 - 2554 จำนวน 12 แผนงาน 104 โครงการ วงเงินงบประมาณ 4,826.80 ล้านบาท โดยแยกเป็นปี 2551 จำนวน 1,118.42 ล้านบาท (ได้รับการจัดสรรงบประมาณแล้ว) ปี 2552 จำนวน 1,463.31 ล้านบาท ปี 2553 จำนวน 1,085.42 ล้านบาท และปี 2554 จำนวน 1,158.65 ล้านบาท ซึ่งสามารถจำแนกเป้าประสงค์ ตัวชี้วัด แผนงาน/โครงการ และผลลัพธ์ที่จะได้ในแต่ละยุทธศาสตร์ฯ โดยสรุป ดังนี้

ยุทธศาสตร์ที่ 1 การเสริมสร้างและจัดการองค์ความรู้และนวัตกรรม

ในการดำเนินการเพื่อเสริมสร้างและจัดการองค์ความรู้และนวัตกรรมด้านการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ จะประกอบด้วยแผนงาน/โครงการต่างๆ ในด้านพืช ปศุสัตว์ ประมง การพัฒนาเทคโนโลยี การสร้างองค์ความรู้ โดยมีการบูรณาการทั้งภาครัฐ เอกชนและเกษตรกร และการจัดทำระบบข้อมูล โดยจะประกอบด้วย 4 แผนงาน 37 โครงการ วงเงิน 1,753.59 ล้านบาท หรือคิดเป็นร้อยละ 36.33 ของงบประมาณของแผนยุทธศาสตร์ฯ ทั้งหมด โดยแยกเป็นปี 2551 วงเงิน 491.13 ล้านบาท (ได้รับการจัดสรรงบประมาณแล้ว) ปี 2552-2554 จำนวน 700.70 270.30 และ 290.46 ล้านบาท ตามลำดับ โดยมีหน่วยงานรับผิดชอบหลัก ประกอบด้วย กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี กระทรวงอุตสาหกรรม และกระทรวงพาณิชย์

1 เป้าประสงค์

การดำเนินการตามยุทธศาสตร์การเสริมสร้างและจัดการองค์ความรู้และนวัตกรรม มีเป้าประสงค์สำคัญ ดังนี้

1.1 เสริมสร้างองค์ความรู้และเทคโนโลยีการผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์ตั้งแต่ต้นน้ำจนถึงปลายน้ำ เพื่อสร้างมูลค่าใหม่ที่มีมาตรฐานให้แก่สินค้าและผลิตภัณฑ์เกษตรอินทรีย์ และมีการบริหารจัดการองค์ความรู้อย่างเป็นระบบ ตั้งแต่การผลิตระดับฟาร์มจนถึงการจัดการหลังการเก็บเกี่ยว โดยมีค่าเป้าหมายและตัวชี้วัดสำคัญ คือ ผลงานการศึกษาวิจัยด้านเกษตรอินทรีย์ที่มีการนำไปเผยแพร่และประยุกต์ใช้ ได้แก่

1.1.1 รูปแบบของเทคโนโลยีการผลิตพืชอินทรีย์ตามมาตรฐานสากล ในพืชเศรษฐกิจสำคัญ 9 กลุ่ม คือ ลำไยอินทรีย์ ส้มอินทรีย์ ถั่วเหลืองผักสดอินทรีย์ ผักอินทรีย์ (คะน้า แดงกวา แดงร้าน ถั่วฝักยาว หน่อไม้ฝรั่ง พริกขี้หนู) สมุนไพรอินทรีย์ (กวาวเครือขาว กระชายดำ ขมิ้นชัน ไพล ฟาทะลายโจร พริกไทย) วาอินทรีย์ กล้วยไข่อินทรีย์ สับปะรดอินทรีย์ และมังคุดอินทรีย์

1.1.2 รูปแบบการผลิตและใช้ปุ๋ยอินทรีย์ที่แปรรูปและปุ๋ยหมักผสมปุ๋ยชีวภาพ

1.1.3 องค์ความรู้ด้านปศุสัตว์อินทรีย์

1.1.4 รูปแบบเทคโนโลยีการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำและอาหารสัตว์น้ำ

1.1.5 งานวิจัยและพัฒนาการเกษตรอินทรีย์ที่สนับสนุนการพัฒนาเกษตรอินทรีย์

1.2 มีบุคลากรและหน่วยงานที่มีความรู้จริง ความเชี่ยวชาญ ความคิดสร้างสรรค์ด้านเกษตรอินทรีย์ รวมทั้งผู้ผลิตและผู้บริโภคมีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องในด้านเกษตรอินทรีย์ โดยมีค่าเป้าหมายและตัวชี้วัด คือ จำนวนเจ้าหน้าที่ภาครัฐ ไม่น้อยกว่า 2,000 คน และเกษตรกร/ผู้ประกอบการ ไม่น้อยกว่า 80,000 ราย มีโอกาสได้รับการอบรมและถ่ายทอดความรู้ เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์

1.3 จัดทำระบบฐานข้อมูลด้านการเกษตรอินทรีย์อย่างเป็นระบบ โดยมีค่าเป้าหมายและตัวชี้วัด คือ มีระบบฐานข้อมูลด้านการเกษตรอินทรีย์ทั้งด้านการผลิต การแปรรูป การตลาด กฎระเบียบต่างประเทศอย่างเป็นระบบ และเชื่อมโยงกับฐานข้อมูลของหน่วยงานต่างๆ ที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ ไม่ต่ำกว่า 3 หน่วยงาน/ระบบ

2 มาตรการและแนวทาง

2.1 การสนับสนุนงานวิจัยและพัฒนาเพื่อสร้างองค์ความรู้และนวัตกรรมด้านเกษตรอินทรีย์ที่เหมาะสมทั้งห่วงโซ่อุปทาน ประกอบด้วย 1 แผนงาน 19 โครงการ วงเงินงบประมาณ ปี 2551-2554 รวม 475.36 ล้านบาท ดังนี้

➤ แผนงานวิจัยและพัฒนาสร้างองค์ความรู้และนวัตกรรม

เป็นการสนับสนุนการวิจัยและสร้างนวัตกรรมด้านกระบวนการผลิตเกษตรอินทรีย์ ทั้งพืช ปศุสัตว์ และประมง ที่มีลักษณะการต่อยอดจากภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมทั้งมีส่วนร่วมและบูรณาการจาก เกษตรกรและภาคเอกชน เสนอแนะแนวทางการใช้ประโยชน์จากองค์ความรู้และนวัตกรรม อย่างมีความคุ้มค่าทางด้านเศรษฐกิจ และสร้างการยอมรับนวัตกรรมเกษตรอินทรีย์ในสังคมไทย โดยมีโครงการสำคัญ 19 โครงการ วงเงินรวม 475.36 ล้านบาท แยกเป็น ปี 2551 จำนวน 54.17 ล้านบาท ปี 2552-2554 จำนวน 421.19 ล้านบาท ซึ่งดำเนินการโดยกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี กระทรวงอุตสาหกรรม ได้แก่

โครงการ	หน่วยงาน	งบประมาณ รวม (ล้านบาท)	ปี 2551	ปี 2552	ปี 2553	ปี 2554
(1) โครงการศึกษาเทคโนโลยีการผลิตพืชอินทรีย์ตามมาตรฐานสากล ปี 51 – 54	กษ. (กวก.)	55.22	10.08	15.04	15.04	15.04
(2) โครงการวิจัยและพัฒนาเพื่อสร้างองค์ความรู้และนวัตกรรมด้านปศุสัตว์อินทรีย์ ปี 51 – 54	กษ. (ปศ.)	26.70	4.20	7.00	7.50	8.00
(3) โครงการศึกษาวิจัยและพัฒนาด้านเทคโนโลยีการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำอินทรีย์ ปี 52 – 54	กษ. (ปม.)	11.35	-	4.35	3.00	3.00
(4) โครงการวิจัยพัฒนาการผลิตและการใช้ปุ๋ยอินทรีย์น้ำเพื่อเป็นปุ๋ยทางใบสำหรับการผลิตพืชอินทรีย์ ปี 52 – 54	กษ. (กวก.)	2.25	-	0.75	0.75	0.75
(5) โครงการวิจัยพัฒนาการผลิตและการใช้ปุ๋ยหมักผสมกับปุ๋ยชีวภาพฟิซีฟิอาร์ในการผลิตพืชอินทรีย์ ปี 52 – 54	กษ. (กวก.)	3.60	-	1.20	1.20	1.20
(6) โครงการวิจัยและพัฒนาระบบการผลิตปศุสัตว์อินทรีย์ในชุมชนเกษตรอินทรีย์ ปี 51 – 54	กษ. (ปศ.)	3.12	1.00	1.00	1.00	1.00
(7) โครงการวิจัยและพัฒนาโรงแปรรูปผลผลิตปศุสัตว์อินทรีย์ขนาดเล็กเพื่ออาหารปลอดภัย ปี 52 – 54	กษ. (ปศ.)	1.50	-	0.50	0.50	0.50
(8) โครงการวิจัยนวัตกรรมเทคโนโลยีชีวภาพ / เกษตรอินทรีย์ ปี 51 – 54	กษ. (พด.)	55.00	10.00	15.00	15.00	15.00

โครงการ	หน่วยงาน	งบประมาณ รวม (ล้านบาท)	ปี 2551	ปี 2552	ปี 2553	ปี 2554
(9) โครงการวิจัยและพัฒนาการผลิตข้าวอินทรีย์นา ชลประทาน ปี 52 – 54	กษ. (กษ.)	5.90	-	2.90	1.50	1.50
(10) โครงการศึกษาวิจัยและพัฒนาด้านอาหารสัตว์น้ำอินทรีย์ ปี 52 – 54	กษ. (ปม.)	5.91	-	2.91	1.50	1.50
(11) โครงการศูนย์เรียนรู้ต้นแบบปศุสัตว์อินทรีย์ ปี 52 – 54	กษ. (ปศ.)	12.00	-	4.00	4.00	4.00
(12) โครงการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้การผลิตสัตว์น้ำอินทรีย์ 4 ภาค ปี 52 – 54	กษ. (ปม.)	1.20	-	0.30	0.60	0.30
(13) โครงการวิจัยและพัฒนาด้านการเกษตรเพื่อสนับสนุน แนวทางการดำเนินงานด้านเกษตรอินทรีย์ ปี 51 – 54	วท. (สวทช.)	70.00	10.00	15.00	20.00	25.00
(14) โครงการการเพิ่มขีดความสามารถของผู้ประกอบการ นวัตกรรมด้านธุรกิจเกษตรอินทรีย์ ปี 51 – 54	วท. (สนช.)	78.30	18.30	20.00	20.00	20.00
(15) โครงการพัฒนาห่วงโซ่คุณค่าผลผลิตทางการเกษตรเพื่อ ได้มาตรฐานสิ่งแวดล้อมและเกษตรอินทรีย์ตามความ ต้องการของตลาดสากล ปี 52 – 54	อก. (กสอ.)	13.65	-	4.55	4.55	4.55
(16) โครงการนำร่องการพัฒนาระบบการเลี้ยงสัตว์น้ำร่วมกับ การปลูกพืช ปี 52 – 54	กษ. (ปม.)	2.25	-	1.45	0.40	0.40
(17) โครงการวิจัยและพัฒนาวิธีการทดสอบสารตกค้างของ เคมีภัณฑ์เกษตรที่ไม่ใช้ในสินค้าเกษตรอินทรีย์ ปี 52 – 54	อก. (สถาบัน อาหาร)	120.54	-	84.06	11.50	24.98
(18) โครงการวิจัยตลาดสินค้าเกษตรอินทรีย์ ปี 51-52	กษ. (สศก.)	4.47	1.47	3.00	-	-
(19) โครงการวิจัยเศรษฐกิจการใช้เทคโนโลยีเพื่อการผลิต สินค้าเกษตรอินทรีย์ ปี 53-54	กษ. (สศก.)	2.4	-	-	1.20	1.20

2.2 การส่งเสริมให้มีการสร้างความรู้และความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์
ประกอบด้วย 2 แผนงาน คือ แผนงานถ่ายทอดเทคโนโลยีและความรู้ มี 10 โครงการ วงเงิน 1,210.81
ล้านบาท และแผนงานเพิ่มศักยภาพบุคลากรภาครัฐ มี 5 โครงการ วงเงิน 49.76 ล้านบาท โดยมีวงเงิน
งบประมาณรวมปี 2551-2554 ทั้งสองแผนงานรวม 1,260.57 ล้านบาท ดังนี้

➤ แผนงานถ่ายทอดเทคโนโลยีและความรู้

เป็นการถ่ายทอดเทคโนโลยีและสร้างความรู้ความเข้าใจพื้นฐานด้านเกษตรอินทรีย์ที่ถูกต้อง
ให้แก่ เยาวชน/ประชาชน เกษตรกร และผู้ประกอบการ โดยมีโครงการสำคัญ 10 โครงการ วงเงินรวม
1,210.81 ล้านบาท แยกเป็น ปี 2551 จำนวน 431.62 ล้านบาท ปี 2552-2554 จำนวน 779.19
ล้านบาท ซึ่งดำเนินการโดยกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้แก่

โครงการ	หน่วยงาน	งบประมาณ รวม (ล้านบาท)	ปี 2551	ปี 2552	ปี 2553	ปี 2554
(1) โครงการสร้างองค์ความรู้การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำอินทรีย์ แก่เยาวชน ปี 52	กษ. (ปม.)	1.11	-	1.11	-	-
(2) โครงการส่งเสริมเกษตรกรอินทรีย์ในโรงเรียน ปี 51 – 54	กษ. (พด.)	78.00	3.00	25.00	25.00	25.00
(3) โครงการพัฒนาส่งเสริมเกษตรกรอินทรีย์ ปี 51 – 52	กษ. (ชป.)	15.15	6.14	9.01	-	-
(4) โครงการส่งเสริมและถ่ายทอดความรู้และเทคโนโลยีด้านการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำอินทรีย์ตามมาตรฐานสัตว์น้ำอินทรีย์ (กิจกรรมพัฒนาเกษตรกรอินทรีย์) ปี 52 – 54	กษ. (ปม.)	15.87	-	5.29	5.29	5.29
(5) โครงการพัฒนาการเกษตรตามแนวทฤษฎีใหม่ โดยยึดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ปี 51 – 52	กษ. (สป.กษ.)	674.00	324.00	350.00	-	-
(6) โครงการบูรณาการพื้นที่เกษตรกรอินทรีย์ครบวงจร ปี 52 – 54	กษ. (มกอช.)	15.00	-	5.00	5.00	5.00
(7) โครงการอบรมผู้นำกลุ่มเกษตรกรแกนหลัก/ผู้บริหาร โรงงานผลิตปุ๋ยอินทรีย์ ปี 51 – 54	กษ. (พด.)	277.48	67.48	70.00	70.00	70.00
(8) การรณรงค์ประชาสัมพันธ์และจัดงานมหกรรมเกษตรอินทรีย์ ปี 51 – 54	กษ. (พด.)	120.00	30.00	30.00	30.00	30.00
(9) การรณรงค์ ประชาสัมพันธ์ ให้ความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องด้านปศุสัตว์อินทรีย์ ปี 51 – 54	กษ. (ปศ.)	7.00	1.00	2.00	2.00	2.00
(10) การอบรมเกษตรกรเป้าหมาย เรื่อง การผลิตข้าวอินทรีย์ ปี 52 – 54	กษ. (กษ.)	7.20	-	2.10	2.40	2.70

➤ แผนงานเพิ่มศักยภาพบุคลากรภาครัฐ

เป็นการพัฒนาเจ้าหน้าที่ภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่างๆ ให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเกษตรกรอินทรีย์ เพื่อสนับสนุนและส่งเสริมกระบวนการถ่ายทอดสู่เกษตรกร โดยมีโครงการสำคัญ 5 โครงการ วงเงินรวม 49.76 ล้านบาท แยกเป็น ปี 2551 จำนวน 0.33 ล้านบาท ปี 2552-2554 จำนวน 49.43 ล้านบาท ซึ่งดำเนินการโดยกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้แก่

โครงการ	หน่วยงาน	งบประมาณ รวม (ล้านบาท)	ปี 2551	ปี 2552	ปี 2553	ปี 2554
(1) โครงการพัฒนาที่ปรึกษาเกษตรกรและนักวิจัยการผลิต ปศุสัตว์อินทรีย์ ปี 52 – 54	กษ. (ปศ.)	16.00	-	5.00	5.00	6.00
(2) โครงการพัฒนาบุคลากรของรัฐด้านการสัตว์น้ำอินทรีย์ ปี 52 – 54	กษ. (ปม.)	1.45	-	0.48	0.48	0.48

โครงการ	หน่วยงาน	งบประมาณ รวม (ล้านบาท)	ปี 2551	ปี 2552	ปี 2553	ปี 2554
(3) การประชุม สัมมนา ฝึกอบรม ดูนาน ในประเทศและต่างประเทศ ปี 52 – 54	กษ. (มกอช.)	12.00	-	4.00	4.00	4.00
(4) การอบรมเจ้าหน้าที่กรมพัฒนาที่ดินหลักสูตรส่งเสริมเข้าสู่ระบบเกษตรอินทรีย์ ปี 52 – 54	กษ. (พด.)	18.00	-	6.00	6.00	6.00
(5) การอบรมผู้ตรวจประเมินข้าวอินทรีย์ ปี 51 – 54	กษ. (กษ.)	2.31	0.33	0.50	0.66	0.83

2.3 การจัดทำฐานข้อมูลด้านเกษตรอินทรีย์ในทุกระดับ ประกอบด้วย 1 แผนงาน คือ แผนงานพัฒนาระบบและจัดทำฐานข้อมูลเกษตรอินทรีย์ มี 3 โครงการ วงเงินงบประมาณ ปี 2551-2554 รวม 17.66 ล้านบาท

➤ **แผนงานพัฒนาระบบและจัดทำฐานข้อมูลเกษตรอินทรีย์**

เป็นการพัฒนาระบบและจัดทำฐานข้อมูลเพื่อการวางแผนและพัฒนาเกษตรอินทรีย์ โดยมีโครงการสำคัญ 3 โครงการ วงเงินรวม 17.66 ล้านบาท แยกเป็น ปี 2551 จำนวน 5.0 ล้านบาท ปี 2552-2554 จำนวน 12.66 ล้านบาท ซึ่งดำเนินการโดยกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงพาณิชย์ ได้แก่

โครงการ	หน่วยงาน	งบประมาณ รวม (ล้านบาท)	ปี 2551	ปี 2552	ปี 2553	ปี 2554
(1) โครงการพัฒนาระบบการผลิตสินค้าเกษตรและอาหารมาตรฐานเพื่อการยอมรับทั้งในประเทศและสากล ปี 51	กษ. (มกอช.)	5.00	-	-	-	5.00
(2) โครงการพัฒนาเครือข่ายศูนย์ปฏิบัติการข้อมูลการตลาดสินค้าเกษตรอินทรีย์ ปี 52 – 54	พณ. (สป.พณ.)	12.00	-	2.00	5.00	5.00
(3) โครงการสร้างฐานข้อมูลผู้ส่งออก ผู้ผลิต ข้อมูลตลาดกฎระเบียบ ฯลฯ ปี 52 – 54	พณ. (กสอ.)	0.66	-	0.20	0.22	0.24

3 ผลประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

การดำเนินงานตามยุทธศาสตร์ที่ 1 จะทำให้เกิดผลลัพธ์ที่สำคัญ ดังนี้

3.1 เกิดองค์ความรู้ที่เป็นการต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่นและนวัตกรรมใหม่ เทคโนโลยีที่เหมาะสมสำหรับเกษตรอินทรีย์ และมีการถ่ายทอดไปสู่เกษตรกรและผู้ประกอบการที่สนใจทำเกษตรอินทรีย์เพิ่มขึ้น

3.2 เกษตรกร/ผู้ประกอบการ และเจ้าหน้าที่ภาครัฐ รวมทั้งเยาวชนมีโอกาสที่จะสร้างความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์มากขึ้น และมีแหล่งเรียนรู้การทำเกษตรอินทรีย์ในพื้นที่ต่างๆ เพื่อนำไปสู่การขยายการผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์มากขึ้นในอนาคต

3.3 มีฐานข้อมูลเกษตรอินทรีย์ที่เป็นแหล่งรวบรวมข้อมูล สถิติและองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับเกษตรอินทรีย์อย่างเป็นระบบ เพื่อใช้ในการวางแผนและตัดสินใจในเชิงนโยบายและการใช้ประโยชน์ของเกษตรกร/ผู้ประกอบการได้อย่างครบถ้วนและรวดเร็ว

ยุทธศาสตร์ที่ 2 การพัฒนาการเกษตรอินทรีย์ตามวิถีพื้นบ้าน

ในการดำเนินการเพื่อพัฒนาการเกษตรอินทรีย์ตามวิถีพื้นบ้าน จะประกอบด้วยแผนงาน/โครงการต่างๆ ในด้านการส่งเสริมและสนับสนุนปัจจัยที่จำเป็นต่อการผลิตเกษตรอินทรีย์ การสร้างและเชื่อมโยงเครือข่ายเกษตรอินทรีย์ทั้งด้านการผลิต การค้าและการตลาด โดยจะประกอบด้วย 3 แผนงาน 17 โครงการ วงเงิน 2,431.14 ล้านบาท หรือคิดเป็นร้อยละ 50.37 ของงบประมาณของแผนยุทธศาสตร์ฯ ทั้งหมด โดยแยกเป็นปี 2551 วงเงิน 533.95 ล้านบาท (ได้รับการจัดสรรงบประมาณแล้ว) ปี 2552-2554 จำนวน 598.01 631.54 และ 667.65 ล้านบาท ตามลำดับ โดยมีหน่วยงานรับผิดชอบหลักประกอบด้วย กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี กระทรวงอุตสาหกรรม และกระทรวงพาณิชย์

1 เป้าประสงค์

การดำเนินการตามยุทธศาสตร์การพัฒนาการเกษตรอินทรีย์ตามวิถีพื้นบ้าน มีเป้าประสงค์สำคัญดังนี้

1.1 สนับสนุนการปรับปรุงแบบการทำเกษตรของเกษตรกรรายย่อยจากเกษตรเคมีมาเป็นเกษตรอินทรีย์ โดยเฉพาะกลุ่มที่อยู่ในช่วงของการปรับเปลี่ยน โดยคำนึงถึงการรวมกลุ่มสร้างเครือข่าย โดยมีค่าเป้าหมายและตัวชี้วัดสำคัญ คือ มีการปรับเปลี่ยนการทำเกษตรเคมีมาเป็นเกษตรอินทรีย์สินค้าพืช ปศุสัตว์ ประมง ในพื้นที่ไม่น้อยกว่า 200,000 ไร่ เกษตรกรไม่น้อยกว่า 38,000 ราย โดยแยกเป็น

1.1.1 สินค้าพืช เช่น ข้าว ผัก (หน่อไม้ฝรั่ง ข้าวโพดฝักอ่อน ผักกินใบ) ผลไม้ (ส้มโอ ลองกอง มะม่วง มังคุด กล้วยหอม กล้วยไข่ มะพร้าวอ่อน มะละกอ มะปราง ลำไย สาลี่ มะยงชิด) สมุนไพร (ขมิ้นชัน ฟักทะลายโจร กระเจี๊ยบแดง ว่านหางจระเข้ หางไหล หนอนตายหยา) โดยมีการผลิตในแหล่งผลิตที่สำคัญทั่วประเทศ เช่น สุรินทร์ เป็นต้น ไม่น้อยกว่า 200,000 ไร่ เกษตรกร ไม่น้อยกว่า 32,000 ราย

1.1.2 สินค้าปศุสัตว์ เช่น โค สุกร ไก่ เป็ด แพะ ไข่ไก่และเป็ด น้านมโคและแพะ ใน 60 จังหวัดทั่วประเทศ เกษตรกร 6,000 ราย โดยมีเป้าหมายผลผลิตปศุสัตว์อินทรีย์ประมาณร้อยละ 0.1 ของผลผลิตปศุสัตว์ปกติ

1.1.3 สินค้าประมง มีเป้าหมายในการส่งเสริม เช่น กุ้ง ปลา เป็นต้น

1.2 เสริมสร้างความเข้มแข็งของเกษตรกร/กลุ่มเกษตรกรที่ทำเกษตรอินทรีย์ มีการเชื่อมโยงเครือข่ายด้านระบบการผลิต การแปรรูปและการตลาด ให้พึ่งพาตนเองได้ โดยมีค่าเป้าหมายและตัวชี้วัด คือ การจัดตั้งกลุ่มเกษตรกรที่ทำเกษตรอินทรีย์ ไม่น้อยกว่า 135 กลุ่ม และพัฒนาสมาชิกสถาบันเกษตรกรที่มีอยู่เดิมไม่ต่ำกว่า 1,100 กลุ่มทั่วประเทศ และมีการสร้างเครือข่ายที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ ไม่ต่ำกว่า 260 แห่ง/เครือข่าย และมีการพัฒนากลุ่มต้นแบบเกษตรอินทรีย์ ไม่ต่ำกว่า 38 กลุ่ม รวมทั้งมีการฝึกอบรมผู้ประกอบการสินค้าเกษตรอินทรีย์มีคุณภาพระดับสากลผ่านการอบรมไม่น้อยกว่า 50 ราย และขยายตลาดส่งออกได้ปีละไม่น้อยกว่า 10 ราย

1.3 ลดการใช้สารเคมีและปุ๋ยเคมี เพื่อลดต้นทุนการผลิตและพัฒนาคุณภาพชีวิตและสุขภาพอนามัยของเกษตรกร รวมทั้งสร้างความอุดมสมบูรณ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยมีค่าเป้าหมายและตัวชี้วัด คือ การส่งเสริมและถ่ายทอดการใช้ปัจจัยการผลิตในการทำเกษตรอินทรีย์ทดแทนการใช้สารเคมีและปุ๋ยเคมีสู่เกษตรกร/ผู้ประกอบการ เพื่อนำไปสู่การปรับเปลี่ยนระบบการผลิตสู่เกษตรอินทรีย์ ไม่น้อยกว่า 70,000 กลุ่ม หรือ ประมาณ 3.85 ล้านรายทั่วประเทศ เช่น ปุ๋ยอินทรีย์ ปุ๋ยชีวภาพ ปุ๋ยหมัก ไล่เดือนฝอย สารอินทรีย์ทดแทนสารเคมี เป็นต้น รวมทั้งมีการจัดตั้งโรงปุ๋ยอินทรีย์ไม่น้อยกว่า 160 โรง มีการผลิตปุ๋ยอินทรีย์เป็นการค้าไม่น้อยกว่า 1,500 ตัน ปุ๋ยน้ำไม่น้อยกว่า 3,000 ลิตร

2 มาตรการและแนวทาง

2.1 พัฒนาการผลิตและสร้างเครือข่ายสู่การพึ่งตนเอง ประกอบด้วย 2 แผนงาน คือ แผนงานส่งเสริมและสนับสนุนปัจจัยที่จำเป็นต่อการผลิตเกษตรอินทรีย์ มี 6 โครงการ วงเงิน 2,067.06 ล้านบาท และแผนงานสร้างและเชื่อมโยงเครือข่ายเกษตรอินทรีย์ มี 5 โครงการ วงเงิน 311.28 ล้านบาท รวมทั้งสองแผนงานมีวงเงินงบประมาณปี 2551-2554 รวม 2,378.34 ล้านบาท

➤ แผนงานส่งเสริมและสนับสนุนปัจจัยที่จำเป็นต่อการผลิตเกษตรอินทรีย์

เป็นการสนับสนุนให้มีปัจจัยการผลิตที่จำเป็นอย่างเพียงพอ ทั้งปุ๋ยและสารอินทรีย์ต่างๆ โดยมีโครงการสำคัญ 6 โครงการ วงเงินรวม 2,067.06 ล้านบาท แยกเป็น ปี 2551 จำนวน 485.77 ล้านบาท ปี 2552-2554 จำนวน 1,581.29 ล้านบาท ซึ่งดำเนินการโดยกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ได้แก่

โครงการ	หน่วยงาน	งบประมาณ รวม (ล้านบาท)	ปี 2551	ปี 2552	ปี 2553	ปี 2554
(1) โครงการส่งเสริมการใช้สารอินทรีย์ทดแทนสารเคมีทางการเกษตร/เกษตรอินทรีย์ ปี 51 - 54	กษ. (พด.)	1,863.34	411.92	451.92	483.50	516.00
(2) โครงการพัฒนาการผลิตปุ๋ยหมักแบบเติมอากาศในฟาร์มผลิตพืชอินทรีย์ ปี 52 - 54	กษ. (กวก.)	6.00	-	2.00	2.00	2.00

โครงการ	หน่วยงาน	งบประมาณ รวม (ล้านบาท)	ปี 2551	ปี 2552	ปี 2553	ปี 2554
(3) โครงการการผลิตและการใช้ไส้เดือนฝอยกำจัดแมลงใน กลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ ปี 52 – 54	กษ. (กวก.)	2.40	-	0.70	0.70	1.00
(4) โครงการเพิ่มศักยภาพการผลิตและยกระดับมาตรฐาน ผลิตภัณฑ์อินทรีย์ ปี 52 – 54	วท. (วว.)	13.47	-	4.24	4.49	4.75
(5) โครงการหนึ่งอำเภอหนึ่งโรงงานปี 51 – 54	วท. (วว.)	180.65	72.65	36.00	36.00	36.00
(6) โครงการการพัฒนาและถ่ายทอดเทคโนโลยีการผลิตปุ๋ย เพื่อใช้ในระบบเกษตรอินทรีย์ ปี 51	วท. (วว.)	1.20	1.20	-	-	-

หมายเหตุ สำหรับโครงการส่งเสริมการใช้สารอินทรีย์ทดแทนสารเคมีทางการเกษตร/เกษตรอินทรีย์ ของกรมพัฒนาที่ดิน มีเงื่อนไขที่ต้องมีการประเมินผลการดำเนินงานในปี 2552 ก่อน การขยายผลการดำเนินงานต่อไป ในปี 2553 – 2554

➤ แผนงานสร้างและเชื่อมโยงเครือข่ายเกษตรกรอินทรีย์

เป็นการส่งเสริมให้เกิดเครือข่ายและการรวมกลุ่มเกษตรกร เพื่อเชื่อมโยงและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ รวมทั้งความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยมีโครงการสำคัญ 5 โครงการ วงเงินรวม 311.28 ล้านบาท แยกเป็น ปี 2551 จำนวน 44.18 ล้านบาท ปี 2552-2554 จำนวน 267.10 ล้านบาท ซึ่งดำเนินการโดยกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้แก่

โครงการ	หน่วยงาน	งบประมาณ รวม (ล้านบาท)	ปี 2551	ปี 2552	ปี 2553	ปี 2554
(1) ศูนย์เรียนรู้ปศุสัตว์อินทรีย์ชุมชน ปี 51 – 54	กษ. (ปศ.)	7.00	1.00	2.00	2.00	2.00
(2) โครงการพัฒนากลุ่มเกษตรกรนาร่องผู้เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ อินทรีย์ ปี 52 – 54	กษ. (ปม.)	24.44	-	7.00	7.44	10.00
(3) โครงการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงใน กลุ่มเกษตรกรและสหกรณ์ ส่งเสริมการทำเกษตร อินทรีย์ในสถาบันเกษตรกร ปี 51 – 54	กษ. (กสส.)	138.30	41.68	32.21	32.21	32.21
(4) โครงการพัฒนาระบบการผลิตและมาตรฐานระบบการ ตรวจรับรองเกษตรอินทรีย์ชุมชน ปี 51 – 54	กษ. (มกอช.)	7.00	1.50	1.50	2.00	2.00
(5) โครงการปรับระบบการทำการเกษตรของเกษตรกรตาม แนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ปี 52 – 54	กษ. (กสก.)	134.54	-	44.85	44.60	45.10

2.2 พัฒนาช่องทางการตลาดรองรับผลผลิตส่วนเกิน ประกอบด้วย 1 แผนงาน คือ แผนงานพัฒนาและสร้างเครือข่ายเชื่อมโยงทางการค้าและการตลาด มี 6 โครงการ วงเงินงบประมาณ ปี 2551-2554 รวม 52.80 ล้านบาท

➤ แผนงานพัฒนาและสร้างเครือข่ายเชื่อมโยงทางการค้าและการตลาด

เป็นงานที่เชื่อมโยงเครือข่ายการค้าการตลาดสินค้าเกษตรอินทรีย์และปัจจัยการผลิต รวมทั้งเป็นการสนับสนุนการดำเนินงานของตลาดชุมชน ตลาดท้องถิ่น และตลาดเชิงสถาบัน ซึ่งจะมีระบบการติดตามตรวจสอบสินค้าเกษตรอินทรีย์ในตลาด โดยมีโครงการสำคัญ 6 โครงการ วงเงินรวม 52.80 ล้านบาท แยกเป็น ปี 2551 จำนวน 4.0 ล้านบาท ปี 2552-2554 จำนวน 48.8 ล้านบาท ซึ่งดำเนินการโดยกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงพาณิชย์ ได้แก่

โครงการ	หน่วยงาน	งบประมาณ รวม (ล้านบาท)	ปี 2551	ปี 2552	ปี 2553	ปี 2554
(1) โครงการพัฒนากลุ่มสินค้าปศุสัตว์อินทรีย์หนึ่งผลิตภัณฑ์หนึ่งจุดจำหน่าย ปี 51 – 54	กษ. (ปศ.)	19.00	2.00	5.00	6.00	6.00
(2) โครงการส่งเสริมการแปรรูปสินค้าเกษตรอินทรีย์เพื่อตลาดในประเทศและต่างประเทศ ปี 52 – 54	กษ. (มกอช.)	9.00	-	3.00	3.00	3.00
(3) โครงการพัฒนาตลาดสีเขียวในชุมชน ปี 52 – 54	กษ. (มกอช.)	7.50	-	2.50	2.50	2.50
(4) โครงการศึกษาตลาดปัจจัยการผลิตเกษตรอินทรีย์ในต่างประเทศ ปี 51 – 54	กษ. (พด.)	8.00	2.00	2.00	2.00	2.00
(5) โครงการส่งเสริมและประชาสัมพันธ์การตลาดของสินค้าสัตว์น้ำอินทรีย์ในประเทศ (การจัดงานแสดงสินค้าสัตว์น้ำอินทรีย์ประจำปี Organic Thailand) ปี 52 – 54	กษ. (ปม.)	0.30	-	0.10	0.10	0.10
(6) โครงการค้าการตลาดสินค้าเกษตรอินทรีย์เพื่อการขยายช่องทางตลาด ปี 52 – 54	พณ. (สป.พณ.)	9.00	-	3.00	3.00	3.00

3 ผลประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

การดำเนินงานตามยุทธศาสตร์ที่ 2 จะทำให้เกิดผลลัพธ์ที่สำคัญ ดังนี้

3.1 เกิดการรวมกลุ่มเกษตรกรทำเกษตรอินทรีย์เพิ่มขึ้นและมีการเชื่อมโยงเครือข่ายต่างๆ ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ในแต่ละพื้นที่และเกิดความเข้มแข็ง

3.2 ช่วยลดการพึ่งปัจจัยการผลิตจากต่างประเทศ เช่น ปุ๋ยเคมี สารเคมี เป็นต้น ซึ่งจะช่วยผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ก่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน รวมทั้งผู้ผลิตและผู้บริโภคมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

ยุทธศาสตร์ที่ 3 การเสริมสร้างศักยภาพการเกษตรอินทรีย์เชิงพาณิชย์สู่สากล

ในการดำเนินการเพื่อเสริมสร้างศักยภาพการเกษตรอินทรีย์เชิงพาณิชย์สู่สากล จะประกอบด้วย แผนงาน/โครงการต่างๆ ในด้านการสร้างความเข้มแข็งเครือข่ายเกษตรอินทรีย์ในเชิงพาณิชย์ การสร้างความเข้มแข็งเครือข่ายเกษตรอินทรีย์ในเชิงพาณิชย์ และการประชาสัมพันธ์และพัฒนาระบบตลาดเกษตรอินทรีย์ โดยจะประกอบด้วย 3 แผนงาน 45 โครงการ วงเงิน 591.03 ล้านบาท หรือ คิดเป็นร้อยละ 12.24 ของงบประมาณของแผนยุทธศาสตร์ฯ ทั้งหมด โดยแยกเป็นปี 2551 วงเงิน 89.89 ล้านบาท (ได้รับการจัดสรรงบประมาณแล้ว) ปี 2552-2554 จำนวน 154.31 170.08 และ 176.76 ล้านบาท ตามลำดับ โดยมีหน่วยงานรับผิดชอบหลัก ประกอบด้วย กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี กระทรวงอุตสาหกรรม และกระทรวงพาณิชย์

1 เป้าประสงค์

การดำเนินการตามยุทธศาสตร์การเสริมสร้างศักยภาพการเกษตรอินทรีย์เชิงพาณิชย์สู่สากล มีเป้าประสงค์สำคัญ ดังนี้

1.1 เสริมสร้างศักยภาพผู้ผลิตเกษตรอินทรีย์ทั้งในรูปของกลุ่มเกษตรกรและผู้ประกอบการให้มีความเข้มแข็งและยั่งยืนในการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ โดยมีค่าเป้าหมายและตัวชี้วัด คือ มีพื้นที่เกษตรอินทรีย์และจำนวนกลุ่มเกษตรกร/ผู้ประกอบการที่มีศักยภาพในการผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์เชิงพาณิชย์เพิ่มขึ้นไม่น้อยกว่า 7,100 ไร่ เกษตรกรประมาณ 1,500 ราย ในสินค้าพืช เช่น ข้าว ผัก (หน่อไม้ฝรั่ง) พืชไร่ (อ้อย) เป็นต้น และขยายฐานการผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์ เพื่อการจำหน่ายทั้งในประเทศและต่างประเทศ โดยเป็นไปตามมาตรฐานสากลและสอดคล้องกับความต้องการของตลาด

1.2 ยกกระดับมาตรฐานและระบบการตรวจรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ของไทย ทั้งภาครัฐและภาคเอกชนให้เป็นที่ยอมรับทั้งในและต่างประเทศ โดยมีค่าเป้าหมายและตัวชี้วัด คือ มีมาตรฐานและระบบตรวจรับรองมาตรฐานสินค้าเกษตรอินทรีย์ เช่น มาตรฐานข้าวอินทรีย์และข้าวหอมมะลิอินทรีย์ มาตรฐานปศุสัตว์อินทรีย์ จำนวน 6 ชนิด ได้แก่ โคเนื้อ โคนม แพะ สุกร สัตว์ปีก และการเลี้ยงผึ้งอินทรีย์ และมาตรฐานสัตว์น้ำอินทรีย์ ซึ่งจะมีเกษตรกร และผู้ประกอบการได้รับการตรวจรับรองมาตรฐานการผลิตปีละไม่น้อยกว่า 3,500 ราย

1.3 จัดระบบการให้บริการเพื่อสนับสนุนตลาดส่งออก เพื่อให้มีความคล่องตัวแก่ผู้ประกอบการและพัฒนาระบบและสร้างเครือข่ายเชื่อมโยงทางการค้าและการตลาดของสินค้าเกษตรอินทรีย์ โดยมีค่าเป้าหมายและตัวชี้วัด คือ มีระบบสารสนเทศที่อำนวยความสะดวกให้แก่ผู้ผลิต/ผู้ประกอบการและผู้ส่งออก ซึ่งให้บริการข้อมูลสินค้าเกษตรอินทรีย์ ผ่านทาง Website ด้วยระบบฐานข้อมูลตลาดและกฎระเบียบ รวมทั้งมีระบบและเครือข่ายเชื่อมโยงทางการผลิต การแปรรูป และการตลาดสินค้าเกษตรอินทรีย์ ไม่น้อยกว่า 10 เครือข่าย และมีการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกันในภูมิภาคอาเซียน ตลอดจนมีการวางระบบและพัฒนาระบบโลจิสติกส์สินค้าเกษตรอินทรีย์

1.4 ส่งเสริมและประชาสัมพันธ์การตลาด เพื่อขยายตลาดสินค้าเกษตรอินทรีย์ในทุกกระดับ ตั้งแต่ ตลาดชุมชนและท้องถิ่น และตลาด Modern Trade ไปยังต่างประเทศ เช่น อเมริกา เยอรมนี เป็นต้น โดยมีค่าเป้าหมายและตัวชี้วัด คือ ปริมาณการส่งออกสินค้าเกษตรอินทรีย์ ขยายตัวอย่างน้อยร้อยละ 10

2 มาตรการและแนวทาง

2.1 พัฒนาการผลิตและเครือข่ายทั้งระบบเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็ง ประกอบด้วย 1 แผนงาน คือ แผนงานสร้างความเข้มแข็งเครือข่ายเกษตรอินทรีย์ในเชิงพาณิชย์ มี 6 โครงการ วงเงินงบประมาณ ปี 2551-2554 รวม 221.47 ล้านบาท

➤ แผนงานสร้างความเข้มแข็งเครือข่ายเกษตรอินทรีย์ในเชิงพาณิชย์

เป็นงานสนับสนุนการสร้างและเชื่อมโยงเครือข่ายเกษตรกร สถาบันเกษตรกร และเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน รวมทั้งมีความร่วมมือระหว่างกลุ่มเกษตรกรกับภาคเอกชนในลักษณะ Contract Farming และการพัฒนาระบบโลจิสติกส์และระบบการบริหารจัดการ เพื่อให้เกิดความเข้มแข็งตลอดห่วงโซ่อุปทาน โดยมีโครงการสำคัญ 6 โครงการ วงเงินรวม 221.47 ล้านบาท แยกเป็น ปี 2551 จำนวน 37.63 ล้านบาท (ได้รับจัดสรรงบประมาณแล้ว) ปี 2552-2554 จำนวน 183.84 ล้านบาท ซึ่งดำเนินการโดยกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงพาณิชย์ ได้แก่

โครงการ	หน่วยงาน	งบประมาณ รวม (ล้านบาท)	ปี 2551	ปี 2552	ปี 2553	ปี 2554
(1) โครงการพัฒนาและสนับสนุนระบบเชื่อมโยงการผลิต การแปรรูป และการตลาดสินค้าข้าวอินทรีย์ ปี 51 - 54	กษ. (กข.)	8.00	2.00	2.00	2.00	2.00
(2) โครงการสนับสนุนการสร้างเครือข่ายสินค้าปศุสัตว์อินทรีย์เชิงพาณิชย์ ปี 51 - 54	กษ. (ปศ.)	6.70	0.70	2.00	2.00	2.00
(3) โครงการส่งเสริมการผลิตสินค้าเกษตรปลอดภัยและได้มาตรฐาน ปี 52 - 54	กษ. (กสก.)	136.84	-	45.84	45.50	45.50
(4) โครงการพัฒนาระบบการผลิตสินค้าเกษตรและอาหารมาตรฐานเพื่อการยอมรับทั้งในประเทศและสากล (กิจกรรมที่ 3 พัฒนาเกษตรกร/กลุ่มเกษตรกรนาร่องเข้าสู่ระบบมาตรฐาน GAP และเกษตรอินทรีย์) ปี 51	กษ. (มกอช.)	34.93	34.93	-	-	-
(5) โครงการพัฒนาระบบการผลิตสินค้าเกษตรและอาหารมาตรฐานเพื่อการยอมรับทั้งในประเทศและสากล (ต่อยอดโครงการ SAL) ปี 53 - 54	กษ. (มกอช.)	20.00	-	-	10.00	10.00
(6) โครงการจ้างศึกษาและวางแผนเพื่อการพัฒนาและบริหารระบบโลจิสติกส์สินค้าเกษตรอินทรีย์ ปี 52 - 54	พณ. (สป.พณ)	15.00	-	5.00	5.00	5.00

2.2 พัฒนาระบบมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ไทย ประกอบด้วย 1 แผนงาน คือ แผนงานพัฒนาระบบมาตรฐาน ระบบการตรวจรับรองและการตรวจสอบย้อนกลับ มี 19 โครงการ วงเงินงบประมาณ ปี 2551-2554 รวม 233.43 ล้านบาท

➤ **แผนงานพัฒนาระบบมาตรฐาน ระบบการตรวจรับรอง และการตรวจสอบย้อนกลับ**

เป็นงานศึกษาทบทวนและพัฒนาระบบมาตรฐานและการตรวจรับรองของประเทศให้เป็นระบบ รวมทั้งการพัฒนาระบบตรวจสอบย้อนกลับ เพื่อสนับสนุนให้ผลผลิตเกษตรอินทรีย์และปัจจัยการผลิตที่สำคัญเข้าสู่ระบบมาตรฐาน โดยมีโครงการสำคัญ 19 โครงการ วงเงินรวม 233.43 ล้านบาท แยกเป็น ปี 2551 จำนวน 36.16 ล้านบาท ปี 2552-2554 จำนวน 197.27 ล้านบาท ซึ่งดำเนินการโดยกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงอุตสาหกรรม กระทรวงพาณิชย์ ได้แก่

โครงการ	หน่วยงาน	งบประมาณ รวม (ล้านบาท)	ปี 2551	ปี 2552	ปี 2553	ปี 2554
(1) โครงการจัดทำฐานข้อมูลและระบบการตรวจรับรองผ่านระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ปี 52 – 54	กษ. (กวก.)	9.00	-	3.00	3.00	3.00
(2) โครงการศึกษาพัฒนาและจัดทำมาตรฐาน และระบบการตรวจสอบ รับรองข้าวอินทรีย์ ปี 51 – 52	กษ. (กข.)	2.88	0.88	1.00	0.00	1.00
(3) โครงการตรวจสอบและรับรองข้าวอินทรีย์ ปี 52 -54	กษ. (กข.)	60.0	-	17.50	20.00	22.50
(4) โครงการพัฒนาระบบมาตรฐานปศุสัตว์อินทรีย์ตามชนิดสัตว์ ปี 52 – 54	กษ. (ปศ.)	1.30	-	0.30	0.50	0.50
(5) โครงการพัฒนาระบบตรวจรับรองด้านปศุสัตว์อินทรีย์ ปี 52 - 54	กษ. (ปศ.)	6.20	-	1.20	2.50	2.50
(6) โครงการศึกษาทบทวนและพัฒนาระบบมาตรฐานและการตรวจรับรองสัตว์น้ำอินทรีย์ ปี 52 – 53	กษ. (ปม.)	0.53	-	0.26	0.26	-
(7) โครงการพัฒนาระบบการตรวจรับรองด้านเกษตรอินทรีย์ของประเทศให้เป็นที่ยอมรับของประเทศที่นำเข้ารายใหญ่ สหภาพยุโรป สหรัฐอเมริกา และญี่ปุ่น ปี 51 – 52	กษ. (มกอช.)	1.50	0.75	0.75	-	-
(8) โครงการพัฒนาตลาดและระบบการตรวจรับรองสินค้าเกษตรอินทรีย์ ปี 51 – 54	กษ. (มกอช.)	8.00	2.00	2.00	2.00	2.00
(9) โครงการจัดทำระบบมาตรฐานห้องปฏิบัติการตรวจสอบสินค้าเกษตรอินทรีย์ตามมาตรฐาน ISO/IEC 17025 ปี 52	อก. (สถาบันอาหาร)	5.00	0.00	5.00	0.00	0.00

โครงการ	หน่วยงาน	งบประมาณ รวม (ล้านบาท)	ปี 2551	ปี 2552	ปี 2553	ปี 2554
(10) โครงการพัฒนาวัสดุอ้างอิงรับรองเพื่อการตรวจรับรองมาตรฐานสินค้าเกษตรอินทรีย์ ปี 52 – 54	อก. (สถาบัน อาหาร)	2.70	0.00	0.90	0.90	0.90
(11) โครงการพัฒนาระบบการตรวจสอบย้อนกลับสินค้าเกษตรอินทรีย์ ปี 52 – 54	กษ. (มกอช.)	3.00	-	1.00	1.00	1.00
(12) โครงการตรวจรับรองการผลิตพืชอินทรีย์ ปี 51 – 54	กษ. (กวก.)	75.14	15.03	17.53	20.04	22.54
(13) โครงการจัดตั้งศูนย์ตรวจรับรองมาตรฐานฟาร์มและผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำอินทรีย์ ปี 52 – 54	กษ. (ปม.)	10.29	-	4.29	3.00	3.00
(14) โครงการจัดประชุมสัมมนาให้ความรู้ผู้ประกอบการและผู้เกี่ยวข้องตลอดจนข้อมูลขั้นตอนการขอใบรับรองมาตรฐานให้เป็นที่ยอมรับของประเทศคู่ค้า ปี 52 – 54	พณ. (กสอ.)	0.99	-	0.30	0.33	0.36
(15) โครงการพัฒนาระบบการผลิตสินค้าเกษตรและอาหารมาตรฐานเพื่อการยอมรับทั้งในประเทศและสากล (กิจกรรมที่ 4 เทียบเคียงมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารกับประเทศคู่ค้า) ปี 51	กษ. (มกอช.)	17.50	17.50	-	-	-
(16) โครงการเทียบเคียงมาตรฐานระหว่างรัฐบาลไทยกับต่างประเทศในด้านมาตรฐานของสัตว์น้ำอินทรีย์ไทย ปี 52 – 53	กษ. (ปม.)	5.00	-	2.50	2.50	-
(17) โครงการเสริมสร้างความร่วมมือมาตรฐานและการรับรองเกษตรอินทรีย์ในภูมิภาคอาเซียน ปี 52 – 54	กษ. (มกอช.)	9.00	-	3.00	3.00	3.00
(18) โครงการส่งเสริมความรู้และพัฒนาศักยภาพการปรับปรุงคุณภาพมาตรฐานและการตลาดเพื่อการส่งออกข้าวหอมมะลิอินทรีย์ ปี 52 – 54	พณ. (คต.)	4.30	-	1.30	1.43	1.57
(19) โครงการยกระดับความรู้ด้านเทคโนโลยีการผลิตตามมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ให้ได้มาตรฐานตรงตามระบบคุณภาพ ปี 52 – 54	อก. (สถาบัน อาหาร)	11.10	0.00	4.10	3.50	3.50

2.3 พัฒนาการตลาดสู่สากล ประกอบด้วย 1 แผนงาน คือ แผนงานประชาสัมพันธ์และพัฒนา
ระบบตลาด มี 20 โครงการ วงเงินงบประมาณ ปี 2551-2554 รวม 136.14 ล้านบาท

➤ แผนงานประชาสัมพันธ์และพัฒนาระบบตลาด

เป็นงานประชาสัมพันธ์ให้ความรู้ และการพัฒนาระบบตลาดสินค้าเกษตรอินทรีย์ เพื่อสนับสนุนให้มีการบริโภคและการส่งออกเพิ่มมากขึ้น โดยมีโครงการสำคัญ 20 โครงการ วงเงินรวม 136.14 ล้านบาท แยกเป็น ปี 2551 จำนวน 16.10 ล้านบาท ปี 2552-2554 จำนวน 120.04 ล้านบาท ซึ่งดำเนินการโดยกระทรวงพาณิชย์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้แก่

โครงการ	หน่วยงาน	งบประมาณ รวม (ล้านบาท)	ปี 2551	ปี 2552	ปี 2553	ปี 2554
(1) โครงการทำสื่อประชาสัมพันธ์เพื่อเผยแพร่ให้ตลาดต่างประเทศทั่วโลกเป็นผู้ผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์รายสำคัญของโลก ปี 52 – 54	พณ. (กสอ.)	0.49	-	0.15	0.17	0.17
(2) โครงการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์และการส่งเสริมการบริโภคข้าวหอมมะลิไทยและข้าวหอมมะลินิทรีย์ ปี 52 – 54	พณ. (คต.)	4.97	-	1.50	1.65	1.82
(3) โครงการส่งเสริมและประชาสัมพันธ์ตลาดสินค้าข้าวอินทรีย์ และผลิตภัณฑ์ ปี 51 – 54	กษ. (กษ.)	2.70	0.20	0.40	0.50	1.60
(4) โครงการพัฒนาระบบการผลิตสินค้าเกษตรและอาหารมาตรฐานเพื่อการยอมรับทั้งในประเทศและสากล (กิจกรรมที่ 1 เผยแพร่ความเข้าใจระบบมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหาร) ปี 51	กษ. (มกอช.)	0.90	0.90	-	-	-
(5) โครงการประชาสัมพันธ์ให้ความรู้ความเข้าใจด้านเกษตรอินทรีย์แก่ผู้บริโภคและผู้ที่เกี่ยวข้อง ปี 51 – 54	กษ. (มกอช.)	25.00	10.00	5.00	5.00	5.00
(6) โครงการพัฒนาฉลากและเครื่องหมายการรับรองเกษตรอินทรีย์สู่สากล ปี 52 – 54	กษ. (มกอช.)	1.50	-	0.50	0.50	0.50
(7) โครงการเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจกฎระเบียบเรื่องข้าวอินทรีย์ในตลาดสหภาพยุโรป ปี 52	พณ. (คต.)	1.00	-	1.00	-	-
(8) โครงการพัฒนาช่องทางการตลาดสินค้าเกษตรอินทรีย์ ปี 52 – 54	พณ. (สป.พณ.)	19.00	-	5.00	7.00	7.00
(9) โครงการเสริมสร้างการผลิตและการตลาดข้าวอินทรีย์ ปี 52 – 54	พณ. (คต.)	22.14	-	6.69	7.36	8.09
(10) โครงการเข้าร่วมงานแสดงสินค้าในต่างประเทศ เช่น Biofach, Natural Product Expo West, Anaheim ปี 51 – 54	พณ. (กสอ.)	27.46	-	8.30	9.13	10.03

โครงการ	หน่วยงาน	งบประมาณ รวม (ล้านบาท)	ปี 2551	ปี 2552	ปี 2553	ปี 2554
(11) โครงการเข้าร่วมแสดงสินค้าในประเทศ ได้แก่ Thaifex และ Health and Beauty ปี 52 – 54	พณ. (กสอ.)	-	-	0.00	0.00	0.00
(12) โครงการสร้างแบรนด์สินค้าเกษตรอินทรีย์ไทย ปี 52 – 54	พณ. (กสอ.)	3.97		1.20	1.32	1.45
(13) โครงการจัดคณะผู้แทนการค้าสินค้าเกษตรอินทรีย์ไปเจาะหาลูกค้าในตลาดที่มีศักยภาพ โดยเฉพาะในตลาดใหม่ ปี 52 - 54	พณ. (กสอ.)	6.62	-	2.00	2.20	2.42
(14) โครงการจัดคณะผู้แทนการค้าสินค้าเกษตรอินทรีย์จากต่างประเทศเยือนไทย ปี 52 – 54	พณ. (กสอ.)	1.50	-	0.50	0.50	0.50
(15) โครงการส่งเสริมและพัฒนาระบบตลาดสัตว์น้ำอินทรีย์ในต่างประเทศ ปี 52 – 54	กษ. (ปม.)	0.90	-	0.30	0.30	0.30
(16) โครงการเสริมสร้างองค์ความรู้เพื่อพัฒนาระบบการผลิตและการตลาดสินค้าสัตว์น้ำอินทรีย์ในประเทศ ปี 52 – 54	กษ. (ปม.)	3.00	-	1.00	1.00	1.00
(17) โครงการพัฒนาระบบการผลิตสินค้าเกษตรและอาหารมาตรฐานเพื่อการยอมรับทั้งในประเทศและสากล (กิจกรรมที่ 2 ศึกษาวิเคราะห์ชนิดสินค้าเกษตรและอาหารที่มีศักยภาพในการส่งออก) ปี 51	กษ. (มกอช.)	5.00	5.00	-	-	-
(18) โครงการพัฒนาระบบเกษตรอินทรีย์เพื่อเข้าสู่บัญชีรายชื่อประเทศที่สามของสหภาพยุโรป ปี 53 – 54	กษ. (มกอช.)	10.00	-	-	5.00	5.00
(19) การนัดหมายเจรจาธุรกิจผ่านสำนักงานส่งเสริมการค้าในต่างประเทศ ปี 52 – 54 (หมายเหตุ ใช้งบดำเนินการปกติของหน่วยงาน)	พณ. (กสอ. / สป.พณ.)	-	-	-	-	-
(20) การอำนวยความสะดวก ณ ศูนย์บริการส่งออกแบบเบ็ดเสร็จ (One Stop Export Service Center) ปี 52 – 54 (หมายเหตุ ใช้งบดำเนินการปกติของหน่วยงาน)	พณ. (กสอ.)	-	-	-	-	-

3 ผลประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

การดำเนินงานตามยุทธศาสตร์ที่ 3 จะทำให้เกิดผลลัพธ์ที่สำคัญ ดังนี้

3.1 นำไปสู่ฐานการผลิตเกษตรอินทรีย์ที่มีศักยภาพในการผลิต เพื่อจำหน่ายทั้งในและต่างประเทศ ซึ่งห่วงโซ่การผลิตที่มีศักยภาพนี้เป็นไปตามมาตรฐานสากล ซึ่งตรงกับความต้องการของตลาด

3.2 ตลาดสินค้าเกษตรอินทรีย์มีความต้องการนำเข้าจากประเทศไทยมากขึ้น เนื่องจากมีความเชื่อมั่นสินค้าเกษตรอินทรีย์ที่มีการรับรองที่ได้มาตรฐานเกษตรอินทรีย์

3.3 ผู้ประกอบการส่งออกมีความคล่องตัวจากสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ จึงทำให้มีศักยภาพในการแข่งขันกับต่างประเทศได้และมีรายได้มากขึ้น

3.4 การส่งออกสินค้าเกษตรอินทรีย์ไปยังตลาดต่าง ๆ ได้กว้างขวางขึ้น จากการระบบและเครือข่ายที่เชื่อมโยงกันอย่างสมบูรณ์ รวมทั้งตลาดรองรับสินค้าเกษตรอินทรีย์มีหลายระดับมากขึ้น ตั้งแต่ตลาดชุมชนและท้องถิ่น จนถึงตลาด Modern Trade จากการส่งเสริมและประชาสัมพันธ์ในทุก ระดับของตลาด

ยุทธศาสตร์ที่ 4 การบริหารจัดการเพื่อขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การพัฒนาเกษตรอินทรีย์ไทย

ในการดำเนินการเพื่อบริหารจัดการเพื่อขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การพัฒนาเกษตรอินทรีย์ไทย จะประกอบด้วยแผนงาน/โครงการต่าง ๆ ในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์เกษตรอินทรีย์อย่างเป็นระบบ และการศึกษาและติดตามประเมินผลเพื่อสนับสนุนการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การพัฒนาเกษตรอินทรีย์ โดยจะประกอบด้วย 2 แผนงาน 5 โครงการ วงเงิน 51.04 ล้านบาท หรือคิดเป็นร้อยละ 1.06 ของงบประมาณของแผนยุทธศาสตร์ฯ ทั้งหมด โดยแยกเป็นปี 2551 วงเงิน 3.45 ล้านบาท (ได้รับการจัดสรรงบประมาณแล้ว) ปี 2552-2554 จำนวน 10.29 13.50 และ 23.80 ล้านบาท ตามลำดับ โดยมีหน่วยงานรับผิดชอบหลัก ประกอบด้วย สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

1 เป้าประสงค์

การดำเนินการตามยุทธศาสตร์การบริหารจัดการเพื่อขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การพัฒนาเกษตรอินทรีย์ไทย มีเป้าประสงค์สำคัญ คือ สร้างความร่วมมือและเชื่อมโยงในการพัฒนาเกษตรอินทรีย์อย่างเป็นระบบและเกิดเอกภาพในระดับประเทศ โดยมีค่าเป้าหมายและตัวชี้วัด คือ มีคณะกรรมการพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ ทำหน้าที่กำหนดนโยบาย กำกับ ประสานการขับเคลื่อนและติดตามผลการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ของประเทศตามแผนปฏิบัติการ ภายใต้แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ และมีการจัดทำรายงานการติดตามประเมินผลการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ตามแผนยุทธศาสตร์ฯ เพื่อปรับปรุงยุทธศาสตร์ฯ และการปฏิบัติให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง

2 มาตรการและแนวทาง

2.1 จัดให้มีกลไกในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การพัฒนาเกษตรอินทรีย์อย่างเป็นระบบ ประกอบด้วย 1 แผนงาน คือ แผนงานขับเคลื่อนยุทธศาสตร์เกษตรอินทรีย์อย่างเป็นระบบ มี 3 โครงการ วงเงินงบประมาณ ปี 2551-2554 รวม 43.05 ล้านบาท

➤ การคณะกรรมการพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติไว้

โดยมีรองนายกรัฐมนตรีที่ได้รับมอบหมาย เป็นประธาน และมีองค์ประกอบจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้แทนเกษตรกร ทำหน้าที่ 1) กำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์ระดับชาติในการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ของประเทศ 2) ดำเนินการบูรณาการแนวทางการจัดการ แผนงาน และงบประมาณกับส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง เพื่อการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ และ 3) จัดระบบการประสานงานและการดำเนินการอย่างเป็นระบบเพื่อกำกับ ดูแลและเร่งรัดการดำเนินงานของส่วนราชการและองค์กรต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในทุกระดับ พร้อมทั้งกำหนดกรอบการติดตามดำเนินงานของส่วนราชการต่างๆ เพื่อประโยชน์ในการปรับปรุงแผนยุทธศาสตร์ให้มีความเหมาะสม

➤ แผนงานขับเคลื่อนยุทธศาสตร์เกษตรอินทรีย์อย่างเป็นระบบ

เป็นงานสำคัญในการกำหนดกลไก/คณะกรรมการระดับชาติ เพื่อขับเคลื่อนการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ รวมทั้ง มีการศึกษาความเป็นไปได้ในการมีกลไก/องค์กรถาวรในการดำเนินการผลักดันเกษตรอินทรีย์อย่างต่อเนื่อง โดยมีโครงการสำคัญ 3 โครงการ วงเงินรวม 43.05 ล้านบาท แยกเป็น ปี 2551 จำนวน 0.45 ล้านบาท ปี 2552-2554 จำนวน 42.60 ล้านบาท ซึ่งดำเนินการโดยสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้แก่

โครงการ	หน่วยงาน	งบประมาณ รวม (ล้านบาท)	ปี 2551	ปี 2552	ปี 2553	ปี 2554
(1) โครงการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ ภายใต้โครงการศึกษาวิจัยตลอดจนการติดตามประเมินผลเพื่อเสนอแนะนโยบายการปรับโครงสร้างภาคการผลิต การค้า และการลงทุน ปี 51 – 54	สศช.	5.05	0.45	0.80	1.80	2.00
(2) โครงการขับเคลื่อนเพื่อพัฒนามูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าเกษตรอินทรีย์ ปี 52 – 54	สศช.	19.00	-	4.00	5.00	10.00
(3) โครงการขับเคลื่อนการผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์ในทุกๆ ฤดูร้อนให้เพื่อการส่งออก ปี 52 – 54	สศช.	19.00	-	4.00	5.00	10.00

2.2 จัดระบบการประสานความร่วมมือเพื่อนำไปสู่การรวมพลังของทุกภาคส่วน
ประกอบด้วย 1 แผนงาน คือ แผนงานศึกษาและติดตามประเมินผลเพื่อสนับสนุนการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การพัฒนาเกษตรอินทรีย์ มี 2 โครงการ วงเงินงบประมาณ ปี 2551-2554 รวม 7.99 ล้านบาท

➤ แผนงานศึกษาและติดตามประเมินผลเพื่อสนับสนุนการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การพัฒนาเกษตรอินทรีย์

เป็นงานศึกษาและติดตามประเมินผล และการเปิดโอกาสในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นต่อประเด็นการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ของไทย เพื่อนำไปสู่การจัดทำข้อเสนอแนะ และก่อให้เกิดการ

ประสานและสร้างความร่วมมือในการดำเนินงานพัฒนาเกษตรอินทรีย์ในอนาคต โดยมีโครงการสำคัญ 2 โครงการ วงเงินรวม 7.99 ล้านบาท แยกเป็น ปี 2551 จำนวน 3 ล้านบาท ปี 2552-2554 จำนวน 4.99 ล้านบาท ซึ่งดำเนินการโดยกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้แก่

โครงการ	หน่วยงาน	งบประมาณ รวม (ล้านบาท)	ปี 2551	ปี 2552	ปี 2553	ปี 2554
(1) โครงการติดตามและประเมินผลโครงการพัฒนาเกษตรอินทรีย์แบบบูรณาการ ปี 52 – 54	กษ. (สศก.)	4.99	-	1.49	1.70	1.80
(2) โครงการพัฒนาระบบการผลิตสินค้าเกษตรและอาหารมาตรฐานเพื่อการยอมรับทั้งในประเทศและสากล (กิจกรรมที่ 6 อำนวยการติดตามประเมินโครงการและจัดทำรายงาน) ปี 51	กษ. (มกอช.)	3.00	3.00	-	-	-

3 ผลประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

การดำเนินงานตามยุทธศาสตร์ที่ 4 จะทำให้เกิดผลลัพธ์ที่สำคัญ คือ เกิดการผลักดันและขับเคลื่อนการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ของประเทศ และมีความร่วมมือและเชื่อมโยงในการพัฒนาเกษตรอินทรีย์อย่างเป็นระบบและมีเอกภาพอย่างต่อเนื่อง

มติคณะรัฐมนตรี วันที่ 6 พฤษภาคม 2551
เรื่อง ร่างแผนปฏิบัติการพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ
พ.ศ. 2551 - 2554

กลไกการขับเคลื่อน
และติดตามประเมินผล

กลไกการขับเคลื่อนและติดตามประเมินผล

1. เมื่อคณะรัฐมนตรีได้ให้ความเห็นชอบกับแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ ฉบับที่ 1 พ.ศ. 2551-2554 และแผนปฏิบัติการพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ พ.ศ. 2551-2554 รวมทั้งมีการจัดตั้งคณะกรรมการพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติแล้ว หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะได้นำแผนงาน/โครงการภายใต้แผนปฏิบัติการพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ พ.ศ. 2551-2554 ไปดำเนินงานให้บรรลุเป้าประสงค์ ทั้งนี้ หน่วยงานต่างๆ จะนำแผนงาน/โครงการที่ได้รับความเห็นชอบ ภายใต้แผนยุทธศาสตร์ฯ ไปรวมไว้ในแผนปฏิบัติการและงบประมาณประจำปีของแต่ละหน่วยงาน เพื่อขออนุมัติงบประมาณประจำปีของหน่วยงานต่อไป
2. ในการขับเคลื่อนแผนยุทธศาสตร์ฯ คณะกรรมการพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ ซึ่งประกอบด้วยผู้แทนภาครัฐ นักวิชาการภาคเอกชน ผู้ทรงคุณวุฒิ องค์กรพัฒนาเอกชน และปราชญ์ชาวบ้าน จะเป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อนและดำเนินการวางระบบการประสานงานและการดำเนินงานเพื่อกำกับดูแลและเร่งรัดการดำเนินงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้เกิดความเรียบร้อย และกำหนดกรอบในการติดตามประเมินผลการดำเนินงาน โดยจะมีการแต่งตั้งคณะกรรมการฯ คณะทำงานฯ และบุคคลที่เกี่ยวข้อง เพื่อดำเนินการกิจดังกล่าวและภารกิจอื่นๆ ที่ได้รับมอบหมายจากคณะรัฐมนตรีในส่วนที่เกี่ยวข้องกับงานส่งเสริมและพัฒนาเกษตรอินทรีย์ต่อไป

----- ■ -----